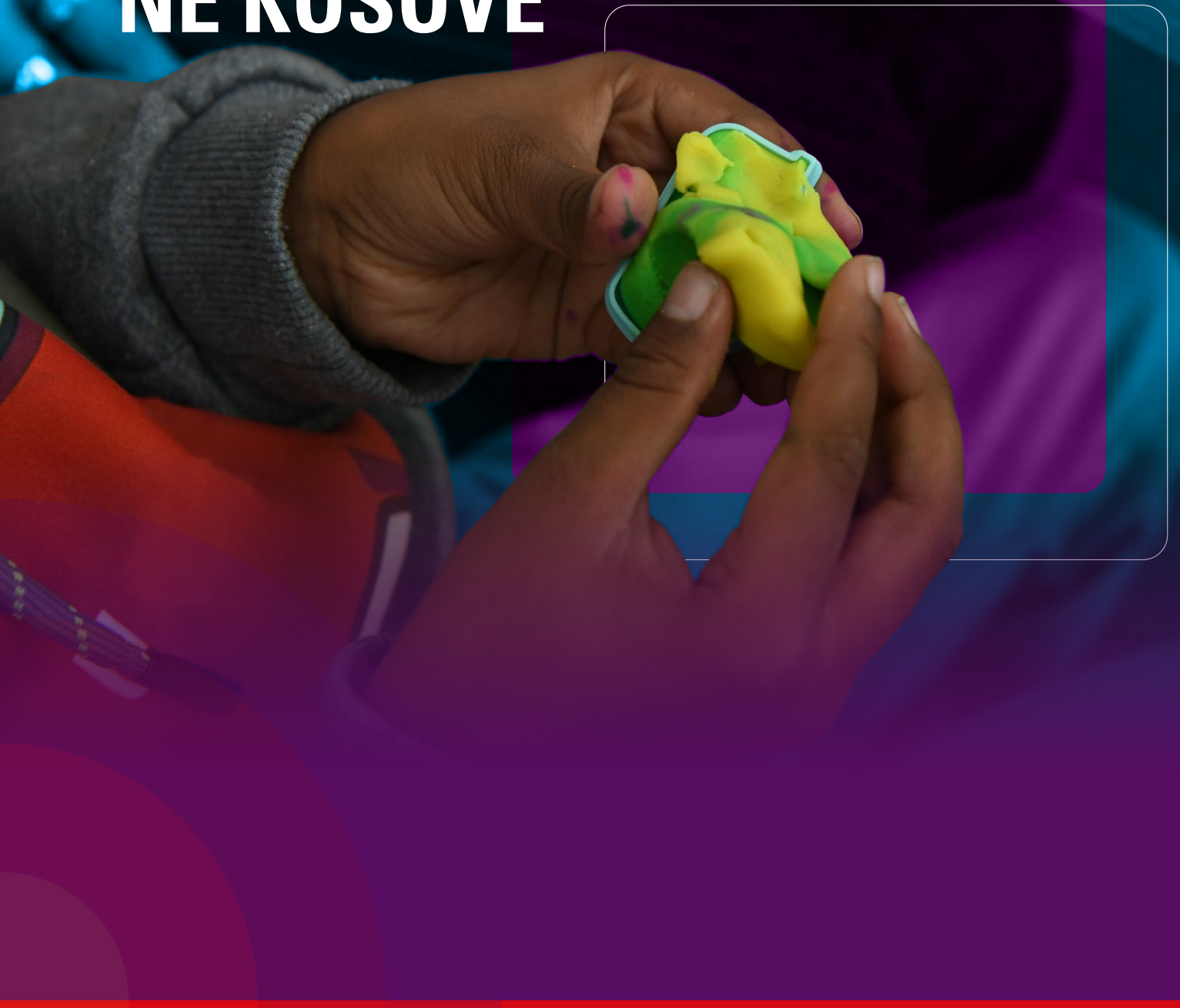

Funded by
the European Union

unicef
for every child

STUDIM MBI FËMIJËT NË SITUATË RRUGE NË KOSOVË

Studim mbi fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Data e këtij versioni:

10 nëntor, 2023

Raporti është përgatitur nga:

Lonnie Embleton, PhD

Ky raport është zhvilluar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian në kuadër të projektit “Mbrojtja e fëmijëve të cenueshëm në Kosovë¹”. Përmbajtja e raportit është përgjegjësi e ekspertes së angazhuar dhe nuk përfaqëson domosdoshmërisht pikëpamjet e UNICEF-it ose të BE-së.

¹ Të gjitha referencat për Kosovën duhet të kuptohen duke iu referuar Rezolutës 1244 (1999) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara

Përmbajtja

Falënderimet	7
Përmbledhja ekzekutive	8
Shkurtesat dhe akronimet	11
Kapitulli 1. Hyrje	12
Kosova	13
Të drejtat e fëmijëve në Kosovë	14
Fëmijët në Situatë Rruge	16
Fëmijët në situatë rruge në nivel global	16
Fëmijët në situatë rruge në nivel rajonal	17
Fëmijët në situatë rruge në Kosovë	17
Kapitulli 2. Objektivat e studimit dhe pyetjet kërkimore	19
Objektivat dhe Pyetjet Kërkimore	19
Kapitulli 3. Metodologjia e Studimit	21
Korniza teorike	21
Vendi i zhvillimit të studimit	21
Dizajni dhe fazat e studimit	22
Dizajni i përgjithshëm i studimit	22
Takimet para studimit me politikëbërësit dhe palët e interesit	22
Grupi teknik i referencës	22
Pyetësori për palët e interesit	23
Anketa e shkurtër e bazuar në terren dhe anketa e gjatë me fëmijët në situatë rruge	24
Diskutimet e grupeve të fokusit me fëmijët në situatë rruge	27
Intervistat e thelluara me prindër të fëmijëve në situatë rruge	27
Mjetet e grumbullimit të të dhënave	28
Konsideratat etike	28
Pëlqimi dhe miratimi i informuar	28
Analiza e të dhënave	29
Analiza sasiore e të dhënave	29
Analiza cilësore e të dhënave	29
Treangulimi i të dhënave dhe analiza e metodave të përziera	29
Kufizimet	30
Kapitulli 4. Gjetjet e studimit	31
Ku ndodhen fëmijët në situatë rruge në Kosovë dhe pse ndodhen aty?	31
Vendndodhjet e zgjedhura gjeografike në Kosovë me fëmijë në situatë rruge	31
Me kënd janë fëmijët në rrugë?	32
Pse janë fëmijët nëpër rrugët e Kosovës?	33
Kush janë fëmijët në situatë rruge në Kosovë?	36
Situata socio-demografike e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	36
Çfarë bëjnë fëmijët në rrugët e Kosovës?	39
Statusi arsimor i fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	39
Profili familjar i fëmijëve në situatë rruge	41
Përbërja e familjes	41
Origjina e familjes dhe Migrimi	42
Gjendja ekonomike e familjes	42
Problemet familjare	43
Banimi dhe rrethanat e jetesës së fëmijëve në situatë rruge	43
Jeta në rrugë në Kosovë	44
Stigma dhe diskriminimi	45
Djemtë kundrejt vajzave në rrugë	45
Gjenerimi i të ardhurave në rrugë	45
Burimet e të ardhurave të familjes dhe të fëmijëve	46
Llojet e punës	47
Çfarë bëjnë fëmijët me të ardhurat e tyre?	47

Shëndeti dhe mirëqenia e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	48
Shëndeti i përgjithshëm	48
Të ushqyerit	48
Përdorimi i substancave	49
Dhuna	49
Perspektiva e së ardhmes rreth mundësive për të arritur sukses	50
Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë	50
Perceptimet e palëve të interesit për disponueshmërinë e shërbimeve	50
Asistenca e ofruar për fëmijët dhe familjet në situatë rruge	51
Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët në situatë rruge	51
Asistenca Sociale nga Qeveria	51
Palët e interesit që punojnë me fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë	52
Profili i organizatës së palëve të interesit	52
Palët e interesit kanë perceptuar pengesat për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	52
Çfarë nevojitet për fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë	52
Perceptimet e palëve të interesit për nevojat e shërbimeve	52
Prioritetet e palëve të interesit për të përmirësuar mbrojtjen e fëmijëve dhe mbështetjen për fëmijët në situatë rruge	53
Prioritetet e palëve të interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi për fëmijët në situatë rruge në Kosovë	53
Prioritetet e palëve të interesit për politikat qeveritare	54
Kapitulli 5. Rekomandime	55
Rekomandimet e makrosistemit	56
Ulja e varfërisë	56
Ndërhyrjet dhe politikat arsimore për të mbështetur fëmijët dhe familjet në nevojë dhe për të reduktuar punën e fëmijëve	61
Mbledhja sistematike dhe e rregullt e të dhënave për fëmijët në situatë rruge	64
Rekomandimet e ekzosistemit	65
Fuqizimi ekonomik, punësimi dhe aftësimi profesional për prindërit e fëmijëve në situatë rruge	65
Rekomandimet e mesosistemit	66
Trajnimi për shkathtësitë e prindërimit	66
Rekomandimet e mikrosistemit	67
Sigurohuni që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për të drejtat e tyre	67
Sigurohuni që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet e tjera mbështetëse	68
Sigurimi i shkathtësive të jetës për fëmijët në situatë rruge	68
Shërbimet psiko-sociale dhe të shëndetit mendor	69
Konkluzionet	69
Citimet	70
Tabelat	74
Shtojcat	85
Lista e palëve të interesit	85
Grupi i Referencës Teknike	86
Pyetësori i palëve të interesit	86
Anketë e shkurtër e bazuar në terren	91
Anketa e plotë	95
Udhëzuesi për intervistën e thelluar të prindër	110

Lista e Tabelave

Tabela 1	Numri i vlerësuar i fëmijëve në situatë rruge në 18 komuna siç është raportuar nga QPS-të për të informuar vendet e studimit dhe strategjinë e mostrimit	24
Tabela 2	Përbërja e diskutimeve të grupeve të fokusit sipas moshës, gjinisë dhe vendndodhjes gjeografike	27
Tabela 3	Situata socio-demografike e prindërve të intervistuar të fëmijëve në situatë rruge	28
Tabela 4	Palët e interesit kanë identifikuar 5 pengesat kryesore për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	52
Tabela 5	5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për të përmirësuar mbrojtjen e fëmijëve dhe mbështetjen për fëmijët në situatë rruge në Kosovë	53
Tabela 6	5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi për fëmijët në situatë rruge në Kosovë	54
Tabela 7	5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për politikën qeveritare në lidhje me fëmijët në situatë rruge në Kosovë	54
Tabela 8	Strategjitë e rekomanduara për uljen e varfërisë	56
Tabela 9	Rekomandime prioritare për të forcuar zbatimin e ligjeve dhe sistemeve të mbrojtjes së fëmijëve	58
Tabela 10	Rekomandime për të përmirësuar regjistrimin dhe vijueshmërinë e shkollimit duke reduktuar punën e fëmijëve	62
Tabela 11	Rekomandimet për mbledhjen e të dhënave me/dhe për fëmijët në situatë rruge	64
Tabela 12	Rekomandime për fuqizimin ekonomik të prindërve të fëmijëve në situatë rruge	66
Tabela 13	Rekomandim për përmirësimin e aftësive prindërore	66
Tabela 14	Rekomandim për të siguruar që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për të drejtat e tyre	67
Tabela 15	Rekomandim për të siguruar që fëmijët të kenë njohuri për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet e tjera	68
Tabela 16	Rekomandim për kurrikulën e shkathtësive të jetës.	68
Tabela 17	Rekomandime për shërbimet psikosociale dhe të shëndetit mendor.	69
Tabela 18	Situata socio-demografike bazë e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë e shtresuar sipas vendndodhjes gjeografike.	74
Tabela 19	Rrethanat e përfshirjes në rrugë në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas vendndodhjes gjeografike	75
Tabela 20	Socio-demografia bazë e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë e shtresuar sipas gjinisë	76
Tabela 21	Rrethanat e përfshirjes në rrugë në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë	77
Tabela 22	Rrethanat familjare të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë	78
Tabela 23	Rrethanat arsimore të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë	79
Tabela 24	Rrethanat e strehimit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë	80
Tabela 25	Gjenerimi i të ardhurave dhe burimet e të ardhurave tek fëmijët në situatë rruge në Kosovë të shtresuar sipas gjinisë	80
Tabela 26	Profili i shëndetit dhe mirëqenies së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë	81
Tabela 27	Statusi i të ushqyerit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë	81
Tabela 28	Përvojat e dhunës në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë.	82
Tabela 29	Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët në situatë rruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë	82
Tabela 30	Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për përmirësimin e mbrojtjes së fëmijëve dhe mbështetjes për fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë.	82
Tabela 31	Renditja e barrierave nga palët e interesit për përmirësimin e jetës së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë	83
Tabela 32	Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për të përmirësuar qasjen e fëmijëve në shërbime dhe përdorimin e tyre në Kosovë	84
Tabela 33	Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në fakte për politikëbërësit komunal dhe qendror në lidhje me çështjen e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre	84

List of Figurave

Figura 1	Modeli socio-ekologjik i Bronfenbrenner-it.	21
Figura 2	Dizajni i përgjithshëm i studimit dhe afati kohor	22
Figura 3	Numrat e fëmijëve në situatë rruge të identifikuar sipas vendndodhjes gjeografike në Kosovë	32
Figura 4	Situata e fëmijës në kohën e intervistës	32
Figura 5	Situata e fëmijës në kohën e intervistës sipas vendndodhjes gjeografike	33
Figura 6	Arsyeja kryesore për përfshirjen e fëmijës në rrugë sipas gjinisë	34
Figura 7	Arsyet e perceptuara nga akterët relevantë për përfshirjen e fëmijëve në rrugë në Kosovë	35
Figura 8	Kohëzgjatja e përfshirjes së fëmijëve në situatë rrugë	36
Figura 9	Numri i fëmijëve në situatë rruge sipas moshës dhe vendndodhjes gjeografike	36
Figura 10	Mosha e fëmijëve në situatë rruge sipas gjinisë	37
Figura 11	Numri i fëmijëve në situatë rruge sipas gjinisë dhe vendndodhjes gjeografike	37
Figura 12	Përkatësia etnike e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë sipas gjinisë	38
Figura 13	Aktivitetet e ndërmarra nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	39
Figura 14	Nëse kanë vijuar shkollën ndonjëherë sipas gjinisë	40
Figura 15	Vijueshmëria aktuale e shkollimit sipas gjinisë	40
Figura 16	Statusi i fëmijëve jetimë në situatë rruge sipas gjinisë	41
Figura 17	Përqindja e prindërve të fëmijëve në situatë rruge të punësuar	42
Figura 18	Vendet se ku kanë fjetur fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	44
Figura 19	Gjenerimi i të ardhurave nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	46
Figura 20	Shpeshhtësia e punës tek fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	46
Figura 21	Burimet e të ardhurave tek fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	46
Figura 22	Çfarë bëjnë fëmijët me të ardhurat e tyre sipas gjinisë	47
Figura 23	Vakte të ngrëna në ditë sipas gjinisë	48
Figura 24	Perspektiva e së ardhmes sipas gjinisë	50
Figura 25	Perceptimet e palëve të interesit për disponueshmërinë e shërbimeve për fëmijët në situatë rruge në Kosovë	50
Figura 26	Shërbimet e përdorura nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë	51
Figura 27	Shërbimet e nevojshme për fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë	53
Figura 28	Rekomandimet përgjatë modelit social-ekologjik	55

Falënderimet

Zhvillimi i këtij studimi ka kërkuar një punë të jashtëzakonshme nga një grup njerëzish të pasionuar dhe të përkushtuar, dhe është me rëndësi që të falënderojmë me respekt shumë njerëz që kanë kontribuar në realizimin e Studimit për Fëmijët në Situata Rruge në Kosovë. Së pari, të ndjerën Dr. Paula Braitstein, e cila e filloi këtë punë si Konsulente Ndërkombëtare dhe e cila ishte e rëndësishme për hartimin dhe konceptimin fillestar të këtij studimi. Dr. Braitstein ia ka kushtuar karrierën e saj kërkimore përmirësimit të shëndetit dhe mirëqenies së fëmijëve dhe të rinjve të marginalizuar dhe të shërbyer jo në masë të duhur, me fokus të veçantë tek fëmijët dhe të rinjtë në situata rruge. Pastaj, Dita Dobranjën për kontributin e saj të rëndësishëm në raportin fillestar të studimit, për udhëheqjen dhe koordinimin e grumbullimit të të dhënave, pjesëmarrjen në analizë dhe mbështetjen e ofruar në vendosjen në kontekst të gjetjeve të studimit. Kjo punë gjithashtu nuk do të ishte e mundur të realizohet pa organizatën TdH Kosova, e cila punon pa pushim me fëmijët në situata rruge dhe me familjet në Kosovë, e cila ka qenë pjesë përbërëse e zbatimit të studimit dhe lehtësimit të grumbullimit të të dhënave nëpër vendet e studimit në Kosovë. Dhe në fund duhet të falënderojmë fëmijët në situata rruge dhe familjet e tyre në Kosovë për pjesëmarrjen e tyre në këtë hulumtim, si dhe për gatishmërinë e tyre për t'i besuar ekipit gjatë ndarjes së përvojave të tyre të jetës në rrugë në Kosovë. Pa pjesëmarrjen e fëmijëve, në këtë studim nuk do të kishim mundur të grumbullojmë të dhëna e pasura që kanë lehtësuar përpilimin e rekomandimeve kryesore për avancimin e të drejtave të fëmijëve dhe mbështetjen e fëmijëve në situata rruge dhe familjeve të tyre në Kosovë.

Përmbledhja ekzekutive

Studimi i Fëmijëve në Situatë Rruge në Kosovë ka për qëllim të ofrojë të dhëna dhe dëshmi rigorozë rreth rrethanave të fëmijëve në situatë rruge të cilat mungojnë në nivel vendi në Kosovë.

Studimi për Fëmijët në Situatë Rruge në Kosovë Studimi ka pasur qasje ndaj të drejtave të fëmijëve në përputhje me Komentin e Përgjithshëm të Komitetit të Konventës për të Drejtat e Fëmijës (KDF) nr. 21 për Fëmijët në Situatë Rruge (2017). Studimi është hartuar dhe zbatuar në bashkëpunim me akterët kyç në Kosovë. Për realizimin e këtij studimi është angazhuar një konsulente ndërkombëtare, e cila është mbështetur nga dy konsulente vendore në terren në Kosovë.

Studimi me metoda të përziera, është realizuar në nivel vendi dhe për nga fushëveprimi ka pasur dy objektiva kryesore. Objektivi i parë ka synuar të ofrojë një profil bazë të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë për sa i përket asaj se çfarë i ka shtyrë ata në rrugë, por po ashtu edhe karakteristikat e tyre socio-demografike, situatat e tyre familjare, profilin e tyre arsimor dhe jetën dhe punën e tyre në rrugë, si dhe shëndetin e tyre fizik dhe mendor. Objektivi i dytë kryesor i këtij studimi ka qenë dokumentimi i disponueshmërisë dhe nivelit të përdorimit të shërbimeve shëndetësore, sociale dhe të tjera, si dhe identifikimi i pengesave dhe mundësive për të forcuar mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet tjera mbështetëse për fëmijët në situatë rruge. Këto gjetje janë kritike për ndërhyrjet dhe aktivitetet që kanë për qëllim sigurimin që fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre janë të lidhura me shërbimet e duhura, se respektohen të drejtat e tyre dhe u sigurohet mbështetja e nevojshme për integrimin e tyre të plotë në shoqëri.

Në total, në situatë rruge janë identifikuar 130 fëmijë të moshës 6 deri në 17 vjeç në 8 regjione të Kosovës. Numri më i madh i fëmijëve në situatë rruge është hasur në Prishtinë (n=39), pasuar nga Ferizaj (n=20), Gjakova (n=20), Peja (n=18), Prizreni (n=18), Dragashi (n=5), Fushë Kosova (n=5), dhe Klina (n=5). Gjatë kohës së intervistimit, 46% e fëmijëve kanë qenë me prind/kujdestar në rrugë, më pak se një e katërta (23%) kanë qenë me vëllezër e motra, 17% e tyre kanë qenë me bashkëmoshatarë dhe 11% e tyre janë hasur vetëm në rrugë. Mbi gjysma (58%) e fëmijëve në situatë rruge të identifikuar kanë qenë djem, ndërsa 42% kanë qenë vajza. Një e treta (33%) e fëmijëve të intervistuar kanë qenë të moshës nga 6 deri në 10 vjeç, 49% e tyre kanë qenë të moshës 10 deri në 14 vjeç dhe 18% e tyre kanë qenë të moshës nga 15 deri në 17 vjeç. Disa fëmijë kanë raportuar se kishin vëllezër e motra në rrugë më të vegjël se 5 vjeç (5%), dhe 36% kanë raportuar se kishin vëllezër e motra në situatë rruge nga mosha 5 deri në 10 vjeç.

Më së shpeshti, (88%) e fëmijëve në situatë rruge identifikohen se i përkasin grupeve etnike Ashkali (42%), Romë (33%) dhe Egjiptianë (13%). Më pak fëmijë kanë raportuar se i përkisnin grupit etnik Shqiptar të Kosovës (13%), dhe më pak se 1% kanë raportuar se ishin nga Republika e Shqipërisë. Këto gjetje kanë konfirmuar se fëmijët në situatë rruge në Kosovë janë disproporcionalisht nga grupet e pakicave etnike, me gjasë për shkak të marginalizimit dhe diskriminimit strukturor të përjetuar nga këto komunitete më gjerësisht në mbarë rajonin.

Fëmijët në situatë rruge në shumicën e rasteve kanë raportuar se varfëria ka qenë shkak kryesor (88%) që ata janë përfshirë në rrugë, dhe kjo është konfirmuar nga fëmijët dhe prindërit në intervista cilësore. Ngjashëm me këtë, kur janë pyetur se çfarë i mban ata në situatë rruge, njëzëri (92%) e fëmijëve raportuan se varfëria i bënë ata të qëndrojnë në rrugë, ndërsa disa sosh kanë

raportuar se problemet familjare i kanë detyruar ata të qëndrojnë në rrugë (8%). Studimi ka gjetur pak ose aspak dëshmi që fëmijët detyroheshin në situatë rruge ose që trafikoheshin; megjithatë, mund të jetë për shkak të frikës nga zbulimi i çështjeve që lidhen me trafikimin e fëmijëve. Gjetjet e studimit janë në përputhje me literaturën globale ku është vërtetuar se varfëria, konflikti familjar dhe abuzimi i fëmijëve janë tri arsyt më të shpeshta të raportuara për përfshirjen e fëmijëve në rrugë në nivel ndërkombëtar. Këto gjetje kanë implikime të rëndësishme për parandalimin përfshirjes së fëmijëve në rrugë dhe mbështetjen e fëmijëve dhe familjeve që të ndërpresin përfshirjen e tyre në rrugë përmes zbatimit të strategjive të bazuara në evidencë, për reduktimin e varfërisë dhe përmirësimin e zbatimit të ligjeve, politikave dhe sistemeve për mbrojtjen e fëmijëve në Kosovë.

Sigurimi i zbatimit dhe fuqizimi të ligjeve, politikave dhe sistemeve për mbrojtjen e fëmijëve në Kosovë është thelbësor për arritjen dhe ofrimin e një vazhdimësie të kujdesit për fëmijët në rrezik për të përfunduar në/ose që janë në situatë rruge. E drejta e fëmijëve për një standard të përshtatshëm të jetesës dhe e drejta për jetë, mbijetesë dhe zhvillim janë të rrezikuara. Më shumë se 36% e fëmijëve në situatë rruge kanë raportuar se kanë fjetur në një vend tjetër nga apartamenti, shtëpia ose rimorkio me familjen, dhe 14% e tyre kanë raportuar gjatë 4 javët të fundit kanë fjetur në një ndërtesë ose hapësirë publike boshe ose të braktisur, që tregon se nuk po respektohet e drejta e tyre për banim dhe standard adekuat i jetesës. Gjithashtu, 63% e fëmijëve në situatë rruge në studimin aktual kanë raportuar se ushqehen me më pak se 3 vakte në ditë, gjë që mund të nënkuptojë se fëmijët në situatë rruge në Kosovë përjetojnë pasiguri ushqimore kohë pas kohe ose kronike.

E drejta e fëmijëve për arsimim të qashtëm, falas, të sigurt, relevant dhe cilësor dhe aftësia e tyre për të përmbushur arritjet arsimore kur janë në situatë rruge në Kosovë është në rrezik. Një pjesë e konsiderueshme (39%) e fëmijëve të intervistuar nuk kanë qenë kurrë në shkollë, dhe shumë pak kanë vijuar shkollimin (25%), përderisa shumë fëmijë janë të përfshirë në gjenerimin e të ardhurave joformale (25%) dhe duke kërkuar lëmoshë (60%), gjë që sugjeron një nivel të caktuar të punës së fëmijëve. Megjithatë, një përqindje dukshëm më e lartë e djemve (40%) kundrejt vajzave (6%) kanë raportuar se angazhohen në punë (p.sh. punë fizike, ofrim i shërbimeve dhe shitje e gjësendeve), me gjasë për shkak të normave socio-kulturore. Fëmijët e përfshirë në aktivitete që gjenerojnë të ardhura, kanë raportuar se e bëjnë këtë çdo ditë (74%), dhe pothuajse të gjithë (83%) fëmijët kanë raportuar se ia japin të ardhurat prindërve të tyre, ku pak më shumë se një e katërta (27%) ka raportuar se ishte zgjedhja e tyre se çfarë të bëjnë me paratë e fituara. Ekzistojnë lidhje të forta midis punës së fëmijëve dhe rezultateve të dobëta arsimore për fëmijët, dhe ndërhyrjet dhe politikatat që u sigurojnë fëmijëve në situatë rruge qasje në arsim dhe mundësi të ndjekin shkollimin janë thelbësore për t'u zbatuar në mënyrë që të ulen varfëria dhe të bie numri i rasteve të punës së fëmijëve në këtë kontekst.

Sa i përket uljes së varfërisë dhe punës së fëmijëve, studimi ka zbuluar se pothuajse të gjithë fëmijët rrjedhin nga familjet në të cilat prindërit e tyre janë të papunë, ku 61% kanë raportuar se burimi kryesor i të ardhurave të prindërve të tyre është asistenca nga qeveria, e pasuar nga kërkimi i lëmoshës (44%) dhe riciklimi i metaleve dhe plastikës (20%). Veçanërisht, mbi një e katërta (29%) e fëmijëve të intervistuar kanë raportuar se prindërit e tyre nuk kanë kurrfarë burimi të ardhurash. Në mesin e prindërve të fëmijëve në situatë rruge të intervistuar, të gjithë kanë raportuar gatishmërinë dhe dëshirën për të punuar, për të zhvilluar shkathtësitë dhe për të mos u mbështetur vetëm në asistencën e qeverisë. Këto gjetje janë të rëndësishme kur merren parasysh ndërhyrjet për të mbështetur prindërit për të ndihmuar që fëmijët e tyre të jenë

në gjendje të jetojnë në një shtëpi familjare të qëndrueshme, me një standard të përshtatshëm jetese, që do të parandalonte përfshirjen e tyre në rrugë. Prindërit kërkojnë mbështetje për të rritur shkathtësitë e tyre për të gjetur punë dhe për t'u fuqizuar ekonomikisht, për të mbështetur familjet e tyre dhe për të krijuar një shtëpi të qëndrueshme, e cila siguron kërkesat për të mbrojtur të drejtat e fëmijëve.

Në përgjithësi, studimi ka identifikuar se ka një nevojë urgjente për të zbatuar një strategji të unifikuar kombëtare për çështjen e fëmijëve në situatë rruge, e cila trajton si parandalimin e përfshirjes së fëmijëve por edhe të prindërve në rrugë, si dhe për të ndërhyrë në mënyrë urgjente në rastet kur fëmijët të përfundojnë në situatë rruge. Si rezultat i gjetjeve të studimit, janë identifikuar disa fusha specifike për ndërhyrje, si dhe janë bërë rekomandime kyçe të cilat janë priorizuar për veprim të menjëhershëm, afatmesëm dhe afatgjatë, me fokus në të drejtat e fëmijëve. Këto rekomandime janë bërë në modelin social-ekologjik, me njohjen specifike të nevojës për të ndërhyrë në nivelin e politikave/sistemeve dhe infrastrukturës (makrosistemi), mjedisin në të cilin fëmija jeton dhe kalon kohën në shtëpi dhe në rrugë (ekzosistem), në nivelin e marrëdhënieve ndërpersonale me familjen (mesosistemi), dhe me vetë fëmijën (mikrosistemi). Në këtë raport janë bërë rekomandime të qarta dhe janë priorizuar në kuadër të kornizës së të drejtave të fëmijëve, dhe qeveria e Kosovës dhe akterët tjerë duhet të ndërmarrin veprime të menjëhershme për të reaguar ndaj problemit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë.

Shkurtesat dhe akronimet

ASSIST	Testi i ekzaminimit për përfshirjen e alkoolit, pirjes së duhanit dhe substancave
TMR	Tryeza të Rrumbullakëta për Menaxhimin e Rasteve
KDF	Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës
QPS	Qendrat për Punë Sociale
KQVR	Këshilli Qendror i Veprimit Rinor të Kosovës
BE	Bashkimi Evropian
DGF-të	Diskutimet e Grupit të Fokusit
BPV	Bruto Prodhimi Vendor
SISH	Sistemi Informativ Shëndetësor
HIV	Virusi i Deficitit Imunitar
PZHBV	Person i Zhvendosur brenda Vendit
IPA	Instrumenti i Asistencës së Para-anëtarësimit (IPA)
ILO	Organizata Ndërkombëtare e Punës
KNDF	Komiteti Ndërmintor për të Drejtat e Fëmijëve
FMN	Fondi Monetar Ndërkombëtar
ICAST-CH	Mjeti ISPCAN për ekzaminimin e abuzimit të fëmijëve për fëmijët në shtëpi
ISPCAN	Shoqëria Ndërkombëtare për Parandalimin e Abuzimit dhe Neglizhimit të Fëmijëve
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
KOMF	Koalicioni i OJQ-ve për Mbrojtjen e Fëmijëve
MESTI	Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
MSH	Ministria e Shëndetësisë
MICS	Anketa e Grupimeve të Treguesve të Shumëfishtë
MFPT	Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve
MD	Ministria e Drejtësisë
OJQ	Organizata Joqeveritare
OECD	Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik
IAP	Institucioni i Avokatit të Popullit
PTSD	Çrregullimi i stresit post-traumatik
OZHQ	Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm
TdH	TdH Kosova
GTR	Grupi Teknik i Referencës
OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara
UNICEF	Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët
UNDP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim
UNFPA	Fondi i Kombeve të Bashkuara për Çështjet e Popullsisë
UNHCR	Komisioneri i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatët
VUPSH	Vizita Universale Progressive në Shtëpi
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë

Kapitulli 1.

Hyrje

Fëmijët në situatë rruge janë ndër fëmijët më të marginalizuar globalisht. Ata përjetojnë shkelje të rënda të të drejtave të tyre para dhe gjatë kohës së qëndrimit të tyre në rrugë. Këta fëmijë përballen me privime të shumta, duke përfshirë mungesën e qasjes në shërbimet bazike, dhunën, abuzimin, neglizhencën dhe shfrytëzimin, si dhe cenueshmërinë ndaj përdorimit të alkoolit dhe substancave të tjera.¹⁻⁴ Këto cenueshmëri përkeqësohen nga pabarazitë gjinore, aftësitë e kufizuara dhe në rastet kur fëmijët migrojnë, qoftë brenda vendit ose përtej kufijve. Është thelbësore që të gjitha përgjigjet për të adresuar nevojat e fëmijëve në situatë rruge të vendosen fort brenda një qasjeje të bazuar në të drejtat e fëmijëve në përputhje me Komentin e Përgjithshëm të Komitetit për të Drejtat e Fëmijës (KDF) nr. 21 për Fëmijët në Situata Rruge (2017).⁵

Studimi për Fëmijët në Situata Rruge në Kosovë, ka qenë një iniciativë e Fondit të Kombeve të Bashkuara për Fëmijë (UNICEF) në Kosovë. Studimi është mbështetur nga Projekti i Instrumentit të Asistencës së Para-Anëtarësimit (IPA)2 i Bashkimit Evropian (BE) për Mbrojtjen e Fëmijëve të Cenueshëm në Kosovë. Ky studim është realizuar në nivel vendi për nga fushëveprimi dhe ka pasur dy objektiva kryesore. E para ka qenë sigurimi i një profili bazë i fëmijëve në situatë rruge në Kosovë për sa i përket asaj se çfarë i ka shtyrë ata në rrugë, karakteristikat e tyre socio-demografike, situatat e tyre familjare, profilin e tyre arsimor dhe jetën dhe punën e tyre në rrugë, si dhe shëndetin e tyre fizik dhe mendor. Objektivi i dytë kryesor i këtij studimi ka qenë dokumentimi i disponueshmërisë dhe përdorimit të shërbimeve shëndetësore, sociale dhe të

tjera, si dhe identifikimi i pengesave dhe mundësive për të forcuar mbrojtjen e fëmijëve në situatë rruge.

Dizajni i studimit dhe plani i zbatimit u informuan nga një rishikim gjithëpërfshirës në zyrë që në fillim, duke përfshirë literaturën shkencore të rishikuar nga kolegët dhe literaturën gri, dhe konsultime të gjera me akterët kyç në Kosovë dhe të Grupit Teknik të Referencës (GTR). Përveç fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre, akterët kyç për këtë studim përfshijnë Zyrën për Qeverisje të Mirë, Ministrinë e Drejtësisë (MD) dhe departamentet që më parë kanë qenë pjesë e Ministrisë së Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT), Zyrës së BE-së në Kosovë, Ministrinë e Bujqësisë, Policinë e Kosovës, Institucionin e Avokatit të Popullit në Kosovë, Qendrat për Punë Sociale (QPS), Organizatën Ndërkombëtare të Punës (ILO), Organizatën Ndërkombëtare për Migrim (IOM), Programin e Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP), dhe disa organizata joqeveritare dhe me bazë në komunitet, duke përfshirë Balkan Sunflowers Kosova, KOMF (Koalicioni i OJQ-ve për Mbrojtjen e Fëmijëve), SOS Fshatrat e Fëmijëve, Terre des Hommes (TdH) dhe Labyrinth Center. Lista e plotë e akterëve kyç mund të gjendet në Shtojcën 1. Grupi Teknik i Referencës (GTR) është përbërë prej anëtarëve që kanë përfaqësuar shumicën e këtyre institucioneve (Shtojca 2). Një konsulente ndërkombëtare është angazhuar për të udhëhequr hartimin dhe zbatimin e studimit, e mbështetur nga dy konsulente vendore në terren në Kosovë.

Kosova

Kosova, që ndodhet në Evropën Juglindore, ka një popullsi prej 1.8 milionë banorësh, ku 31% e popullsisë është e moshës nën 18 vjeç. Grupet kryesore etnike janë Shqiptarët e Kosovës (92%), Serbët e Kosovës (4%) dhe popujt pakicë si: Boshnjakët, Goranët, Turqit, Romët, Ashkalinjtë dhe Egjiptianët (gjithsej 4%). Gjuhët e folura përfshijnë gjuhën shqipe, serbe, boshnjake dhe turke, ndërsa religjionet kryesore janë feja Islame-Sunite, feja Krishtere-Ortodokse dhe feja Katolike-Romake. Në vitin 2017, rreth 18% e popullsisë jetonte nën kufirin e varfërisë së konsumit kombëtar (bazuar në kufirin e varfërisë prej 1.85 euro në ditë ekuivalent për të rritur). Në mesin e fëmijëve, 23% jetojnë në varfëri, ku 7.2% e tyre jetojnë në varfëri ekstreme. Fëmijët që jetojnë në varfëri janë disproporcionalisht pjesëtarë të pakicave kombëtare, duke përfshirë Romët, Ashkalinjtë dhe Egjiptianët.⁶

Për nga aspekti administrativ, Kosova ndahet në 38 komuna. Në dekadën e fundit, një fokus i madh i Administratës së Kosovës ka qenë në procesin e decentralizimit për të përmirësuar shërbimet në nivel lokal, për të rritur përfaqësimin lokal dhe për të shtensionuar tensionet etnike.⁷ Megjithatë, decentralizimi ka shfaqur mangësitë sa i përket të drejtave të plota dhe të barabarta të fëmijëve dhe mungesën e kapaciteteve lokale për të zbatuar reformat e ndryshme. Aktualisht, shërbimet sociale në Kosovë janë të decentralizuara në nivel komunal. Megjithatë, financimi, si dhe disa shërbime (si ato për fëmijët pa kujdes prindëror dhe personat me aftësi të kufizuara) mbeten të përqendruara në zhvillimin e politikave në nivel qendror, me ofrim dhe financim të kufizuar.⁷ Operimi në një kontekst të decentralizuar është i rëndësishëm për angazhimin e popullatave 'vështirë të arritshme', siç janë fëmijët në situatë rruge. Faktorët që kontribuojnë në suksesin e shërbimeve dhe realizimin e programeve deri më sot përfshijnë angazhimin e drejtpërdrejtë me kryetarët e komunave, lidhjen e partneriteve të reja në nivel qendror (si Ministria e Pushtetit Lokal ose Asociacioni i Komunave) dhe koordinimi ndërsektorial ndërmjet drejtorive teknike dhe akterëve të shoqërisë civile në nivele komunale.⁷

Anketa më e fundit e grupimeve të treguesve të shumëfishtë (MICS 2020) në Kosovë tregon se rënia e vdekshmërisë neonatale, së foshnjave dhe fëmijëve në dy dekadat e fundit ka ngecur.⁸ Fëmijët nga komunitetet Rom, Ashkali dhe

Egjiptian kanë pothuajse dyfishin e shkallës së vdekshmërisë nën pesë vjeç, krahasuar me popullatën e përgjithshme. Ekziston një prevalencë e lartë e dhunës në baza gjinore, e shoqëruar me norma të larta sociale që pranojnë dhunën në baza gjinore.^{6,8} Në mesin e fëmijëve të moshës 1-14 vjeç, 72% e tyre kanë raportuar se gjatë muajit të kaluar kanë përjetuar disiplinë të dhunshme psikologjike ose fizike.⁸

Rezultatet e arsimimit të fëmijëve në të gjitha nivelet mbeten nën nivelet e dëshiruara. Bazuar në të dhënat e MICS të vitit 2020, vijueshmëria në edukimin në fëmijëri të hershme është në nivele shqetësuese të ulëta, ku vetëm 15% e të gjithë fëmijëve të moshës 3-4 vjeç janë regjistruar në edukimin në fëmijëri të hershme, dhe akoma më e ulët (7.6%) për fëmijët nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian.⁸ Si bazë thelbësore për rezultatet e arsimit në fazat e mëvonshme, kjo pjesëmarrje e nivelit të ulët në edukimin në fëmijëri të hershme është shqetësuese. Meqenëse vijueshmëria në arsimin fillorë është e detyrueshme, nivelet e vijueshmërisë së fëmijëve në këtë nivel në Kosovë janë relativisht të larta, megjithatë një dallim i konsiderueshëm është i dukshëm për fëmijët e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Shkalla e vijueshmërisë së arsimit fillorë për të gjithë fëmijët në Kosovë është më shumë se 95% (97% për vajzat), mirëpo tek fëmijët e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian vijueshmëria është 85% (83% për vajzat).⁸ Shkalla e vijueshmërisë bie më tej në nivelet më të larta të arsimit, ku niveli i përgjithshëm i vijueshmërisë për arsimin e mesëm të lartë është 84% (90% për vajzat), ndërsa është më pak se gjysma e kësaj (vetëm 31% për vajzat dhe djemtë) për fëmijët e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian.⁸

Të dhënat për shëndetin dhe mirëqenien e fëmijëve në Kosovë gjithashtu tregojnë disa pabarazi të dukshme. Deri në moshën 35 muajsh, 73% e fëmijëve në Kosovë e kanë përfunduar kalendarin e imunizimit të fëmijërisë, duke rënë në vetëm 38% në mesin e fëmijëve nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Në mesin e fëmijëve të moshës 2-17 vjeç, 8% janë raportuar se kanë vështirësi funksionale në të paktën një fushë të zhvillimit, duke u rritur në 14% në mesin e fëmijëve që jetojnë në komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Fëmijët në kuintilin më të varfër kanë më shumë gjasa të raportojnë ndonjë vështirësi funksionale sesa fëmijët e kuintileve më të pasura. Vetëm 10% e djemve dhe 9% e vajzave të moshës 15-19 vjeç kanë njohuri gjithëpërfshirëse mbi HIV-in, dhe më pak se 5% e vajzave të moshës 15-19 vjeç përdornin metoda moderne të kontracepsionit.⁸ Në mes të fqinjëve në Evropën Juglindore, dhe përkundër shkallës së lartë të vaksinimit ndaj tuberkulozit (TB), Kosova ka një nga nivelet më të larta të infeksionit me TB në rajon, me shkallë të TB prej 46 për 100,000 persona, duke lënë pas vetëm Moldavinë dhe Rumaninë.⁸⁻¹⁰ Nga viti 1999 deri në vitin 2006, rastet totale të TB-së në Kosovë kanë qenë në rënie, mirëpo ky progres është ndalur që atëherë. Që nga viti 2014, shkalla e infeksionit ka mbetur e njëjtë si në vitin 2006, duke nënkuptuar se përpjekjet kanë ngecur. Vitet e fundit, shkalla totale e infeksioneve ka pasur rënie, ku viti 2020 shënon vitin me numrin më të vogël të infeksioneve totale me TB në vetëm 441.⁵² Për fëmijët dhe të rinjtë konkretisht, shkalla e rasteve me TB ka qenë në rënie deri në vitin 2022, kur ka shënuar një rritje të lehtë, nga 103 raste në 2019-ën (viti i fundit para pandemisë) në 119 raste në 2022.^{52,10}

Të drejtat e fëmijëve në Kosovë

Kosova nuk është anëtare e BE-së apo e Kombeve të Bashkuara (OKB), dhe si e tillë nuk është nënshkruese e Konventës së OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve (KDF). Megjithatë, kushtetuta, e miratuar në vitin 2008 dhe e ndryshuar më së fundi në 2016, garanton të drejtat e artikuluar në KDF.⁶ Konkretisht, kushtetuta thekson se fëmijët kanë të drejtë në mbrojtje nga dhuna, keqtrajtimi dhe shfrytëzimi (Neni 50). Të drejtat e fëmijëve në Kosovë shtjellohen më tej në Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijëve, i cili ndalon punësimin e fëmijëve nën

moshën 15 vjeçare (Neni 50). Më tej, Ligji i Punës, i ndalon punëdhënësit që të nënshkruajnë kontratë pune me një person nën 15 vjeç. Ligji parashikon që personat nga 15 deri në 18 vjeç lejohen të punësohen vetëm për punë të lehta që nuk përbëjnë rrezik për shëndetin ose zhvillimin e tyre dhe nuk ndalohej në asnjë formë tjetër nga legjislacioni tjetër. Megjithatë, vazhdojnë të ekzistojnë sfida për zbatimin dhe realizimin e plotë të këtyre të drejtave. Janë aprovuar disa ligje për të rregulluar çështjet kyçe në mbrojtjen dhe kujdesin e fëmijëve, duke përfshirë *Ligjin për Shërbimet Sociale dhe Familjare, Ligjin për Parandalimin dhe Luftimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore dhe Mbrojtjen e Viktimave të Trafikimit dhe Ligji për Mbrojtjen e Fëmijëve*.¹¹

Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare ngarkon ministrinë përgjegjëse për shërbime sociale me ofrimin e Shërbimeve Sociale dhe Familjare. Ministria është përgjegjëse për planifikimin strategjik dhe zhvillimin e politikave, ndërsa komunat janë përgjegjëse për zbatimin, duke çuar në një qasje shumë të decentralizuar për ofrimin e shërbimeve përmes Qendrave për Punë Sociale (QPS).⁷ Në Kosovë, janë gjithsej 38 QPS, me përafërsisht 230 punonjës social dhe 140 staf tjetër ndihmës të angazhuar në to.¹² Shumica e komunave të Kosovës kanë së paku një QPS të themeluar, ndërsa në Prishtinë është një QPS me dy degë të saj e themeluar nga MFPT-ja. Që nga viti 2009, QPS-të operojnë nën administrimin e komunave. Financimi për QPS-në bëhet përmes grantit të përgjithshëm komunal nga MFPT-ja. Roli kryesor i QPS-ve është të ofrojnë shërbime sociale profesionale për familjet dhe individët në nevojë¹ dhe të shpërndajnë ndihma sociale për familjet që jetojnë në varfëri. Sipas Ligjit për Shërbimet Sociale dhe Familjare, çdo QPS përbëhet nga profesionistë të trajnuar në shërbimet sociale, zyrtarë të shërbimeve sociale, të cilët kanë për detyrë të ofrojnë shërbime profesionale për personat në nevojë. Drejtori i QPS-së emërohet nga Komuna. Drejtori i raporton komunës lidhur me ofrimin e shërbimeve sociale, si dhe i raporton departamentit të mirëqenies sociale në kuadër të ministrisë përgjegjëse për shërbime sociale mbi ushtrimin e përgjegjësive dhe kompetencave të përcaktuara me ligj. Çdo QPS përbëhet nga punonjës të shërbimeve sociale në QPS, prej të cilëve vetëm 14% kanë përvojë profesionale në punë sociale. Pjesa tjetër janë punonjës social me përgatitje të tjera profesionale, si psikolog, ekonomist, jurist, etj.¹³ Organi i kujdestarisë shqyrton rastet, i propozon drejtorit ndryshime në lidhje me nevojat e brendshme dhe analizën e situatës në komunë.

Një analizë e nevojave për QPS-në mbi të drejtat e fëmijëve, e publikuar nga SOS-Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos, e mbështetur nga Zyra e BE-së në Kosovë, tregon se gjysma e QPS-ve pohojnë se kanë nevojë për mbështetje në një ose më shumë fusha për sa i përket kapaciteteve të tyre për të punuar me fëmijët. Disa prej fushave ku ata kanë treguar se kanë mangësi janë mbrojtja e fëmijëve, puna e fëmijëve, braktisja e fëmijëve, identifikimi i abuzimit të fëmijëve, intervistat me fëmijët.¹⁴ Këto gjetje tregojnë se përderisa QPS-të janë të përbëra me punonjës socialë profesionistë, ende ekziston nevoja e qartë për avancimin e mëtejshëm të kapaciteteve të brendshme të stafit, veçanërisht stafit që merret me fëmijët në nevojë.

1 Sipas Ligjit për Shërbime Sociale dhe Familjare: Person në nevojë nënkupton cilindo person që gjendet në territorin e Kosovës, pa marrë parasysh statusin apo vendin e origjinës, i cili ka nevojë për shërbime sociale për shkak: 1.5. Person në nevojë - cilindo person që gjendet në territorin e Republikës së Kosovës, pa marrë parasysh statusin apo vendin e origjinës, i cili ka nevojë për shërbime sociale, pa u kufizuar dhe atë për shkak: 1.5.1. se është fëmijë pa përkujdesje prindërore; 1.5.2. se është fëmijë në rrezik të humbjes së kujdesit prindëror; 1.5.3. se është fëmijë me vështirësi në sjellje; 1.5.4. se është viktimë e abuzimit dhe keqtrajtimit, përfshirë atë fizik, psikologjik, seksual dhe lënien pas dore; 1.5.5. se është fëmijë në konflikt apo në kontakt me ligjin; 1.5.6. të marrëdhënieve të çregulluara në familje; 1.5.7. të moshës së shtyrë; 1.5.8. të aftësisë së kufizuar fizike; 1.5.9. të aftësisë së kufizuar mendore; 1.5.10. të rrezikut nga shfrytëzimi ose abuzimi; 1.5.11. të dhunës në familje dhe çfarëdo lloji tjetër dhune në bazë gjinore; 1.5.12. të trafikimit me qenie njerëzore; 1.5.13. të përfshirjes së fëmijëve në punë të rënda; 1.5.14. të varësisë nga substancat psiko-aktive, siç janë: alkooli, drogat apo ndonjë lëndë tjetër natyrale apo farmaceutike që shkakton varësinë; 1.5.15. të emergjencave ose fatkeqësive të shkaktuara nga natyra apo njeriu; ose 1.5.16. të ndonjë arsye tjetër që i bën ata persona në nevojë.

Fëmijët në Situatë Rruge

Fëmijët në situatë rruge në nivel global

Fëmijët në situatë rruge përfshijnë një gamë të gjerë fëmijësh që varen nga rruga për të jetuar dhe/ose për të punuar, qoftë vetëm, me moshatarët apo me familjen, dhe një popullsi më të gjerë fëmijësh që kanë krijuar lidhje të forta me hapësirat publike dhe për të cilët rruga luan rol jetik në jetën dhe identitetin e tyre të përditshëm. Siç përsëritet në Konventën e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës në Komentin e Përgjithshëm për Fëmijët në Situatë Rruge nr. 21, *“kjo popullatë më e gjerë përfshin fëmijët që në mënyrë periodike, por jo gjithmonë, jetojnë dhe/ose punojnë në rrugë dhe fëmijë që nuk jetojnë ose punojnë në rrugë, por që shoqërojnë rregullisht bashkëmoshatarët e tyre, vëllezërit e motrat ose familjen në rrugë. Për sa i përket fëmijëve në situatë rruge, “të qenit në hapësira publike” kuptohet se përfshin kalimin e një pjese të konsiderueshme kohe në rrugë ose në tregje rruge, parqe publike, hapësira publike të komunitetit, sheshe dhe stacione të autobusëve dhe trenave. Aty nuk përfshihen ndërtesat publike si shkollat, spitalet ose institucione të tjera të krahasueshme.”* Është me rëndësi qenësore të kuptohet që rrethanat e fëmijëve në situatë rruge janë fluide dhe se *rrugët luajnë rol qendror në jetën e tyre.*

Në nivel global, fëmijët në situatë rruge janë shumë të ndryshëm, dhe rrethanat e tyre dallojnë prej një vendi në tjetrin. Shtytësit më të zakonshëm që fëmijët globalisht përfundojnë në situatë rruge janë varfëria, konfliktet familjare dhe abuzimi me fëmijët.¹⁵ Në përgjithësi, literatura shkencore mbi fëmijët në situatë rruge globalisht, duke përfshirë vendet me të ardhura të ulëta dhe të mesme, përmban kryesisht dëshmi mbi shkaqet e përfshirjes në rrugë në mesin e fëmijëve dhe të rinjve,¹⁵ përdorimin e substancave nga ta,³ dhe shëndetin e tyre të përgjithshëm, duke përfshirë HIV-in,¹⁶ me numër të vogël të studimeve të fokusuara në ndërhyrjet ose identifikimin e qasjeve për riintegrim dhe rehabilitim.¹⁷⁻¹⁹

Rishikimi sistematik dhe meta-analiza e vitit 2012 për fëmijët në situatë rruge në mjedise me burime të kufizuara (duke përfshirë studimet nga Rumania, Turqia, Ukraina dhe Rusia) ka zbuluar se prevalenca e përdorimit të substancave gjatë gjithë jetës në mesin e kësaj popullate ka qenë 60%; në vendet e Evropës Lindore ka qenë 79%. Substancat më të përdorura kanë qenë inhaluesit (47%), duhani (44%) dhe alkooli (41%).³ Rishikim sistematik i vitit 2013 i gjendjes shëndetësore të fëmijëve në situatë rruge ka zbuluar se sjelljet e mbijetesës së të rinjve dhe ekspozimet e lidhura me strehimin e dobët kanë rezultuar në sëmundshmëri disproporcionale në sëmundje infektive, sëmundje psikiatrike, shëndetin riprodhues dhe ndoshta në një masë më të vogël, rritjes.² Fëmijët në situatë rruge përballen me barriera të shumta në qasjen në shërbime shëndetësore, duke përfshirë stigmën dhe diskriminimin nga ofruesit, koston, mungesën e kohës, mosbesimin dhe mungesën e kujdesit të përqendruar në pacientin, ku të gjitha këto ndikojnë në shëndetin dhe mirëqenien e tyre.^{2,20,21} Së fundi, dy rishikimet sistematike të literaturës kanë vënë në dukje mungesën e ndërhyrjeve të bazuara në dëshmi për fëmijët dhe të rinjtë e lidhur me rrugën.^{17,18}

Komenti i Përgjithshëm Nr. 21 i KDF-së detajon shkeljet e shumta të të drejtave të njeriut me të cilat përballen fëmijët në situatë rruge.^{4,5} Iniciativat si pastrimi i rrugëve, kriminalizimi i kërkimit të lëmshës, endacakëve të pastrehë, si dhe dhuna dhe ngacmimet e synuara nga organet e zbatimit të ligjit përbëjnë diskriminim sistematik ndaj fëmijëve në situatë rruge dhe përbëjnë shkelje të të drejtave të njeriut.^{4,5} Fëmijët në situatë rruge gjithashtu përballen me shkelje të të drejtës së tyre për jetë, mbijetesë dhe zhvillim, si dhe të drejtën e tyre për një standard adekuat të jetesës. Vajzat, fëmijët me aftësi të kufizuara dhe fëmijët që janë pjesëtarë të pakicave etnike mund të përballen me shkelje shtesë të

të drejtave të njeriut kur jetojnë dhe/ose punojnë në rrugë.^{22,23} Strategjitë dhe iniciativat qeveritare në lidhje me fëmijët në situatë rruge duhet të kenë një qasje të bazuar në të drejtat e fëmijëve që respekton plotësisht autonominë e tyre.⁵

Fëmijët në situatë rruge në nivel rajonal

Në nivel rajonal, në Shqipëri, Bosnje e Hercegovinë, Mal të Zi, Serbi, Gjeorgji dhe Turqi janë kryer studime mbi fëmijët në situatë rruge për të karakterizuar popullsinë e fëmijëve në situatë rruge në këto vende, si dhe për të identifikuar zonat për ndërhyrje dhe rehabilitim.²⁴⁻²⁸ Zakonisht, përgjatë gjithë këtyre studimeve si shtytës kryesor të përfshirjes së fëmijëve në rrugë janë identifikuar varfëria dhe faktorët ekonomikë. Gjetjet nga këto studime tregojnë se fëmijët vijnë nga familje me të ardhura të ulëta, me nivele të ulëta arsimimi dhe punësimi, me pak burime në dispozicion për të ofruar mbështetje ekonomike për fëmijët e tyre. Nga këto studime vërehet që përqindje më e lartë e djemve sesa e vajzave janë në situatë rruge,^{25,26} dhe shumica e studimeve raportojnë se fëmijët janë të moshës nga 5 deri në 17 vjeç.^{25,26} Fëmijët në situatë rruge në këto kontekste kryesisht angazhohen në gjenerimin e të ardhurave joformale (p.sh. shitja e gjësendeve, ofrimi i shërbimeve, mbledhja e materialeve të riciklueshme dhe punë të tjera manuale dhe shpesh të rrezikshme) dhe kërkim lëmoshe,^{25,26} për të dhënë kontribut ekonomik për familjet e tyre. Shpesh fëmijët janë në rrugë të pashoqëruar nga prindërit ose të rriturit përgjegjës, dhe shumica e fëmijëve janë kryesisht në rrugë gjatë ditës. Fëmijët mund të detyrohen të punojnë në rrugë nga prindërit ose kujdestarët, dhe shpesh u kërkohet t'ia japin prindërve ose kujdestarëve të ardhurat e tyre.^{25,27} Në të gjitha vendet, fëmijët në situatë rruge raportojnë nivele të ulëta të vijimit të shkollimit.²⁴⁻²⁸ Në Shqipëri, Bosnje, Hercegovinë, Mal të Zi dhe Serbi fëmijët në situatë rruge në shumicën e rasteve kanë qenë nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian.^{24,25} Zakonisht fëmijët në situatë rruge, në të gjitha kontekstet kanë raportuar që kanë përjetuar stigmatizim dhe diskriminim.²⁴⁻²⁶

Fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Pak dihet për numrin dhe profilin e vërtetë të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë. Një raport i vitit 2014, që heton fëmijët emigrantë në situatë rruge në Shqipëri dhe në dy komuna në Kosovë (Prishtinë dhe Pejë), ka zbuluar se shumë fëmijë dhe familje kanë migruar në Prishtinë, Kosovë, për shkak të varfërisë, sidomos në muajt e verës, si nga Shqipëria ashtu edhe nga rajonet tjera të Kosovës.²⁹ Fëmijët e përfshirë në aktivitete si kërkimi i lëmoshës, kërkimi i mbetjeve metalike nga mbeturinat, larja e xhamave të makinave ose shitja e sendeve të vogla, ndonjëherë nën mbikëqyrjen e një anëtari të rritur të familjes. Raporti tregon se fëmijët ishin eksplicit duke thënë se prindërit e tyre i detyronin të punonin për të ndihmuar familjen për të dalë nga varfëria. Kështu, puna u bë pikë krenarie mes fëmijëve. Raporti gjithashtu vë në pah se shumica e punës që ndërmarrin fëmijët në situatë rruge është si rezultat i mbështetjes së organizuar ('patronët e rritur') dhe mbikëqyrjes së të rriturve. Fitimet ditore raportohet se arrijnë vlerën nga 0.50 € deri në 30 €, me një mesatare prej 6 €. Vetëm një pakicë e fëmijëve kanë thënë se fitimet i mbajnë për vete, dhe një pjesë e tyre kanë thënë se paratë e fituara i përdorin për të mbuluar nevojat e tyre (ushqimin, etj.). Fëmijët e intervistuar shpesh kanë raportuar se kanë braktisur shkollën ose nuk kanë shkuar kurrë në shkollë. Në disa raste, kjo ishte për shkak të varfërisë në shtëpi ose mungesës së parave për të paguar transportin për në shkollë. Megjithatë, ata kanë raportuar gjithashtu se vendosën ta braktisin shkollimin ose të mos shkonin në shkollë për shkak të vështirësive me të cilat përballëshin në shkollë, duke përfshirë racizmin dhe diskriminimin, dhunën nga mësuesit dhe shokët e klasës, si dhe pengesat gjuhësore (për fëmijët shqiptarë) të cilët

thuhet se kishin probleme me dialektin kosovar.²⁹

Së fundmi, raporti i publikuar në vitin 2019 nga Institucioni i Avokatit të Popullit në Kosovë (IAP), bazuar në të dhënat e raportuara nga Policia e Kosovës tregon se në vitin 2016, policia ka identifikuar dhe larguar 215 fëmijë në situatë rruge, me një rënie në 200 fëmijë në vitin 2017, dhe 50 fëmijë në katër muajt e parë të vitit 2018.¹¹ Këto aktivitete janë ndërmarrë në bashkëpunim me QPS-të, organizatat joqeveritare (OJQ) dhe Ministrinë e Punëve të Brendshme. Në shumë raste, fëmijët shoqëroheshin nga prindërit, të afërmit ose të rriturit e tjerë. TdH ka raportuar se ata kishin identifikuar më shumë se 175 fëmijë në situatë rruge në Prishtinë dhe Prizren nga qershori i vitit 2018 deri në dhjetor të vitit 2018. Sipas raportit të IAP-së, shumica e fëmijëve në situatë rruge ishin të angazhuar në kërkim të lëmshës.¹¹ Po ashtu sipas informacioneve nga policia, nga janari i vitit 2016 deri në shkurt të vitit 2018, policia ka adresuar 51 raste në prokurori dhe në QPS për veprat penale të trafikimit me qenie njerëzore, të detyrimit të fëmijëve për të kërkuar lëmshë dhe në shumicën e rasteve për keqtrajtim apo braktisje të fëmijëve (47 raste). Raportit të IAP-së i mungonin të dhënat e zbërthyer sipas moshës dhe gjinisë për numrin dhe profilin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë.

Raporti tregon se në nivel vendi në Kosovë, nuk ka burime zyrtare dhe gjithëpërfshirëse të informacioneve për fëmijët në situatë rruge. Identifikimi i rasteve të tilla nga organet shtetërore nuk është i lehtë, shumë janë në lëvizje (migrim i brendshëm ose ndërkufitar), dhe disa nuk janë të regjistruar në regjistrat e të lindurve ose nuk kanë asnjë formë identifikimi personal. Përfaqësuesit e QPS-së përshkruan se si njohja e fëmijëve në situatë rruge pengohet gjithashtu nga mungesa e kapaciteteve njerëzore, profesionale dhe financiare në institucionet përkatëse. Kështu, mos identifikimi i tyre dhe mungesa e të dhënave për ta i bën ata të 'padukshëm' para ligjit dhe i privon nga gëzimi i të drejtave të garantuara sipas legjislacionit në fuqi, duke përfshirë shërbimet shëndetësore, arsimore dhe sociale. Përderisa raporti i Avokatit të Popullit ka rekomanduar që QPS-ja të fillojë të mbajë shënime mbi fëmijët në situatë rruge, duke përfshirë moshën e tyre, përkatësinë etnike, gjendjen ekonomike dhe çështje të tjera, nuk është e qartë nëse kjo ka filluar të realizohet. Ka mungesë të të dhënave të grumbulluara në mënyrë sistematike, të sakta, të besueshme dhe të ndara sipas moshës dhe gjinisë për fëmijët në situatë rruge në Kosovë, që nevojiten urgjentisht për të forcuar reagimin për të mbështetur mbrojtjen e fëmijëve në situatë rruge.

Në vitin 2023, Qeveria e Kosovës ka miratuar vendimin me të cilin menaxhimi i Departamentit për Shërbime Sociale nga Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT) ku ishte më parë, të kalojë në Ministrinë e Drejtësisë. Ky ndryshim ka transferuar menaxhimin e shërbimeve sociale pranë Departamentit të Shërbimeve Sociale dhe Mbrojtjes së Fëmijëve në Ministrinë e Drejtësisë (MD).

Kapitulli 2.

Objektivat e studimit dhe pyetjet kërkimore

Përkundër progresit të përgjithshëm të arritur në realizimin e të drejtave të fëmijëve në Kosovë, arritjet kanë qenë të pabarabarta. Një pjesë e madhe e fëmijëve ende përballen me privime të shumta dhe vërehen pabarazi të habitshme midis grupeve të ndryshme. Shkeljet e të drejtave themelore të fëmijëve mbeten sfidë kritike, dhe kjo demonstron përmes formave të ndryshme të neglizhencës, abuzimit dhe shfrytëzimit, të cilat shpesh i shtyjnë fëmijët në rrugë dhe në angazhim në lloje të ndryshme të punës. Nuk ka të dhëna të disponueshme, aktuale ose të sakta lidhur me numrin e fëmijëve të rrugës në situatë rruge, për moshën dhe gjininë e tyre në Kosovë, as nuk ka dëshmi gjithëpërfshirëse për gjendjen e tyre të përgjithshme dhe sfidat specifike me të cilat ata përballen. Këto të dhëna janë thelbësore për të siguruar që fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre të kenë qasje me shërbime adekuata dhe të ofruara me mbështetjen e nevojshme për integrimin e tyre të plotë në shoqëri. Ky studim përshkruet i metodave të kombinuara ka për synim të sigurojë një vlerësim të gjerësishëm bazë të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, duke përfshirë profilin e situatës së përgjithshme, disponueshmërinë e shërbimeve dhe barrierat, boshllëqet dhe mundësitë për përmirësimin e shërbimeve për mbrojtjen e fëmijëve. Studimi është drejtuar nga katër pyetjet kryesore kërkimore:

Objektivat dhe Pyetjet Kërkimore

1) Ku ndodhen fëmijët në situatë rruge në Kosovë dhe pse ndodhen aty?

- a) Të identifikohen komunat në Kosovë ku jetojnë dhe/ose punojnë fëmijët në situatë rruge.
- b) Të përshkruhen faktorët kryesorë që i shtyjnë fëmijët në rrugë në Kosovë.

2) Cilat janë profilet socio-demografike, socio-ekonomike dhe familjare të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë?

- a) Të përshkruhen profilet socio-demografike të fëmijëve në situatë rruge (p.sh. gjinia, moshja, përkatësia etnike, kombësia, etj.).
- b) Të përshkruhen profilet socio-ekonomike të fëmijëve në situatë rruge (statusi dhe arritjet arsimore, burimet e të ardhurave, prioritetet për shpenzimin e të ardhurave, strehimi).
- c) Të përshkruhet situata në familjen e fëmijëve në situatë rruge (struktura e familjes, burimet e të ardhurave për familjen).

3) Cilat janë problemet kryesore shëndetësore që prekin fëmijët në situatë rruge në Kosovë?

- a) Të identifikohet numri i fëmijëve në situatë rruge me aftësi të kufizuara fizike dhe mendore të vetë-raportuara.
- b) Të përshkruhet gjendja shëndetësore e vetë-raportuar të fëmijëve në situatë rruge.
- c) Të përshkruhet përdorimi i substancave e vetë-raportuar tek fëmijët në situatë rruge.

- d) Të përshkruhet optimizmi i vetë-raportuar për të ardhmen e fëmijëve në situata ruge.
- e) Të përshkruhet përvoja e vetë-raportuar e traumës dhe dhunës mes fëmijëve në situata ruge, si në rrugë ashtu edhe para daljes në rrugë.

4) Cilat shërbime shëndetësore, sociale dhe arsimore janë në dispozicion të fëmijëve në situatë ruge në Kosovë dhe cilat janë mangësitë dhe mundësitë për t'i përmirësuar ato?

- a) Të përshkruhen shërbimet shëndetësore, sociale dhe arsimore në dispozicion të fëmijëve në situatë ruge dhe familjeve të tyre nëpërmjet akterëve shtetërorë dhe jo shtetërorë.
- b) Të përshkruhen fëmijët në situatë ruge për përdorimin e vetë-raportuar të këtyre shërbimeve duke përfshirë kënaqësinë me shërbimet e ofruara dhe përdorimin e shërbimeve nga familjet e tyre.
- c) Të përshkruhen boshllëqet në shërbimet për fëmijët në situatë ruge dhe familjet e tyre siç janë identifikuar nga ofruesit e shërbimeve, akterët qeveritar dhe joqeveritar dhe fëmijët në situatë ruge.
- d) Të përshkruhen pengesat kryesore në shëndetësi, arsimim dhe ofrimin e shërbimeve sociale nga këndvështrimi i ofruesve të shërbimeve, akterëve qeveritar dhe joqeveritar dhe fëmijëve në situatë ruge.
- e) Të përshkruhen mundësitë për të forcuar mbrojtjen e fëmijëve në situata ruge, duke përfshirë identifikimin e mundësive për të përmirësuar lidhjen me shërbimet ekzistuese dhe ato që rrisin integrimin e tyre të plotë në shoqëri nga këndvështrimi i ofruesve të shërbimeve, akterëve qeveritar dhe joqeveritar dhe fëmijëve në situata ruge.

Kapitulli 3.

Metodologjia e Studimit

Korniza teorike

Korniza teorike për këtë studim është modeli socio-ekologjik i Bronfenbrenner-it (Figura 1). Kornizat ekologjike ofrojnë një strukturë me të cilën mund të kuptohen marrëdhëniet dinamike dhe komplekse ndërmjet individëve dhe mjediseve të tyre. Korniza socio-ekologjike e Bronfenbrenner-it identifikon katër sisteme të ndikimit në shëndetin e fëmijëve.³⁰ Për këtë studim, këto sisteme veprojnë kryesisht si ekspozime, dhe ato janë: 1) makrosistemi, i cili përfshin kontekstin politik, normat socio-kulturore, gjeografinë dhe infrastrukturën civile dhe ligjore; 2) ekzosistemi, i cili është mjedisi i menjëhershëm në të cilin jeton fëmija - në këtë studim, si shtëpia, për ata që kanë, ashtu edhe rruga; 3) mesosistemi - marrëdhëniet ndërpersonale të fëmijës me familjen, kujdestarët, bashkëmoshatarët, shkollën dhe komunitetin; dhe 4) mikrosistemi - vetë fëmija, duke përfshirë moshën, gjininë, përkatësinë etnike dhe statusin e jetimit. Pyetjet kërkimore, interpretimet dhe rekomandimet e studimit janë të vendosura brenda kornizës socio-ekologjike.

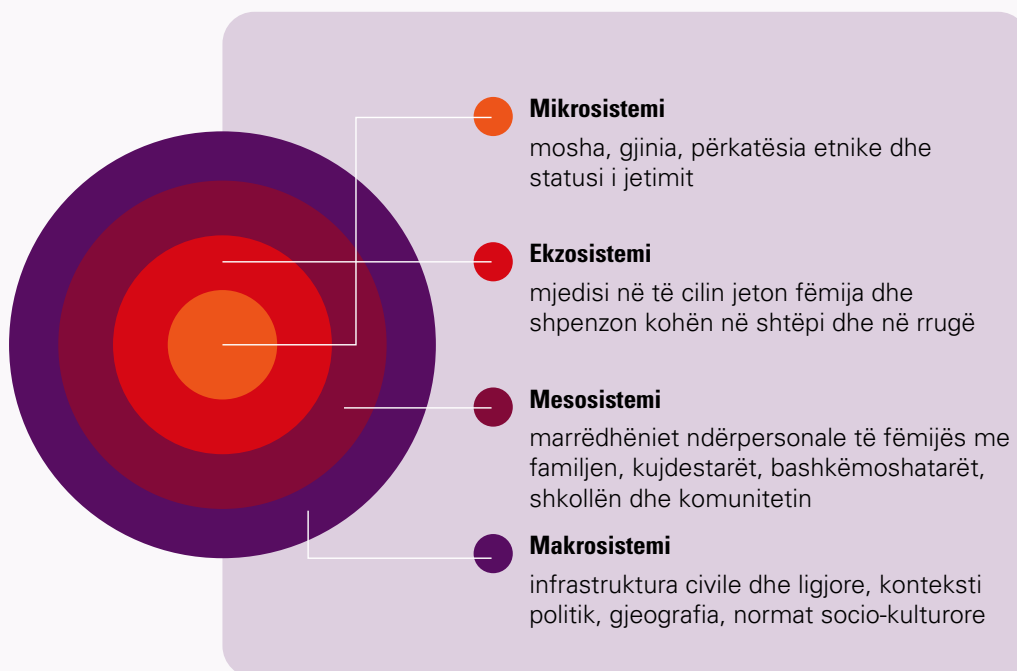

Figura 1.
Modeli socio-ekologjik i Bronfenbrenner-it.

Vendi i zhvillimit të studimit

Grumbullimi i të dhënave për studimin është bërë në Prishtinë, Prizren, Fushë Kosovë, Ferizaj, Gjakovë, Dragash, Klinë dhe Pejë. Përzgjedhja e këtyre rajoneve është përcaktuar në bazë të raporteve të policisë dhe të Avokatit të Popullit, diskutimeve me GTR-në dhe vlerësimeve të ofruara nga QPS-të lokale në 18 komuna që iu kanë përgjigjur pyetësorit.²

² Komunitat që kanë marrë pjesë në anketën për vlerësimin e numrit të fëmijëve në situatë rruge: Fushë Kosova, Glligoci, Hani i Elezit, Kamenica, Klina, Peja, Prishtina, Shtime, Mitrovica e jugut, Novobërda, Skenderaj, Deçani, Vitia, Dragashi, Gjakova, Graçanica, Suhareka, Novobërda

Dizajni dhe fazat e studimit

Dizajni i përgjithshëm i studimit

Figura 2
Dizajni i përgjithshëm i studimit dhe afati kohor

Dizajni i studimit është informuar nga shqyrtimi i dokumentacionit dhe literaturës ekzistuese që ka ndodhur nga shtatori i vitit 2022 deri në dhjetor të vitit 2022. Në këtë studim janë përdorur metodat e kombinuara të hulumtimit dhe dizajnit, dhe ka përfshirë: 1) një pyetësor të shkurtër online, të administruar me akterët kyç; 2) një anketë të shkurtër në terren me fëmijë të moshës gjashtë deri në shtatëmbëdhjetë vjeç; 3) një anketë më të gjatë të strukturuar ndërseksionale për administrimin me fëmijët në situatë rruge nga moshë dhjetë deri në shtatëmbëdhjetë vjeç; 4) DGF-të me fëmijët në situatë rruge; dhe 5) intervista të thelluara me prindërit e fëmijëve në situatë rruge, të cilët i shoqërojnë fëmijët e tyre në rrugë dhe/ose frekuentojnë qendrën ditore të TdH në Prishtinë. Aktivitetet parësore të studimit u zhvilluan nga muaji janar deri në qershor të vitit 2023 dhe grumbullimi i të dhënave u zhvillua nga muaji maj deri në qershor të vitit 2023. Më pas, analizat e të dhënave, interpretimi dhe shkrimi i raportit fillestar janë realizuar nga muaji korrik deri në gusht të vitit 2023. Pastaj raporti final është përgatitur gjatë muajit shtator (Figura 2).

Takimet para studimit me politikëbërësit dhe palët e interesit

Para fillimit të grumbullimit formal të të dhënave, konsulent ndërkombëtar dhe vendor kanë zhvilluar 13 takime në janar të vitit 2023 me politikëbërësit dhe palët e interesit, brenda dhe përreth Prishtinës, për të informuar më tej hartimin e studimit. Nëpërmjet këtyre takimeve, konsulentja ndërkombëtare dhe ajo vendore kanë mbledhur informacione fillestare për fëmijët në situatë rruge në Kosovë, perceptimet e palëve të interesit dhe politikëbërësve lidhur me çështjen e fëmijëve në situatë rruge, kanë identifikuar se cilat politika janë në fuqi dhe shërbimet në dispozicion për fëmijët dhe familjet në situatë rruge. I pranishëm për të përkthyer për konsulenten ndërkombëtare ka qenë edhe një përkthyes, dhe konsulentja ndërkombëtare dhe vendore morën shënime të gjera gjatë këtyre takimeve. Për të kontekstualizuar më tej gjetjet e procesit formal të grumbullimit të të dhënave, duke pasur parasysh hulumtimin e kufizuar të mëparshëm për fëmijët në situatë rruge në Kosovë, autorët u mbështetën në këto komunikime personale përgjatë këtij raporti për të kontekstualizuar dhe zgjeruar gjetjet.

Grupi teknik i referencës

Në fillim të projektit, u formua një GTR (Shtojca 2) nga ekspertë vendorë për të siguruar pronësinë lokale, shkëmbimin e njohurive, lidhshimin, këshillimin rreth dizajnit të studimit, ofrimin e mbështetjes teknike, si dhe për të rishikuar dhe interpretuar gjetjet e studimit. Në janar të vitit 2023, anëtarët e GTR-së u takuan dhe ofruan komente dhe sugjerime mbi hartimin e studimit. GTR gjithashtu ka ofruar komente dhe sugjerime për interpretimin e gjetjeve të studimit, si dhe ka rishikuar dhe ka kontribuar në raportin përfundimtar. GTR ka qenë jetik për të siguruar që studimi të jetë i cilësisë së lartë dhe i dobishëm, si bazë e domosdoshme për vendimmarrje.

Pyetësi për palët e interesit

Një pyetësor i shkurtër online është administruar me palët e interesit dhe politik-bërësit e fushës së arsimit, mbrojtjes sociale dhe fushave tjera qeveritare dhe joqeveritare për të karakterizuar çështjen e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, për të identifikuar shërbimet në dispozicion dhe për të filluar identifikimin e mangësive dhe rekomandimeve prioritare. Pyetësi i shkurtër online është administruar nga vetë palët e interesit, duke përdorur mbledhjen elektronike të të dhënave (p.sh. laptop, tabletë ose pajisje dore). Konsulentja vendore ka qenë në dispozicion nëse është kërkuar për të mbështetur palët e interesit për të plotësuar pyetësin nëse ata kishin nevojë për një pajisje ose qasje në internet, si dhe për t'iu sqaruar çdo koncept dhe për t'iu përgjigjur çfarëdo pyetjeje që kishin.

Marrja e mostrave dhe rekrutimi i palëve të interesit

Palët e interesit janë përzgjedhur si mostra të qëllimshme nga qeveria, komuniteti dhe organizatat e kujdesit shëndetësor për të marrë pjesë në pyetësin e shkurtër online. Gjithsej, 19 prej tyre janë përgjigjur dhe kanë marrë pjesë. Pjesëmarrësit përfshinin individë që punonin në pozita strategjike në nivel kombëtar ose lokal, dhe ishin të balancuar për sa i përket gjinisë, moshës, sektorit (p.sh. shërbimet shëndetësore kundrejt shërbimeve sociale, punëtorët në terren kundrejt politik-bërësve) dhe përvojës. Pëlqimi i informuar është marrë duke përdorur një kuti kontrolli të shkruar online, që i dha opsionin pjesëmarrësve të japin pëlqimin përpara se të fillonte pyetësi. Pyetësi i shkurtër ka marrë rreth 15 minuta për t'iu plotësuar, duke përfshirë procesin e pëlqimit të informuar.

Përcaktimi i mostrës së studimit

Për të përcaktuar se në cilat lokacione gjeografike duhet të bëhet mbledhja e të dhënave, me mbështetjen e Departamentit për Politika Sociale dhe Familje, ne kontaktuam QPS-të në të 38 komunat e Kosovës për të pyetur për numrin e fëmijëve në situatë rruge në secilën komunë, në mënyrë që të informojmë përzgjedhjen e lokacioneve për mbledhjen e të dhënave për studim dhe strategjinë e mostrës. Në total, u kontaktuan 38 QPS dhe 18 (47%) prej tyre u përgjigjën. Nga 18 QPS-të që janë përgjigjur, 70% (n=12) theksuan që fëmijët në situatë rruge ishin problem në komunën e tyre; megjithatë, vetëm 6 raportuan se ka fëmijë në situatë rruge që kanë pranuar shërbime nga QPS-të gjatë javës së kaluar. Tabela 1 përshkruan komunat që u përgjigjën dhe numrin e vlerësuar të fëmijëve në situatë rruge nga QPS-të komunale. Për më tepër, për të siguruar që studimi përfshinte fëmijët në situatë rruge nga komunat jo-shumicë, pasi nuk morëm komente nga komunat në veri të Kosovës, konsultuam Zyrën e UNICEF-it në Mitrovicë për numrin e fëmijëve në situatë rruge në veri të Kosovës. Sipas zyrtarëve të zyrës së UNICEF-it në veri të Mitrovicës, në pjesën veriore të Kosovës ka një numër shumë të ulët të fëmijëve në rrugë, pasi që këta fëmijë marrin ndihmë nga sistemi i mbrojtjes sociale të Serbisë. Si rezultat, nuk u përshi ky rajon këtë rajon si një nga lokacionet e studimit.

QPS	Numri i vlerësuar i fëmijëve në situatë rruge
Fushë Kosovë	25
Glogoc	0
Hani i Elezit	0
Kamenicë	0
Klinë	14
Pejë	0
Prishtinë	25
Shtime	0
South Mitrovica	0
Novobërdë	0
Skënderaj	0
Deçan	0
Viti	25
Dragash	14
Gjakovë	10
Gracanica	0
Suharekë	0
Novo Brdo	0

Tabela 1

Numri i vlerësuar i fëmijëve në situatë rruge në 18 komuna siç është raportuar nga QPS-të për të informuar vendet e studimit dhe strategjinë e mostrimit

Në lokacionet e përzgjedhura rajonale (Prishtinë, Prizren, Fushë Kosovë, Ferizaj, Gjakovë, Dragash dhe Klinë/Pejë), përdorëm konceptin dhe qasjen e metodave të mostrimit të topave të borës në përpjekje për të identifikuar dhe arritur të gjithë fëmijët në situatë rruge në këto rajone, duke përfshirë ata fëmijë që mund të jenë të panjohur për policinë, QPS-në lokale dhe palët e interesit. Në kuadër të fëmijëve në situatë rruge të njohur për policinë dhe palët kryesore të interesit në këto lokacione studimi, pyetëm se ku mund t'i arrijmë, t'i rekrutojmë dhe t'i regjistrojmë fëmijë të tjerë të cilët kualifikohen për të marr pjesë në studim, në mënyrë që të arrijmë një mostër më të gjerë, dhe përdorëm numrat e policisë dhe QPS-së si minimumin e pritur të numrit që duhet ta arrijmë në qendrat ku policia/QPS ka dhënë të dhëna.

Anketa e shkurtër e bazuar në terren dhe anketa e gjatë me fëmijët në situatë rruge

Për fëmijët në situatë rruge është administruar një anketë e shkurtër në terren dhe një anketë e gjatë. Anketa e shkurtër e realizuar në terren me fëmijët në situatë rruge, të moshës 6-17 vjeç, është administruar në vendndodhje (p.sh. në rrugë, ku ata mbledhen/takohen, në qendrat e ofrimit të shërbimeve, etj.) në Prishtinë, Prizren, Ferizaj, Fushë Kosovë, Gjakovë, Dragash, Pejë dhe Klinë. Pyetësori i gjatë i anketimit (për fëmijët e moshës 10-17 vjeç) është administruar vetëm në pikat e ofrimit të shërbimeve (p.sh. qendrat e kujdesit ditor të TdH, QPS dhe pikat tjera të ofrimit të shërbimeve) ose ndonjë vendndodhje e sigurt dhe neutrale e identifikuar nga ekipi hulumtues në qytete ku fëmijët në situatë rruge nuk ndiheshin rehat për të shkuar në QPS dhe TdH-ja nuk kishte zyrë.

Për qëllimet e këtij hulumtimi, fëmija në situatë rruge u përkufizua si një fëmijë nën 18 vjeç, i cili u vetë identifikua si fëmijë në situatë rruge dhe sipas vetë-raportimit të tij në muajin e kaluar shpenzoi një pjesë të konsiderueshme të kohës gjatë ditës, natës, ose të dyjave duke jetuar dhe/ose duke punuar në rrugë. Duke pasur parasysh marrëdhënien që TdH-ja ka me fëmijët në situatë rruge, në shumë raste ekipet e tyre mobile njiheshin me fëmijët në rrugë dhe e

dinin që një fëmijë i caktuar ndodhet në 'situatë rruge'. Për fëmijët që ishin të panjohur për ekipin hulumtues në terren, ata pyetën fëmijët për përfshirjen e tyre në rrugë për të përcaktuar nëse ata përmbushnin përkufizimin e UNHCR-së për 'fëmijët në situatë rruge' (p.sh. ndonjë fëmijë për të cilin rruga luan rol qendror në jetën e përditshme dhe identitetin social, të cilët varen nga rruga për të jetuar dhe/ose për të punuar, qoftë vetëm, me moshatarët apo me familjen, dhe një popullsi më e gjerë fëmijësh që kanë krijuar lidhje të forta me hapësirat publike).

Marrja e mostrave dhe rekrutimi i fëmijëve në situatë rruge për anketat

Studimi ka synuar që të arrijë tek sa më shumë fëmijë të cilët kualifikohen për të marrë pjesë në anketën e shkurtër në terren, me një mostër prej 70-80 fëmijëve. Të gjithë fëmijët në situatë rruge të moshës 6-17 vjeç kualifikoheshin për të marrë pjesë në anketën e shkurtër në terren, e cila grumbulloi të dhëna për karakteristikat themelore socio-demografike dhe nxitësit që i kanë shtyrë ata në rrugë (mosha, gjinia, përkatësia etnike, kombësia, nëse ata kanë aftësi të kufizuara, kujdestar ligjor, certifikatë lindjeje, sa kohë kanë qenë të lidhur me rrugën dhe çfarë fillimisht dhe aktualisht i shtynë ata të dalin në rrugë). Pëlqimi i informuar i prindërve/kujdestarit ose i përfaqësuesit dhe pëlqimi i informuar i fëmijës është kërkuar bazuar në moshën dhe statusin e shoqërimit të fëmijës. Anketa e shkurtër e bazuar në terren ka zgjatuar afërsisht 10 minuta, duke përfshirë proceset e pëlqimit/pajtimit të informuar.

Një mostër e përshtatshme (N=60) e fëmijëve në situatë rruge, të moshës dhjetë vjeç e më shumë, që kualifikoheshin të marrin pjesë në anketën më të gjatë, e cila ka zgjatuar maksimumi 25 minuta për t'u plotësuar, duke përfshirë proceset e pëlqimit/pajtimit të informuar. Gjatë anketës më të gjatë janë mbledhur më shumë detaje rreth arsimit, punësimit, strehimit, shëndetit dhe përdorimit të shërbimeve. Për të siguruar që fëmijët pjesëmarrës në intervistën më të gjatë nuk janë vetëm fëmijët që frekuentonin qëndrimin ditor të TdH në Prishtinë, por edhe fëmijë të tjerë të moshës dhjetë vjeç e më shumë, fëmijëve që kanë marrë pjesë në anketën e shkurtër nëpër qytete, iu dha mundësia të merrnin pjesë në anketën më të gjatë derisa të arrihet mostra e dëshiruar prej 60 fëmijëve. Ata u ftuan të përgjigjeshin në pyetësor në qendrën e kujdesit ditor të TdH-së ose në QPS lokale, ose në një vendndodhje tjetër të sigurt dhe neutrale të identifikuar nga ekipi hulumtues në qytetet dhe rastet në të cilët fëmijët në situatë rruge nuk ndiheshin rehat për të shkuar në QPS dhe TdH-ja nuk kishte një zyrë. Pëlqimi i informuar i prindërve/kujdestarit ose i përfaqësuesit (p.sh.: QPS) dhe pëlqimi i informuar i fëmijës u kërkuar bazuar në moshën dhe statusin e shoqërimit të fëmijës.

Administrimi i anketës me fëmijët në situatë rruge

Administrimi i anketës së shkurtër të bazuar në terren dhe asaj të gjatë është mbikëqyr nga konsulentja lokale, me ç'rast grumbullimi i të dhënave u realizua nga stafi i siguruar nga TdH-ja dhe studentë të punës sociale dhe psikologjisë nga Universiteti i Prishtinës. I gjithë stafi i përfshirë në grumbullimin e të dhënave me fëmijët në situatë rruge është trajnuar nga ekipi hulumtues. Planifikimi i anketuesve për grumbullimin e të dhënave përfshinte ekipe prej dy anketuesish, të paktën njëri prej të cilëve ishte anëtar i ekipit të TdH-së, të trajnuar për punë sociale/punë me fëmijë në situata rruge. Prishtina kishte numrin më të madh të anketuesve, gjë që ishte e përshtatshme duke pasur parasysh numrin më të madh të anketave të administruara në Prishtinë. Dy ekipe të stafit të TdH-së në Prishtinë, që punuan së bashku me studentë nga Universiteti i Prishtinës kanë kryer anketa të shkurtra dhe të gjata në Prishtinë. Pas përfundimit të grumbullimit të të dhënave në Prishtinë, ekipet e Prishtinës kanë zhvilluar anketat e shkurtra dhe të gjata në Pejë, i vetmi qytet ku ekipet e TdH-së nuk ishin të pranishme. Ekipi i TdH-së së Prizrenit në ekipe me studentë

të Universitetit të Prishtinës, ka kryer anketat e shkurtra dhe të gjata në Prizren dhe Dragash. Ekipi i TdH-së së Gjakovës ka kryer anketat e shkurtra në Gjakovë dhe Klinë dhe anketat e gjata në Gjakovë. Ekipi i TdH-së së Ferizajt ka kryer anketat e shkurtra dhe të gjata në Ferizaj. Në fund, një ekip i punonjësve socialë dhe psikologëve që punojnë me SOS Fshatrat e Fëmijëve, një organizatë partnere e Zyrës së UNICEF-it në Kosovë, ka realizuar anketat e shkurtra në Fushë Kosovë.

Fëmijët në situatë rruge dhe prindërit/kujdestarët e tyre (në rastet kur fëmijët ishin të shoqëruar) janë qasur në rrugë bazuar në njohuritë e TdH-së se ku kishte mundësi të gjendeshin fëmijët në situatë rruge dhe më shumë mundësi do të pranonin të merrnin pjesë (d.m.th. jo në vendin ose kohën kur janë të zënë duke punuar). Stafit që grumbulloi të dhënat iu dha një dokument që tregon qëllimin e studimit dhe ku renditen arsyet e grumbullimit të të dhënave, si dhe iu administrua një kontroll i kuptimit pas çdo hapi. Pasi u janë ofruar informacionet lidhur me qëllimin e studimit, u administrua pëlqimi dhe miratimi i informuar nga fëmijët dhe prindërit/kujdestarët e tyre – në varësi të moshës së fëmijës dhe statusit të shoqërimit të tyre në kohën e intervistës (me një prind/kujdestar ose vetëm). Pas procesit të pëlqimit dhe miratimit të informuar, fëmijët që pranuan të merrnin pjesë në anketë u regjistruan në një bazë të dhënash studimore dhe e plotësuan anketën me një anketues. Të dhënat janë grumbulluar duke përdorur pajisjet elektronike për mbledhjen e të dhënave dhe pajisjet e dorës, ku njëri nga anketuesit bënte pyetje ndërsa tjetri i regjistronte të dhënat në anketë. Kjo ka bërë të mundur që konsulentja vendore të monitoronte grumbullimin e të dhënave në kohë reale dhe të ishte në gjendje të verifikonte informacionet dhe çdo problem me grumbullimin e të dhënave teksa ndodhte.

Anketa e shkurtër e bazuar në terren është dizajnuar për të arritur sa më shumë fëmijë që kualifikohen si në situatë rruge, nga moshë 6 deri në 17 vjeç. Anketuesit u udhëzuan të kryenin sa më shumë intervista të shkurtra të mundshme, duke u përpjekur të përfshijnë të gjithë fëmijët e mundshëm në situatë rruge në vendet

e synuara për grumbullimin e të dhënave. Anketuesit grumbulluan të dhëna për numrin e fëmijëve të cilëve iu afruan, si dhe sa prej fëmijëve/prindërve ose kujdestarëve refuzuan të marrin pjesë në anketë. Gjithsej 1 prind dhe 4 fëmijë kanë refuzuar të marrin pjesë në anketën e shkurtër të bazuar në terren.

Diskutimet e grupeve të fokusit me fëmijët në situatë rruge

DGF-të janë zhvilluar me një mostër të synuar të fëmijëve në situatë rruge. Udhëzimet e DGF-së janë zhvilluar për të nxjerrë informacione reflektuese rreth asaj se përse fëmijët e gjejnë veten në situatë rruge, për jetën në rrugë dhe shërbimet e disponueshme dhe të nevojshme në sektorin shëndetësor, social dhe arsimor për të plotësuar të dhënat sasiore të grumbulluara me anë të anketave të shkurtra në terren dhe anketave të gjata. Fëmijët në situatë rruge janë mostruar në mënyrë të qëllimshme për të marrë pjesë në DGF nga ata që kanë marrë pjesë në anketën e gjatë.

Pjesëmarrësit janë mostruar në mënyrë të qëllimshme për të siguruar që DGF-të jenë të shtresuara sipas grupmoshës dhe gjinisë. DGF-të janë zhvilluar, kur ka qenë kjo e mundur, në grupe të shtresuara sipas moshës (10-13 vjeç, 14-17 vjeç) dhe gjinisë (djem/vajza). Dy grupe të fokusit sipas gjinisë dhe moshave të përziera janë realizuar me vajza dhe djem në Prishtinë. Grupet e fokusit në Prizren dhe Ferizaj kanë qenë të kombinuara, si për nga grupmosha ashtu edhe për nga gjinia, duke pasur parasysh numrin më të ulët të fëmijëve në rrugë që kualifikoheshin për të marrë pjesë në DGF. Përbërja përfundimtare e katër DGF-ve është paraqitur në Tabelën 1. Fëmijët e rekrutuar dhe të mostruar qëllimisht për të marrë pjesë në DGF iu kanë nënshtruar proceseve të pëlqimit/miratimit të informuar në vendodhjen e DGF. Konsulentja vendore dhe një punonjës social i trajnuar kanë zhvilluar DGF-të me fëmijët në situatë rruge. Duke përdorur udhëzimet e intervistës së DGF-së, konsulentja vendore dhe punonjësi social kanë përdorur një qasje përshkruese me fëmijët, për të lehtësuar pjesëmarrjen dhe për t'u siguruar që fëmijët të jenë të qetë. Të gjitha DGF-të janë regjistruar në audio dhe janë transkriptuar dhe përkthyer për analizë. Fëmijëve u janë dhënë pije freskuese dhe fruta gjatë zhvillimit të DGF-ve.

Numri i DGF-ve	Vendndodhja	Përbërja e grupmoshave		Përbërja gjinore		
		10-13 vjeç n=19	14-17 vjeç n=6	F n=12	M n=13	
1	DGF me vajza	Prishtinë	5	1	6	0
1	DGF me djem	Prishtinë	5	2	0	7
1	Grup fokusi i përzier	Ferizaj	7		5	2
1	Grup fokusi i përzier	Prizren	2	3	1	4

Tabela 2
Përbërja e diskutimeve të grupeve të fokusit sipas moshës, gjinisë dhe vendndodhjes gjeografike

Intervistat e thelluara me prindër të fëmijëve në situatë rruge

Intervistat e thelluara janë kryer me një mostër të prindërve të fëmijëve në situatë rruge, të cilët i shoqërojnë fëmijët e tyre në rrugë dhe frekuentojnë Qendrën Ditore të TdH në Prishtinë. Gjashtë prindër të fëmijëve në situatë rruge janë mostruar në mënyrë të qëllimshme përmes qendrës së kujdesit ditor të TdH-së, dhe megjithëse qëllimi ishte të sigurohej që mostra të jetë e balancuar për nga aspekti gjinor, asnjë baba i fëmijëve në situatë rruge nuk ishte i gatshëm të merrte pjesë në intervista. Si rezultat, të gjashtë intervistat janë realizuar me nënat e fëmijëve. Të dhënat socio-demografike të prindërve që janë intervistuar janë paraqitur në Tabelën 2. Prindërve u janë bërë pyetje të ngjashme me ato që u janë bërë fëmijëve në situatë rruge gjatë DGF-ve. Prindërit e fëmijëve në situatë rruge kanë dhënë me shkrim pëlqimin e informuar për pjesëmarrjen e tyre.

Tabela 3
Socio-demografia
e prindërve të
intervistuar të fëmijëve
në situatë rruge

Socio-demografia	N=6
Mosha	
20 deri në 30 vjeç	1
30 deri në 40 vjeç	2
> 40 vjeç	1
i zhdukur	2
Gjinia	
Grua	6
Burrë	0
Statusi martesorë	
I/e martuar	5
i/e ndarë	1
Statusi arsimor	
Nuk ka arsim formal	6
Statusi i punësimit	
I/e papunë	6
I/e punësuar	0
Numri mesatar i fëmijëve	3.5
Merr ndihmë sociale	
Po	4
Jo	2

Mjetet e grumbullimit të të dhënave

Janë përdorur si mjetet për matjen e të dhënave sasiore ashtu edhe atyre cilësore. Sa më shumë që ka qenë e mundur, të dhënat sasiore të grumbulluara janë informuar nga një kombinim i rishikimit të literaturës, kërkimeve paraprake të ndërmarra nga konsulentja ndërkombëtare ose të tjerë (p.sh. arsyet për përfshirjen në rrugë) dhe çështjet kontekstuale lokale. Anketat janë dizajnuar për të minimizuar të dhënat që mungojnë, duke kapur si përgjigjet “nuk di” ashtu edhe “refuzon të përgjigjet” për secilën pyetje. Pyetësi i shkurtër online, që është administruar me akterët kyç është i disponueshëm në Shtojcën xxiv. Anketa e shkurtër e bazuar në terren dhe mjetet e anketimit të gjatë që janë administruar me fëmijët në situatë rruge janë të disponueshme në Shtojcat xxv dhe xxvi. Udhëzime e Grupit të Fokusit për fëmijët në situatë rruge dhe udhëzimet e intervistave të thelluara për prindërit e fëmijëve në situatë rruge janë në dispozicion në Shtojcat xxvii dhe xxviii.

Konsideratat etike

Ky studim është bazuar në politikën globale të UNICEF-it dhe Parimet e të Dhënave Përgjegjëse për Fëmijët, duke përfshirë parimet për respektin, mirësinë, drejtësinë, integritetin dhe llogaridhënien.³¹ Ky studim ka marrë miratimin etik (HML IRB Review #674KOSO23) nga HML IRB.

Pëlqimi dhe miratimi i informuar

Fëmijët në situatë rruge: Është dizajnuar një proces i pëlqimit/miratimit të informuar për fëmijët/adoleshentët në situatë rruge, që mbështet të drejtat e fëmijëve dhe adoleshentëve për të marrë pjesë në kërkime, duke i mbrojtur ata nga dëmtimet e mundshme. Ky proces është projektuar për të marrë pëlqimin/

miratimin verbal të informuar nga fëmijët/adoleshentët, pëlqimin e informuar nga prindërit/kujdestarët ose pëlqimin e përfaqësuesit (p.sh. QPS) varësisht nëse fëmija shoqërohet nga një prind/kujdestar apo është i pashoqëruar dhe nga mosha e tyre. Prindërit (kur kanë qenë shoqëruar) kanë dhanë pëlqimin e tyre të informuar me shkrim që fëmijët të marrin pjesë në hulumtim. Pëlqimi i informuar është marrë nga të gjithë fëmijët për pjesëmarrjen e tyre në ndonjë nga aktivitetet e studimit. Për fëmijët e pashoqëruar të moshës 10-17 vjeç, studimi kërkoi heqjen e pëlqimit të prindërve/kujdestarit, duke qenë se pjesëmarrja në studim ishte me rrezik minimal. Adoleshentët e pashoqëruar të moshës 10-17 vjeç kanë dhënë pëlqimin e tyre verbal të informuar për pjesëmarrje në aktivitete studimore. Për fëmijët e pashoqëruar të moshës 6 deri në 10 vjeç, të cilët kualifikoheshin për të marrë pjesë në anketën e shkurtër të bazuar në terren, u kërkua pëlqimi me shkrim i informuar për pjesëmarrjen e fëmijës nga QPS-ja ose punëtori social lokal, që mund të veprojë si kujdestar *de facto* i fëmijës në kontekstin e Kosovës. Detajet e thelluara në lidhje me procesin e pëlqimit dhe miratimit të informuar janë të disponueshme në raportin fillestar të studimit.

Akterët kyç: Pëlqimi i informuar u sigurua me anë të një kutie kontrolli në internet nga të gjithë pjesëmarrësit në pyetësorin e shkurtër online.

Prindërit e fëmijëve në situatë rruge: Pëlqimi i informuar u sigurua nga të gjithë pjesëmarrësit për intervistën e thelluar.

Analiza e të dhënave

Analiza sasiore e të dhënave

Të gjitha të dhënat sasiore (pyetësori i shkurtër me palët e interesit, anketa e shkurtër dhe anketa e gjatë me QPS) janë regjistruar manualisht në një dokument Excel, dhe më pas janë importuar në Stata ose R Studio për analizë. Në analizën sasiore është përdorur një qasje përshkruese, duke llogaritur frekuencat, mesataret (devijimet standarde), medianet (vargjet dhe gamat e ndër-kuartileve), përmasat dhe tabulimet e kryqëzuara. Të gjitha të dhënat janë vizualizuar dhe pastruar për gabimet e dukshme, të dhënat që dalin nga norma dhe mungesat përpara analizës. Për të përcaktuar dallimet statistikisht të rëndësishme midis vajzave dhe djemve, është aplikuar një test Chi-Square për tabulimin e kryqëzuar dhe një test i saktë Fisher në rastet kur numri i variablave ka qenë më i vogël se 5. Për shkak të madhësisë së kufizuar të mostrës, në secilin test me rëndësi statistikore është përdorur niveli i rëndësisë 90% ($p < 0.10$).

Analiza cilësore e të dhënave

DGF dhe transkriptet e intervistave të thelluara janë koduar manualisht rresht pas rreshti, duke përdorur një qasje të analizës tematike deduktive bazuar në fushat e pyetjeve kërkimore (p.sh., arsyet e përfshirjes në rrugë, gjendja familjare, statusi arsimor, gjenerimi i të ardhurave, shëndeti dhe mirëqenia, dhe shfrytëzimi i shërbimeve).³² Të dhënat janë shqyrtuar për dallimet dhe ngjashmëritë gjinore përgjatë temave.

Treangulimi / të dhënave dhe analiza e metodave të përziera

Të dhënat sasiore dhe cilësore janë analizuar veçmas dhe njëkohësisht, dhe më pas janë bashkuar për interpretim dhe treangulim për të konfirmuar, zgjeruar ose zbuluar papajtueshmëritë në gjetje.^{33,34}

Si pjesë e treangulimit të të dhënave dhe interpretimit të metodave të përziera, është realizuar një analizë e bazuar në gjini e gjetjeve nga të dhënat cilësore dhe sasiore. Të dhënat sasiore janë shtresuar sipas gjinisë (djalë/vajzë), dhe të dhënat

cilësore u analizuan me një lente gjinore për të siguruar një pasqyrë të përvojave të ndryshme, shkaqeve dhe sfidave potencialisht të ndryshme me të cilat përballen vajzat dhe djemtë në situatë rruge në Kosovë. Përveç kësaj, të dhënat sasiore të anketës janë kontekstualizuar brenda kontekstit të përgjithshëm të Kosovës dhe rajonit. Dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, në rajonin e afërt të Evropës Juglindore, duke përfshirë Turqinë dhe Gjeorgjinë, do të përshkruhen duke u mbështetur edhe në të dhënat nga MICS 2020,⁸ studimet në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Mal të Zi dhe Serbi,^{24,25,29} studimi mbi tipologjinë e lypjes së fëmijëve në BE,³⁵ dhe Vlerësimin e Përgjithshëm të Grave dhe Fëmijëve në Kosovë.⁶

Kufizimet

Studimi aktual nuk është pa kufizime, të cilat duhet të deklarohen në mënyrë eksplicite dhe të merren parasysh gjatë interpretimit të gjetjeve. Së pari, në lidhje me identitetin etnik dhe kombësinë e pjesëmarrësve, fëmijët janë pyetur si pjesë e anketës së shkurtër të bazuar në terren dhe të plotë se 'cila është përkatësia juaj etnike/kombësia?' me mundësi të një përgjigje të vetme për këto opsione: Romë, Ashkali, Egjiptian, Shqiptar, Serb, Boshnjak, Goran, Turk, Fëmijë nga Republika e Shqipërisë, i/e panjohur dhe refuzoj të përgjigjem. Kjo pyetje nuk është krijuar për t'i nxitur fëmijët të mendojnë për identitetet e tyre etnike ose kombëtare veç e veç, dhe është e prirur të anojë ndaj identitetit dominues, ku fëmija ka zgjedhur identitetin që ishte më i menjëhershmi, më i rëndësishmi ose më i shquar në jetën e tyre gjatë kohës së anketës. Për shembull, një fëmijë mund të jetë edhe Romë edhe nga Republika e Shqipërisë, megjithatë ata u përgjigjën në lidhje me identitetin e tyre etnik dhe jo me kombësinë e tyre. Prandaj, studimi aktual nuk e kap me saktësi përkatësinë etnike ose kombësinë dhe rezultatet, pasi ato lidhen me përkatësinë etnike/kombësinë e pjesëmarrësve, duhet të interpretohen me kujdes, pasi ato mund të nënvlerësojnë numrin e fëmijëve nga Republika e Shqipërisë. Megjithatë, në anketën e plotë kur janë pyetur për origjinën e familjes, 85% e tyre janë përgjigjur se familja e tyre ishte nga Kosova, gjë që mund të jetë tregues se shumica e fëmijëve të intervistuar në anketën e bazuar në terren ishin me të vërtetë nga Kosova. Së dyti, ka të ngjarë që ky studim të mos kapi me saktësi të dhënat për trafikimin e fëmijëve, përdorimin e drogës dhe alkoolit, si dhe dhunën fizike dhe seksuale. Fëmijët ka të ngjarë të kenë frikë nga pasojat e zbulimit të rasteve të trafikimit të fëmijëve ose përvojave të dhunës fizike ose seksuale në prani të një prindi ose kujdestari ose nuk ndiheshin rehat për të zbuluar informacione të tilla të ndjeshme me ekipin e studimit. Megjithatë, duke pasur parasysh se ekipi hulumtues ka punuar me TdH-në, të cilët janë të mirënjohur dhe të besuar në mesin e fëmijëve në situatë rruge, ka të ngjarë që këto frika të jenë zbutur deri në një farë mase. Sidoqoftë, këto të dhëna duhet të interpretohen me kujdes. Së treti, asnjë fëmijë nuk ka raportuar për përdorimin e drogës ose alkoolit, përveç përdorimit të duhanit. Kjo mund të jetë për shkak të paragjykimit dhe pranueshmërisë shoqërore dhe frikës së pasojave nga prindërit ose kujdestarët, dhe për këtë arsye këto rezultate duhet gjithashtu të interpretohen me kujdes. Në përgjithësi, ekipi hulumtues është përpjekur të krijojë një raport me fëmijët në situatë rruge duke punuar drejtpërdrejt me TdH-në dhe akterët tjerë nëpër komunat në Kosovë për të siguruar që të ruhet e drejta e fëmijëve për të marrë pjesë në hulumtim dhe për t'u dëgjuar, dhe që fëmijët të ndjehen rehat duke marrë pjesë në procesin e hulumtimit, duke ditur se identiteti dhe përgjigjet e tyre do të mbeten private dhe konfidenciale. Kjo ka të gjasë të ketë zvogëluar paragjykimet e pranueshmërisë shoqërore dhe të ketë përmirësuar saktësinë e të dhënave të grumbulluara si pjesë e këtij studimi. E katërta, intervistat e prindërve janë kryen në qendrën e kujdesit ditor të TdH-së dhe kryesisht me prindër që tashmë bashkëpunojnë dhe përfitojnë

nga shërbimet e TdH-së. Si rezultat, një numër i konsiderueshëm i prindërve tashmë kanë marrë trajnim prindëror përpara se të bëjnë intervistën, gjë që mund të ketë ndikuar në përgjigjet e prindërve, veçanërisht në faktin që i kanë dhënë rëndësi edukimit dhe vijimit të shkollës nga ana e fëmijëve, pasi kjo ishte pjesë e trajnimit prindëror nga TdH-ja. E fundit, ky studim ka mbledhur të dhëna ndërsektoriale në një moment të caktuar kohor në maj dhe nëpër komuna të caktuara në Kosovë. Të dhënat ndërseksionale nuk mund të nxjerrin konkluzione shkakësore, as të dhënat nuk mund të kapin dallimet në kohë. Të dhënat mund të mos jenë të përgjithshme për të gjitha komunat anembanë Kosovës, megjithatë këto të dhëna ofrojnë një vlerësim bazë në 8 komunat të cilat janë përgjigjur në vlerësimin fillestar të përgatitjes së studimit.

Kapitulli 4.

Gjetjet e studimit

Gjithsej, 130 fëmijë në situatë rruge, të moshës 6 deri në 17 vjeç, janë identifikuar në 8 komuna të Kosovës. Numri më i madh i fëmijëve në situatë rruge është gjetur në Prishtinë (n=39), pasuar nga Ferizaj (n=20), Gjakova (n=20), Peja (n=18), Prizreni (n=18), Dragashi (n=20), n=5, Fushë Kosova (n=5), dhe Klinë (n=5). Në kohën e intervistimit, 46% e fëmijëve ishin me prind/kujdestar në rrugë, më pak se një e katërta (23%) ishin me vëllezër e motra, 17% ishin me bashkëmoshatarë dhe 11% ishin të vetëm në rrugë. Mbi gjysma (58%) e fëmijëve në situatë rruge të identifikuar kanë qenë djem, ndërsa 42% kanë qenë vajza. Një e treta (33%) e fëmijëve të intervistuar kanë qenë nga mosha 6 deri në 10 vjeç, 49% kanë qenë të moshës 10 deri në 14 vjeç, ndërsa 18% kanë qenë të moshës nga 15 deri në 17 vjeç. Pak fëmijë kanë raportuar se kanë vëllezër e motra më të vegjël se 5 vjeç në rrugë (5%), dhe 36% sosh kanë raportuar të kenë vëllezër e motra në situatë rruge nga mosha 5 deri në 10 vjeç. Në nën-seksionet vijuese, gjetjet ofrojnë detaje të thelluara në lidhje me karakteristikat socio-demografike të fëmijëve në situatë rruge, gjendjet e tyre familjare, profilin e tyre arsimor dhe jetën dhe punën e tyre në rrugë, si dhe shëndetin e tyre fizik dhe mendor. Më tej, gjetjet eksplorojnë përdorimin e shërbimeve nga fëmijët dhe prindërit në situatë rruge, dhe perspektivën nga palët e interesit në lidhje me fenomenin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, si dhe prioritetet e perceptuara për ndërhyrje.

Ku ndodhen fëmijët në situatë rruge në Kosovë dhe pse ndodhen aty?

Vendndodhjet e zgjedhura gjeografike në Kosovë me fëmijë në situatë rruge

Në rajonet e zgjedhura të Kosovës janë identifikuar 130 fëmijë në situatë rruge të moshës 6 deri në 17 vjeç (Figura 3). Rajoni me përqindjen më të madhe të fëmijëve në situatë rruge ka qenë Prishtina (n=39, 30%), pasuar nga Ferizaj (n=20, 15%), Gjakova (n=20, 15%), Peja (n=18, 14%), dhe Prizreni (n=18, 14%). Brenda këtyre rajoneve, fëmijët në situatë rruge janë identifikuar në Dragash (rajoni i Prizrenit) (n=5,4%), Fushë Kosovë (rajoni i Prishtinës) (n=5,4%) dhe Klinë (rajoni i Pejës) (n=5, 4%) (Tabela 18).

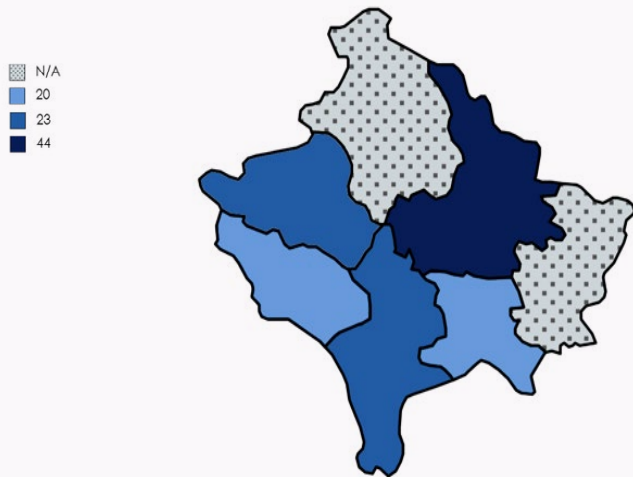

Figura 3
Numrat e fëmijëve në situatë rruge të identifikuar sipas vendndodhjes gjeografike në Kosovë

Shumica e palëve të interesit janë pajtuar ose janë pajtuar plotësisht (95%) se fenomeni i fëmijëve në situatë rruge paraqet problem për Kosovën. Përafërsisht gjysma (47%) kanë raportuar se mendojnë se fëmijët në situatë rruge paraqesin problem në mbarë Kosovën, ndërsa 53% e perceptojnë se fëmijët në situatë rruge paraqesin problem në qytete të caktuara në Kosovë. Palët e interesit që perceptojnë se fëmijët në situatë rruge përbëjnë problem në qytete të caktuara, kanë raportuar se fëmijët në situatë rruge mund të ndodhen në qytetet e mëposhtme: Prishtinë, Ferizaj, Prizren, Gjakovë, Fushë Kosovë, Pejë, Gjilan, Obiliq dhe Mitrovicë. Në përgjithësi, këto perceptime përputhen me lokacionet gjeografike ku studimi ka identifikuar fëmijët në situatë rruge në komuna të zgjedhura të Kosovës.

Me kënd janë fëmijët në rrugë?

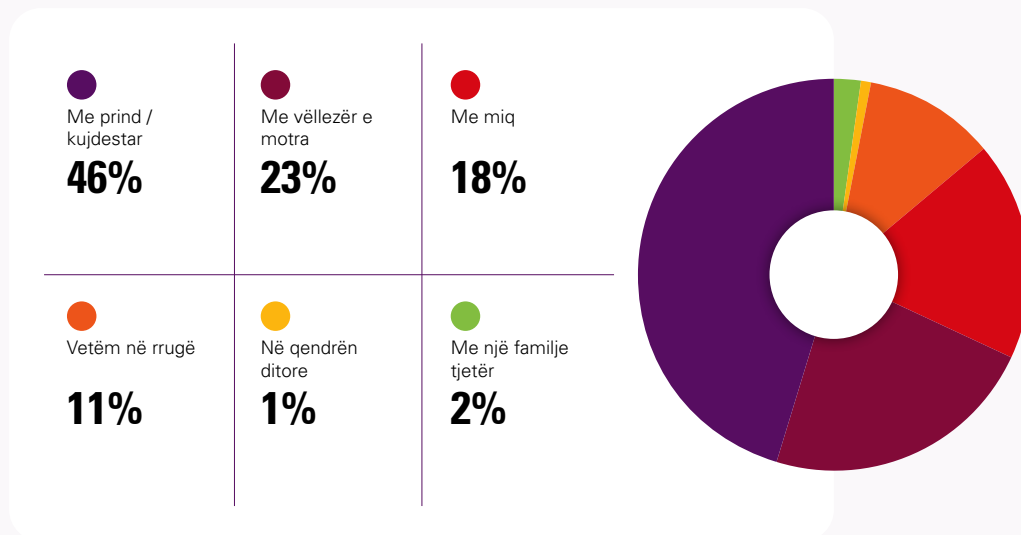

Figura 4
Situata e fëmijës në kohën e intervistës

Më së shpeshti, fëmijët në situatë rruge kanë qenë me njërin prind/kujdestar (46%) në kohën kur janë intervistuar, pasuar me vëllezërit e motrat (23%) dhe miqtë (18%). Më pak fëmijë janë identifikuar vetëm në rrugë (11%) (Figura 4). Gjatë zbrërthimit të të dhënave sipas vendndodhjes gjeografike (Figura 5), më pak fëmijë në Prishtinë kanë qenë me prind/kujdestar (8%) në krahasim me lokacionet tjera. Të gjithë fëmijët e identifikuar në Dragash dhe Fushë Kosovë nuk ishin me prindër/kujdestarë (Tabela 18). Kur ndahen sipas gjinisë, një përqindje pak më e lartë e djemve janë identifikuar vetëm në rrugë (12%) sesa vajzave (9%) (Tabela 19). Numër i ngjashëm i djemve dhe vajzave kanë qenë me shokë/moshatarë. Më shumë djem kanë qenë me vëllezër e motra (27%) sesa vajza (18%).

Më herët është raportuar se fëmijët shpesh dalin në rrugë me prindërit e tyre për t'u angazhuar në gjenerimin e të ardhurave joformale (p.sh.: kërkim lëmosha, puna fizike, puna jo-formale, etj.) në komunën e Prishtinës, por në disa raste janë të pashoqëruar.³⁶ Gjetjet nga ky studim në Kosovë tregojnë se pothuajse gjysma e të gjithë fëmijëve në situatë rruge kanë qenë të shoqëruar në rrugë nga prindërit e tyre në kohën e anketës së shkurtër me bazë në terren, ngjashëm me studimin e vitit 2014 në Shqipëri.²⁵ Këto gjetje dallojnë nga studimet e tjera rajonale, ku në përgjithësi, është raportuar se fëmijët janë gjetur duke lëvizur nëpër qytet kryesisht të pashoqëruar nga prindërit ose të rriturit tjerë përgjegjës.^{24,26}

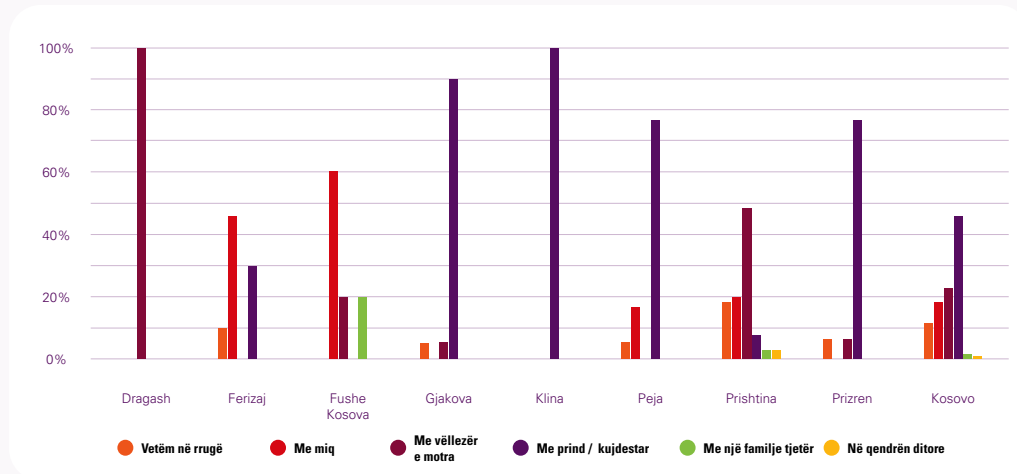

Figura 5
Situata e fëmijës në kohën e intervistës sipas vendndodhjes gjeografike

Pse janë fëmijët nëpër rrugët e Kosovës?

Arsyet kryesore për përfshirjen e fëmijëve në rrugë

Fëmijët janë pyetur se «çka i shtyu fillimisht të jetonin dhe/ose punonin në rrugë» dhe u udhëzuan të jepnin një arsye kryesore. Shumica e fëmijëve (88%) raportuan se varfëria ishte arsyeja kryesore që fillimisht i shtyu ata të përfshiheshin në rrugë, dhe kjo ishte universale në të gjitha vendndodhjet gjeografike (Tabela 19). Një përqindje më e lartë e vajzave (96%) sesa e djemve (81%) raportuan se varfëria ishte faktori kryesor që nxiti përfshirjen e tyre në rrugë (Figura 6 dhe Tabela 21).

*“Ndoshta sepse nuk kemi... për shkak të varfërisë... Burri im punon dhe unë dal në rrugë se i kemi 4 fëmijë. Edhe pas një roge, nuk ke mjaftueshëm për qira, ujë e as ushqim. Unë jam e detyruar të dal dhe të fitoj rreth 7 euro, që të mund t'u jap ushqim fëmijëve”
(Intervista prindërore 1)*

Varfëria si arsyeja kryesore për përfshirjen e fëmijëve dhe familjes në rrugë u confirmua vazhdimisht nga fëmijët gjatë diskutimeve në grupe të fokusit dhe prindërit në intervistat e thelluara - **“Ata dalin jashtë nëse janë të varfër”** (DGF, Vajzat, Prishtinë). Fëmijët diskutuan mungesën e të mirave materiale që ndikon në varfëri, që nxiti përfshirjen e tyre në rrugë: **“Ata që nuk kanë kushte materiale (mirëqenie financiare) dalin në rrugë, ata që nuk kanë rroba për shembull”** (DGF, Prizren). Në të gjitha lokacionet gjeografike, sa i përket varfërisë, disa fëmijë diskutuan se dalin në rrugë për shkak të mungesës së ushqimit.

Gjersa shumica e fëmijëve të anketuar janë përgjigjur se varfëria është faktori kryesor shtytës për përfshirjen e tyre në rrugë, gjatë diskutimeve në grupe të fokusit, disa fëmijë diskutuan se alkoolizmi i prindërve, veçanërisht i baballarëve, i ka detyruar ata të kërkojnë lëmshë. Të qenit i detyruar për të kërkuar lëmshë u diskutua vetëm nga një pakicë e vogël pjesëmarrësish në diskutime të grupeve të fokusit në Prizren dhe Ferizaj. Në të kundërt, fëmijët e tjerë diskutuan se ishte zgjedhja e tyre të dilnin në rrugë, edhe nëse prindërit nuk do të donin që ata të dilnin: *“Mamaja ime më qorton, mos dil vajza ime, je rritur, por unë dal vetë”* (DGF, Prizren). Kjo u konfirmua në intervistën e një prindi, në të cilën prindi deklaroi: *“I lë të bëjnë çfarë të duan, të punojnë çfarë të duan, thjesht nuk dua që ata të shkojnë në rrugën e gabuar”* (Intervista prindërore 2). Asnjë fëmijë nuk ka raportuar se janë përfshirë në trafikimin e fëmijëve, dhe pothuajse asnjëri nga fëmijët nuk ka raportuar se problemet familjare ka qenë arsyeja kryesore për përfshirjen e tyre në rrugë.

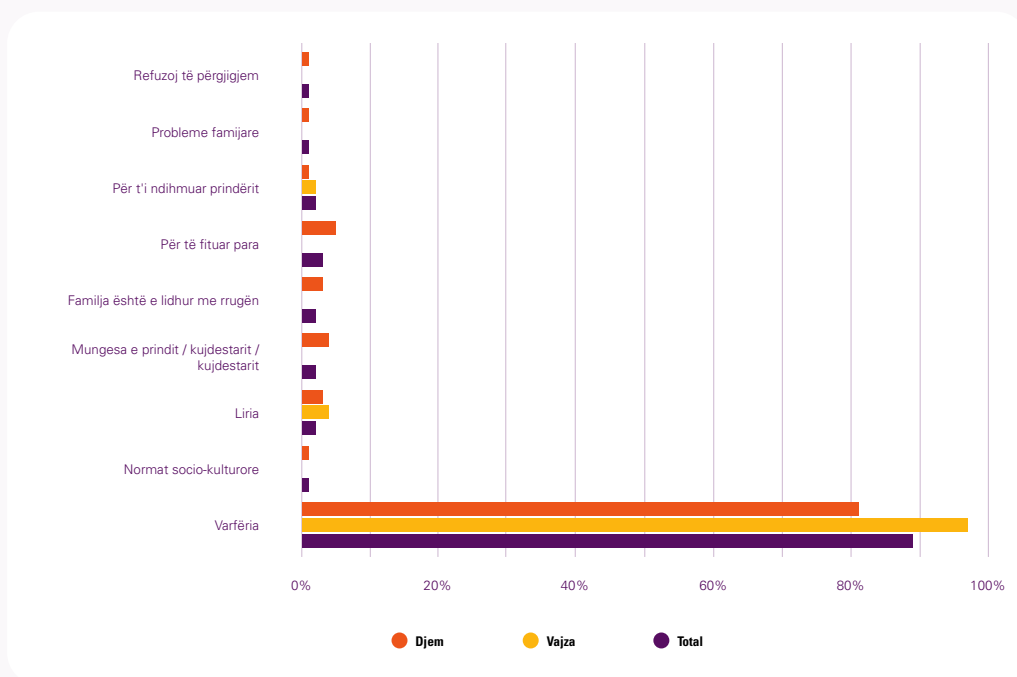

Figura 6

Arsyeja kryesore për përfshirjen e fëmijës në rrugë sipas gjinisë

Çfarë i mban fëmijët në situatë rruge?

Kur janë pyetur fëmijët se çfarë i mban ata në situatë rruge, fëmijët (92%) njëzëri raportuan se varfëria i mban në rrugë, ndërsa disa fëmijë raportuan se problemet familjare i mbajnë në rrugë (8%). Këto gjetje ishin konsistente në të gjitha lokacionet gjeografike në Kosovë (Tabela 19) si dhe tek djemtë dhe vajzat (Tabela 21). Në përgjithësi, këto gjetje përputheshin me perceptimet e palëve të interesit mbi arsyet se pse fëmijët përfshihen në rrugë në Kosovë (Figura 7). Palët e interesit janë pyetur për tri arsye që ata i konsiderojnë kryesore që fëmijët janë në situatë rruge në Kosovë. Shumica e palëve të interesit mendojnë se varfëria (95%) i nxjerr fëmijët në rrugë. Megjithatë, ndryshe nga sa raportuan fëmijët në mënyrë sasiore, akterët relevantë perceptuan se abuzimi, neglizhenca, keqtrajtimi në shtëpi (53%), detyrimi nga prindërit ose familja (42%) dhe trafikimi i fëmijëve (32%) ishin arsye të tjera për përfshirjen e fëmijëve në rrugë në Kosovë. Gjithashtu, 21% e akterëve relevantë kanë konsideruar se fëmijët janë në situatë rruge për shkak të normave socio-kulturore. Gjatë intervistave jozyrtare të kryera nga konsulentja ndërkombëtare dhe vendore para studimit, koncepti i arsyeve ‘socio-kulturore’ u ngrit si faktor shtytës për përfshirjen e fëmijëve në rrugë, dhe u aludua se ka një normalizim të kërkimit të lëmshës në mesin e grupeve specifike etnike. Ka të ngjarë që referenca për arsye social-kulturore për përfshirjen në rrugë të jetë një keqkuptim i rrënjësor në diskriminimin strukturor.²⁹

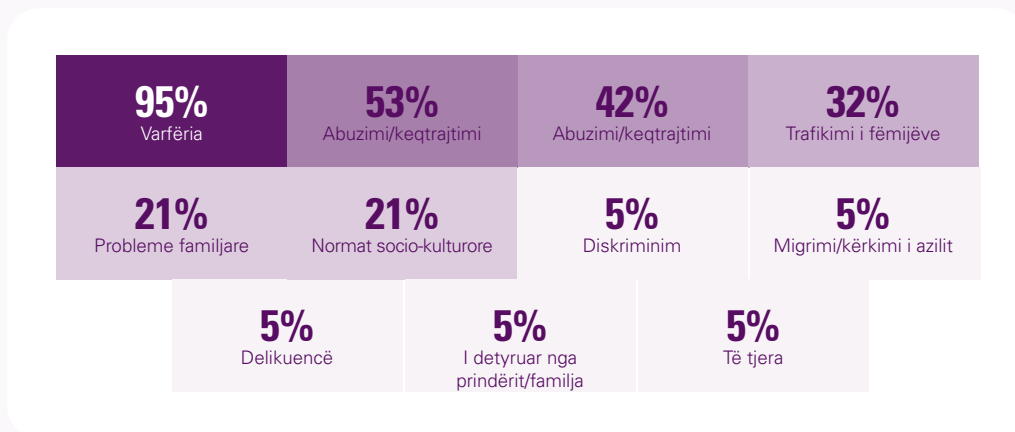

Figure 7
Arsyet e perceptuara nga akterët relevantë për përfshirjen e fëmijëve në rrugë në Kosovë

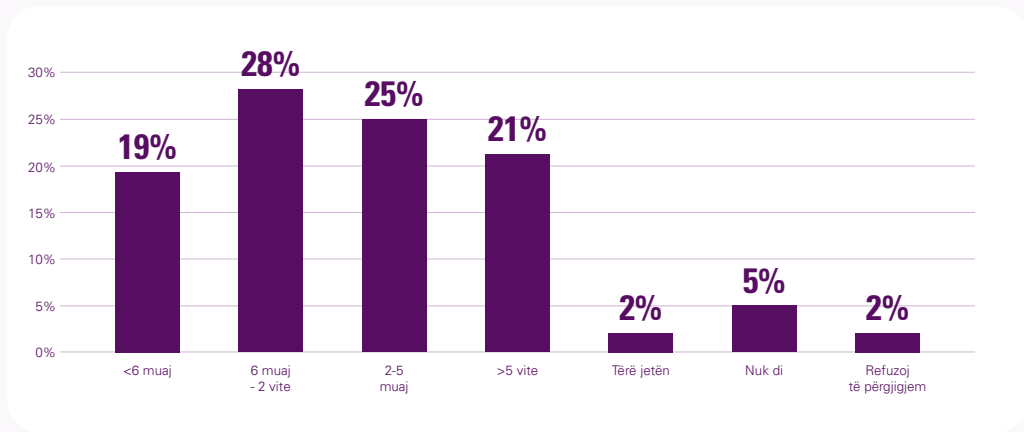
Përveç kësaj, gjatë takimeve para-studimit, palët e interesit dhe politikëbërësit përmendën rrethanat ekonomike dhe varfërinë si arsye për përfshirjen e fëmijëve në rrugë. Megjithatë, shumica e palëve të interesit dhe politikëbërësve diskutuan gjithashtu se fëmijët trafikoheshin në rrugë dhe detyroheshin të kërkonin lëmshë për të mbështetur familjet e tyre, dhe ata deklaruan se fëmijët nuk do ta pranonin kurrë se dikush po i detyron. Raporti i Avokatit të Popullit citon gjithashtu se QPS-të raportojnë se fëmijët në situatë rruge *“në shumë raste detyrohen të bëjnë punën nga prindërit e tyre ose mblidhen dhe transportohen në strukturë të organizuar nga grupe të dyshimta kriminale”*.¹¹ Studimi aktual nuk ka gjetur dëshmi të trafikimit të fëmijëve, të ngjashme me Vathi (2014), dhe mund të jetë për shkak të frikës nga zbulimi i çështjeve që lidhen me trafikimin e fëmijëve,²⁹ prandaj këto rezultate duhet të interpretohen me kujdes. Gjetjet vërtetuan se disa fëmijë në fakt shpjeguan se ishin të detyruar të lypin nga prindërit, por të tjerët ishin të bindur se ishte zgjedhja e tyre të jepnin një kontribut ekonomik për familjen.

Gjetjet e këtij studimi janë në përputhje me ato të gjetura në Kosovë përmes hulumtimeve të mëparshme, të cilat shfaqin se fëmijët dhe prindërit të gjithë raportuan se fëmijët dhe familjet ishin në rrugë për shkak të situatës së tyre ekonomike dhe varfërisë në shtëpi, se shumë fëmijë dalin në rrugë me vullnetin e tyre për të kontribuar në familje.^{25,29,36} Gjetjet e studimit aktual janë të ngjashme me hulumtimet e kryera në vendet e rajonit që identifikuan se varfëria është faktori kryesor që nxit përfshirjen e fëmijëve dhe familjeve në rrugë.^{24-26,28} Megjithatë, ndryshe nga vendet e tjera të rajonit, ku është raportuar se shumica e fëmijëve detyrohen të lypin në rrugë,^{24,25} asnjë fëmijë gjatë mbledhjes së të dhënave sasiore nuk raportoi se ishte i detyruar dhe pak fëmijë në grupe fokusi diskutuan se ishin detyruar të dilnin në rrugë nga prindërit e tyre. Ka të ngjarë që të dy skenarët të ndodhin - fëmijët të dalin në rrugë me vullnetin e tyre dhe disa të jenë të detyruar të përfundojnë në situatë rruge. Në përgjithësi, ka të ngjarë që një ndërthurje e arsyeve të ndërlydhura (p.sh., varfëria, konflikti familjar dhe abuzimi) që nxisin përfshirjen fillestare të fëmijëve në rrugë në Kosovë dhe i mbajnë ata të përfshirë në rrugë, siç është dokumentuar mirë në literaturën globale.¹⁵

Qe sa kohë fëmijët në Kosovë jetojnë dhe/ose punojnë në rrugë?

Fëmijët anembanë Kosovës raportuan kohëzgjatje të ndryshme për përfshirje në rrugë (Tabela 19), me pak dallime ndërmjet djemve dhe vajzave në situatë rruge (Tabela 21). Më së shpeshti, fëmijët raportojnë se janë të përfshirë në rrugë nga 6 muaj deri në 2 vite (28%), pasuar nga 2 deri në 5 vite (25%) dhe me më shumë se 5 vite (21%). Një pjesë e konsiderueshme (19%) raportuan se ishin të përfshirë në rrugë për më pak se 6 muaj (Figura 8).

Figura 8
Kohëzgjatja e përfshirjes së fëmijëve në situatë rrugë

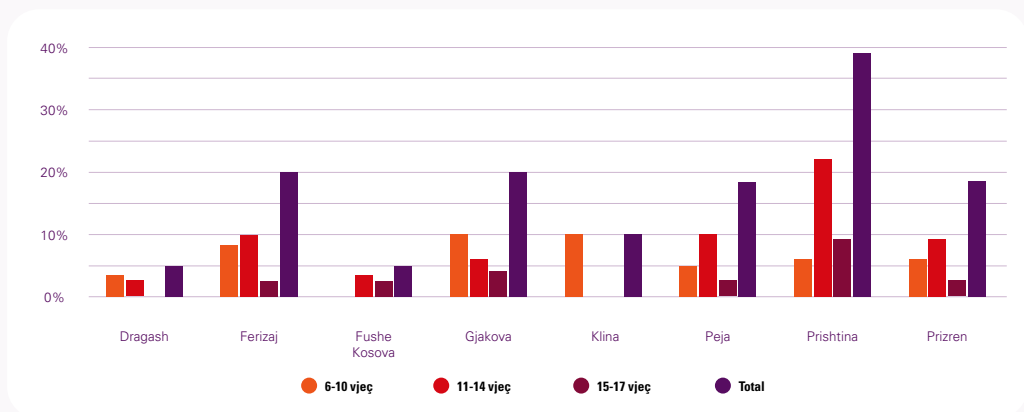
Kush janë fëmijët në situatë rrugë në Kosovë?

Socio-demografia e fëmijëve në situatë rrugë në Kosovë

Mosha e fëmijëve në situatë rrugë

Përafërsisht gjysma (49%) e të gjithë fëmijëve të identifikuar në situatë rrugë në Kosovë kanë qenë nga mosha 11 deri në 14 vjeç dhe një e treta (33%) nga mosha 6 deri në 10 vjeç (Figura 10). Më pak fëmijë të moshës 15 deri në 17 vjeç janë identifikuar (18%) (Tabela 18). Disa prej fëmijëve kanë raportuar se kanë vëllezër e motra më të vegjël se 5 vjeç në rrugë (5%), ndërsa 36% e tyre thanë se kishin vëllezër e motra në situatë rrugë nga mosha 5 deri në 10 vjeç.

Figura 9
Numri i fëmijëve në situatë rrugë sipas moshës dhe vendndodhjes gjeografike

Kur të dhënat ndahen sipas gjinisë, shihet një përqindje më e lartë e vajzave të moshës 6 deri në 10 vjeç të identifikuara në situatë rrugë (42%) sesa djem (27%) (Figura 11 dhe Tabela 20). E kundërta e kësaj, vërehet një përqindje më e lartë e djemve të moshës 11 deri në 14 vjeç (55%) sesa vajzat (42%). Janë hasur numra të ngjashëm të djemve dhe vajzave në situatë rrugë të moshës prej 15 deri në 17 vjeç.

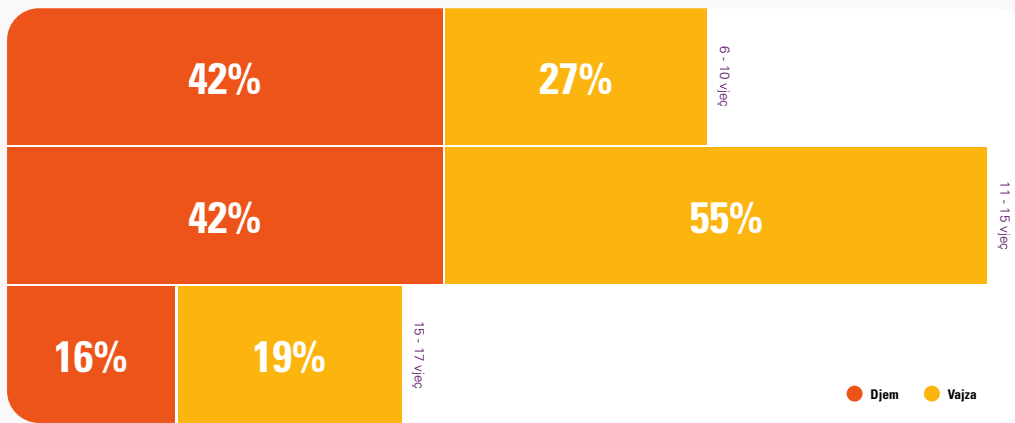

Figura 10
Moshë e fëmijëve në situatë rruge sipas gjinisë

Gjinia e fëmijëve në situatë rruge

Është identifikuar një përqindje më e lartë e djemve (58%) sesa e vajzave (42%) në situatë rruge (Tabela 20). Shpërndarja e fëmijëve në situatë rruge ndryshonte dukshëm nëpër vendodhje të ndryshme sipas gjinisë (mashkull/femër) (Figura 11), me më shumë vajza se sa djem në situatë rruge në Gjakovë dhe Pejë.

Veçanërisht, edhe pse vajzat janë ende minoritet në krahasim me djemtë në situatë rruge, si përqindje, vajzat në situatë rruge në Kosovë përbëjnë përqindje më të lartë, sesa në studimet e tjera rajonale, ku djemtë përbëjnë shumicën e fëmijëve në situatë rruge, gjë që i është atribuuar normave dhe roleve gjinore.^{25,26}

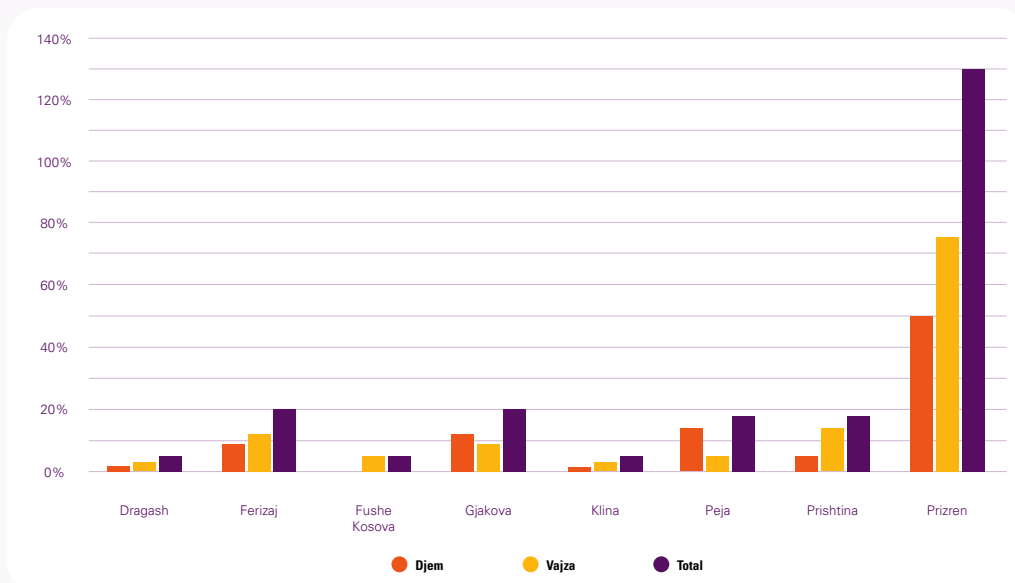

Figura 11
Numri i fëmijëve në situatë rruge sipas gjinisë dhe vendndodhjes gjeografike

Ka gjasë që normat e ngjashme gjinore socio-kulturore kontribuojnë në përqindje të përgjithshme më të lartë të djemve që janë në situatë rruge sesa e vajzave në Kosovë, por që dallimet gjinore janë më pak të theksuara se në mjediset e tjera rajonale, ku do të ishte e papranueshme që vajzat të kalonin orë të gjata në rrugë. Duke pasur parasysh mungesën e të dhënave historike për numrin e vajzave dhe djemve në situatë rruge në Kosovë, është e paqartë nëse përqindja e vajzave në situatë rruge është rritur për shkak të krizës ekonomike globale, COVID-19, si dhe ndryshimit në barazinë gjinore, ose nëse raportet relative të vajzave dhe djemve kanë mbetur konstante me kalimin e kohës.

Përkatësia etnike e fëmijëve në situatë rruge

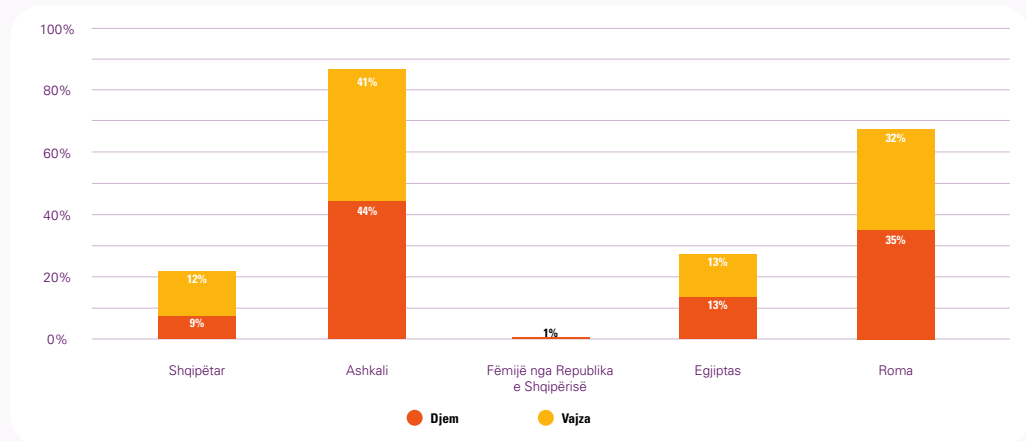

Figura 12
Përkatësia etnike e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë sipas gjinisë

Nga 130 fëmijë në situatë rruge, të identifikuar në mbarë Kosovën, 42% e tyre kanë raportuar se janë nga komunitet Ashkali, 33% Romë, 13% Egjiptianë, 11% Shqiptarë dhe më pak se 1% raportuan se janë nga Republika e Shqipërisë (Tabela 18). Përqindje të ngjashme të vajzave dhe djemve janë hasur edhe sipas grupeve etnike (Figura 12). Këto gjetje në lidhje me përkatësinë etnike/kombësinë të fëmijëve në situatë rruge janë kryesisht në përputhje me perceptimet e palëve të interesit lidhur me historikun e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë. Megjithatë, ato ndryshonin në atë që pak fëmijë raportuan se ishin nga Republika e Shqipërisë.

Gjatë intervistave joformale të realizuara nga konsulentja ndërkombëtare dhe ajo vendore përpara studimit, vazhdimisht kanë dëgjuar nga palët e interesit dhe politikëbërësit se shumë prej fëmijëve në situatë rruge ishin nga Republika e Shqipërisë. Shpesh, atyre u është thënë nga policia, politikëbërësit dhe palët e interesit se fëmijët trafikoheshin në rrugë nga Republika e Shqipërisë në Kosovë. Kjo është raportuar edhe më parë në studimin e fëmijëve në situatë rruge në komunën e Prishtinës.³⁶ Këto perceptime të zakonshme rreth përkatësisë etnike/kombësinë dhe trafikimit të fëmijëve janë kontradiktore me gjetjet e studimit aktual siç raportohet nga vetë fëmijët, ku ky studim ka identifikuar vetëm 1 fëmijë që ka raportuar se ishte nga Republika e Shqipërisë. Megjithatë, fëmijët në situatë rruge në Kosovë mund të jenë përgjigjur kryesisht në lidhje me identitetin e tyre etnik (p.sh. Romë apo Ashkali) dhe të mos kenë marrë parasysh kombësinë e tyre, siç përshkruhet në kufizimet e studimit, dhe për këtë arsye, gjetjet e studimit në lidhje me përkatësinë etnike/kombësinë duhet të interpretohen me kujdes.

Përveç kësaj, migrimi sezonal mund të jetë një faktor i rëndësishëm që fëmijët nga Republika e Shqipërisë të gjenden në situatë rruge në Kosovë. Një raport i vitit 2014, që ka hulumtuar fëmijët migrantë në situatë rruge në Shqipëri dhe Kosovë, zbuloi se shumë fëmijë dhe familje kanë migruar në Prishtinë, Kosovë, për shkak të varfërisë, veçanërisht në muajt e verës, si nga Shqipëria ashtu edhe nga rajonet tjera të Kosovës.²⁹ Studimi aktual ka mbledhur të dhënat në maj 2023, dhe për këtë arsye mund të mos ketë kapur fëmijët në situatë rruge, të cilët janë migrantë sezonal në muajt e verës. Në anën tjetër, gjetjet tona tregojnë se jashtë muajve të verës, shumica e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë nuk janë migrantë, pasi shumë pak fëmijë kanë raportuar se kanë migruar sezonalisht me familjet e tyre (Tabela 22). Familjet e identifikuara si emigrantë nga Shqipëria, përballen me sfida në qasjen në shërbime sociale bazuar në statusin e tyre të migrantit. Kjo është për shkak të legjislacionit që ofron ndihmë sociale vetëm për familjet që kanë dëshmi që janë banorë aktualë në Kosovë.

Gjetjet e këtij studimi janë kryesisht në përputhje me gjetjet rajonale mbi prejardhjen etnike të fëmijëve në situatë rruge, e që janë kryesisht nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian.^{24,25,29} me gjasë për shkak të marginalizimit dhe diskriminimit sistemik të përjetuar nga këto komunitete.^{24,29}

Çfarë bëjnë fëmijët në rrugët e Kosovës?

Shumica (60%) e fëmijëve në situatë rruge kanë raportuar se angazhohen në kërkim të lëmshës në rrugë dhe një e katërta e tyre angazhohen në 'punë' (p.sh. punë fizike, shërbime, shitje të gjësendeve, etj.) (Tabela 21). Në mënyrë domethënëse, më shumë vajza (82%) angazhohen në kërkim të lëmshës sesa djem (44%), dhe një përqindje më e lartë e djemve (40%) angazhohen në punë sesa vajzat (6%) (Figura 13). Këto gjetje ka gjasë që lidhen me normat gjinore socio-kulturore të lidhura me punën dhe përfshirjen e vajzave në rrugë, siç është gjetur nga studimet tjera rajonale, të cilat deklaruan se 'vajzat kërkojnë lëmshë dhe djemtë pastrojnë makina'.²⁹

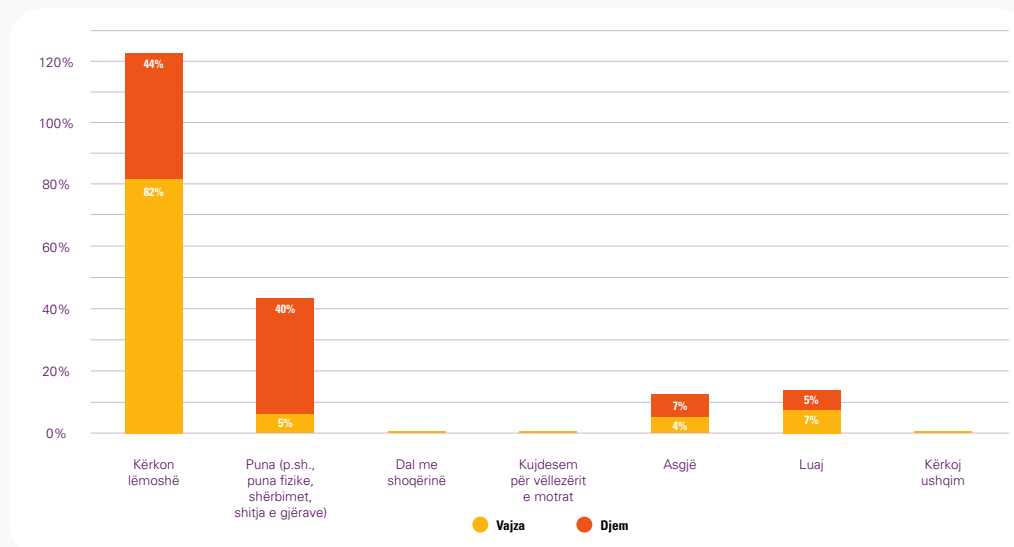

Figura 13
Aktivitetet e ndërmarra nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Statusi arsimor i fëmijëve në situatë rruge në Kosovë

Më shumë se gjysma (62%) e të gjithë fëmijëve të intervistuar kanë raportuar se kanë shkuar në shkollë ndonjëherë (Tabela 20), me një përqindje më të lartë të vajzave (67%) që kanë ndjekur ndonjëherë shkollën, në krahasim me djemtë (57%) (Figura 14). Disa prej fëmijëve kanë raportuar se aktualisht ndjekin shkollimin (25%), me përqindje të ngjashme të vajzave (27%) dhe djemve (24%) që aktualisht janë duke ndjekur shkollimin (Figura 15).

Në mesin e fëmijëve pjesëmarrës në anketën e plotë (n=59), 78% kishin shkuar ndonjëherë në shkollë, dhe shumica (63%) kanë raportuar se klasat e nivelit fillor ishin klasat më të larta që kanë përfunduar (Tabela 23). Më pak se një e treta (30%) kanë raportuar se kanë përfunduar klasat e ulëta të shkollës së mesme. Vetëm 1 fëmijë ka raportuar se ka përfunduar ndonjë klasë në shkollë të mesme të lartë. Në përgjithësi, klasa mesatare e përfunduar ka qenë 4 (IQR=3), pa dallim mes vajzave dhe djemve. Kur u pyetën fëmijët që kurrë nuk kanë vijuar shkollimin (22%) se pse nuk kanë shkuar në shkollë, shumica (69%) e tyre kanë raportuar se kanë zgjedhur të fitonin para për familjen, ndërsa 31% raportuan se nuk donin të shkonin në shkollë. Megjithatë, kur u pyetën nëse dëshirojnë të shkojnë në shkollë, 77% e tyre u përgjigjën pozitivisht dhe vetëm tre fëmijë thanë jo. Në diskutimet e grupit të fokusit, disa fëmijë në Ferizaj dhe Prizren diskutuan se baballarët e tyre nuk i lejojnë të shkojnë në shkollë.

Me të vërtetë doja të shkoja në shkollë, por nuk më lejuan. Por, kur më vdiq babai, shërbimet sociale na dërguan në shkollë. Ndoshta kjo është arsyeja pse jam i/e lumtur që tani shokët e mi të klasës më respektojnë, sepse unë jam më i moshuari mes tyre. (DGF, Prizren)

Figura 14
Nëse kanë vijuar
shkollën ndonjëherë
sipas gjinisë

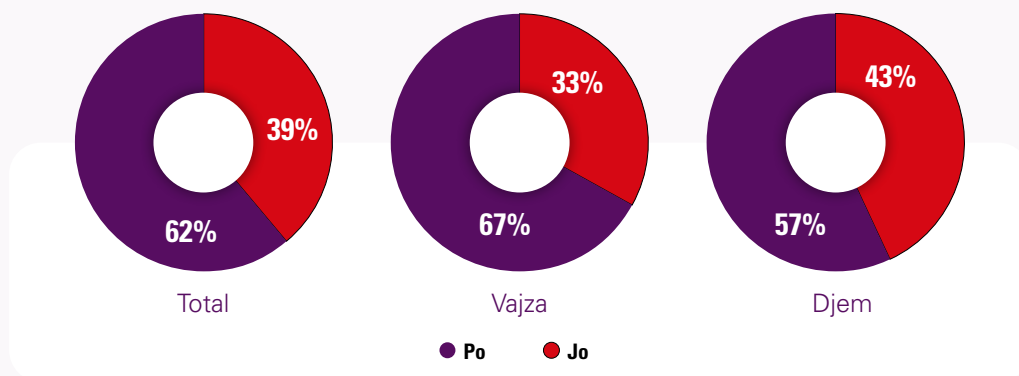
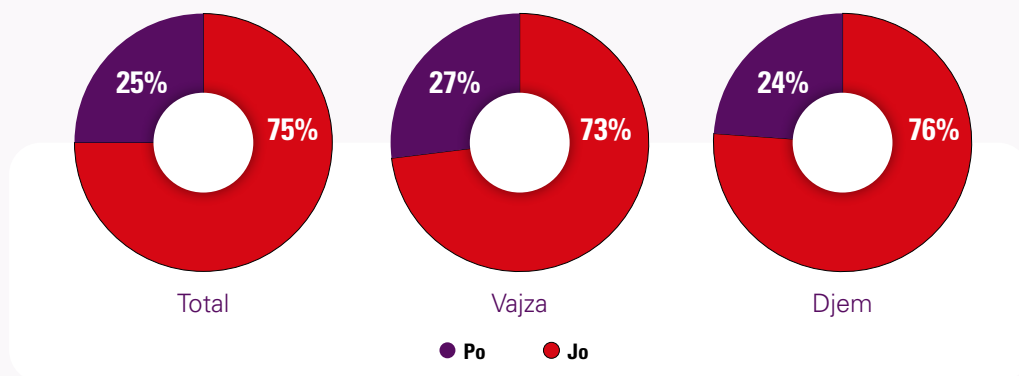

Figure 15
Vijueshmëria aktuale e
shkollimit sipas gjinisë

Në mesin e fëmijëve që kanë raportuar se kanë ndjekur ndonjëherë shkollimin në anketën e plotë (n=46), 44% e tyre kanë raportuar se edhe aktualisht janë duke vijuar shkollimin, pa dallim midis vajzave dhe djemve (Tabela 23). Nga ata që aktualisht vijojnë shkollimin, 45% sosh kanë raportuar se janë në klasat fillore, 45% në klasat e mesme të ulëta, 5% në klasat e mesme të larta, ndërsa 5% në shkollimin intensiv/mësimin e përshtetur për të mbështetur fëmijët që kanë humbur mësimet ose që kanë filluar më vonë. Midis atyre që aktualisht nuk vijojnë shkollimin (n=26), fëmijët raportuan se kanë zgjedhur të fitojnë para për familjen (19%), janë detyruar të fitojnë para për familjen (15%), nuk e dinë (12%) dhe nuk dëshirojnë të shkojnë në shkollë (8%) si arsye për të mos vijuar shkollimin. Studimi ka zbuluar se 46% e fëmijëve që nuk vijojnë shkollimin jepnin një sërë arsyesh për të mos vijuar shkollimin. Këto arsye përfshinin çështjet si marrëdhëniet e dobëta me mësuesit, sëmundjet familjare, diskriminimi, shkollimi i pamjaftueshëm, të qenit nga Shqipëria, pamundësia për të përballuar koston e uniformave, mungesa e dokumenteve të nevojshme për regjistrim dhe ndryshimet në vendbanim që ndikojnë në statusin e regjistrimit. Pothuajse të gjithë fëmijët (92%) që aktualisht nuk janë në shkollë kanë raportuar se dëshirojnë të ndjekin shkollimin. Prindërit konfirmuan se në disa raste fëmijët e tyre nuk ishin në shkollë, dhe diskutuan se çështjet si mungesa e klasave intensive dhe transporti, si dhe tarifa e autobusit ishin sfidat kryesore që fëmijët e tyre të ndjekin shkollimin. Rëndësia e ndjekjes së shkollimit ishte shumë e qartë për fëmijët. Megjithatë, shumë fëmijë diskutuan se kanë nevojë të paplotësuara të burimeve për shkollim, për të mbështetur arsimimin e tyre. Shumë sosh shpjeguan se kërkonin libra dhe furnizime, përveç mungesave dhe nevojave të cilat i kanë në jetën e përditshme.

Arsimi është thelbësor që fëmijët të fitojnë aftësi themelore që do të lehtësojnë mirëqenien dhe stabilitetin e tyre ekonomik në të ardhmen. Përfundimi i arsimit fillor dhe të mesëm është një objektiv për OZHQ-të 2030 (OZHQ 4.1). Studimi aktual gjeti një përqindje të lartë (39%) të fëmijëve në situatë ruge që nuk kishin shkuar kurrë në shkollë në Kosovë, dhe pak prej tyre ishin duke ndjekur shkollën (25%). Ngjashëm me gjetjet tona aktuale, hulumtimet e mëparshme

në komunën e Prishtinës gjithashtu dokumentuan se 25% e fëmijëve në situatë rruge nuk ishin regjistruar apo regjistruar kurrë në shkollë.³⁶ Po kështu ndjekja sporadike dhe braktisja e konsiderueshme e shkollës është dokumentuar tek fëmijët në situatë rruge në vende të tjera të rajonit.^{24,25}

Shumica (88%) e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të identifikuar nga studimi ishin nga komunitetet rom (33%), ashkali (42%) dhe egjiptianë (13%). Të dhënat nga MICS të vitit 2020 zbuluan se fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptianë kanë një shkallë më të ulët të vijueshmërisë dhe përfundimit të të gjitha niveleve të arsimit, duke përfshirë filloren e detyrueshme dhe të mesmen e ulët, krahasuar me popullatën e përgjithshme në Kosovë. Të dhënat e MICS të vitit 2020 tregojnë se vetëm 84% e fëmijëve romë, ashkali dhe egjiptianë ndjekin arsimin fillor, krahasuar me 96% të popullsisë së përgjithshme. Këto shifra zbresin më tej në 64% për fëmijët romë, ashkali dhe egjiptianë në shkollën e mesme të ulët.⁸ Në mënyrë të ngjashme, frekuentimi i shkollës fillore, të ulët dhe të mesme të lartë ndryshon në të gjitha kuintalët e pasurisë, me më pak fëmijë që ndjekin shkollën nga kuintali më i varfër (90% fillor, 86% i mesëm i ulët, 70% i mesëm i lartë) në krahasim me ata në kuintalin më të pasur (99% fillore, 97% e mesme e ulët, 96% e mesme e sipërme). Fëmijët në situatë rruge dhe prindërit njësoj raportuan se varfëria ishte faktori shtytës për përfshirjen e tyre në rrugë dhe i mbante ata në situata rruge. Prandaj, ka të ngjarë që këta fëmijë të jenë nga familjet në kuintalin më të varfër të indeksit të pasurisë. Megjithatë, në mesin e fëmijëve në situatë rruge, gjetjet nga ky studim tregojnë se këta tregues të shkollimit janë edhe më të ulët, duke sinjalizuar një nevojë kritike për të ndërhyrë për të siguruar që fëmijët në situatë rruge të përfundojnë arsimin fillor dhe të mesëm.

Profili familjar i fëmijëve në situatë rruge

Përbërja e familjes

Shumica e fëmijëve kanë raportuar se i kanë prindërit gjallë (80%) (Figura 16). Të dhënat e MICS të vitit 2020 zbuluan se 91% e fëmijëve jetojnë me të dy prindërit, 1,9% nuk jetojnë me nënën biologjike, 0,7% nuk jetojnë me asnjërin prind biologjik, ndërsa 2,1% janë jetimë, ku njëri ose të dy prindërit i kanë të vdekur.⁸ Gjetjet e studimit aktual tregojnë se një përqindje më e lartë e fëmijëve në situatë rruge janë jetimë dhe/ose të ndarë, sesa ata në popullatën e përgjithshme të fëmijëve të moshës 0 deri në 17 vjeç siç raportohet në MICS të vitit 2020.

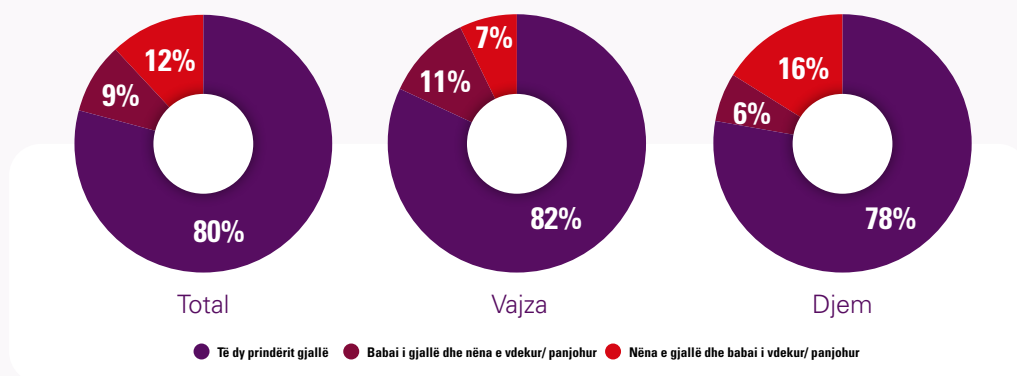

Figura 16
Statusi i fëmijëve jetimë në situatë rruge sipas gjinisë

Vëllezërit e motrat dhe përfshirja në rrugë

Pothuajse të gjithë fëmijët kanë raportuar se kanë vëllezër e motra (98%), me një mesatare prej 4 vëllezër e motra (IQR=2.75), që nuk ndryshonte mes vajzave dhe djemve (Tabela 22). Shumë fëmijë kanë raportuar se vëllezërit e motrat e tyre gjithashtu dalin në rrugë, ku 60% e tyre raportojnë se disa nga vëllezërit

e motrat e tyre dalin në rrugë, dhe një e katërta (24%) tregojnë se të gjithë vëllezërit e motrat e tyre dalin në rrugë. Disa fëmijë kanë raportuar se kishin vëllezër e motra më të vegjël se 5 vjeç në rrugë (5%), dhe 36% kanë raportuar se kishin vëllezër e motra në situatë rruge të moshës 5 deri në 10 vjeç.

Prindërit në situatë rruge

Shumë fëmijë kanë raportuar se prindërit e tyre dalin në rrugë bashkë me ta, por ndryshon shpeshtësia (Tabela 22). Vetëm 20% e tyre raportuan se prindërit e tyre dalin gjithmonë me ta, 14% u përgjigjën se prindërit e tyre dalin shumicën e kohës, ndërsa 25% tregojnë se prindërit e tyre dalin ndonjëherë. Në intervistat cilësore fëmijët dhe prindërit konfirmuan se dalin në rrugë së bashku.

Origjina e Familjes dhe Migrimi

Shumica e fëmijëve (85%) kanë raportuar se familjet e tyre janë nga Kosova (Tabela 22), ku 66% kanë raportuar se e kanë origjinën nga qytetet tjera të Kosovës, dhe 18% janë përgjigjur se nuk janë zhvendosur kurrë. Një pakicë fëmijësh raportuan se familja e tyre është me origjinë nga Republika e Shqipërisë (7%). Një pjesë e vogël e fëmijëve raportuan se familja e tyre migron sezonalisht (14%), kjo nuk dallonte në masë të konsiderueshme midis vajzave dhe djemve.

Gjendja ekonomike e familjes

Pothuajse gjysma e të gjithë fëmijëve në situatë rruge kanë raportuar se prindërit e tyre nuk kanë burim të ardhurash (49%) (Figura 17), dhe 29% raportuan se burimi i të ardhurave të prindërve ishte kërkimi i lëmoshës. Vetëm dy fëmijë janë përgjigjur se prindërit e tyre ishin të punësuar në sektorin formal (Tabela 22). Kur u pyetën se cilat ishin burimet e të ardhurave të prindërve të tyre, mbi gjysma e tyre u përgjigjën se prindërit e tyre marrin ndihmë (asistencë sociale) nga qeveria (61%), pastaj nga lëmosha (44%), riciklimi i metaleve dhe plastikës (20%) dhe puna e kohëpaskohshme (10%).

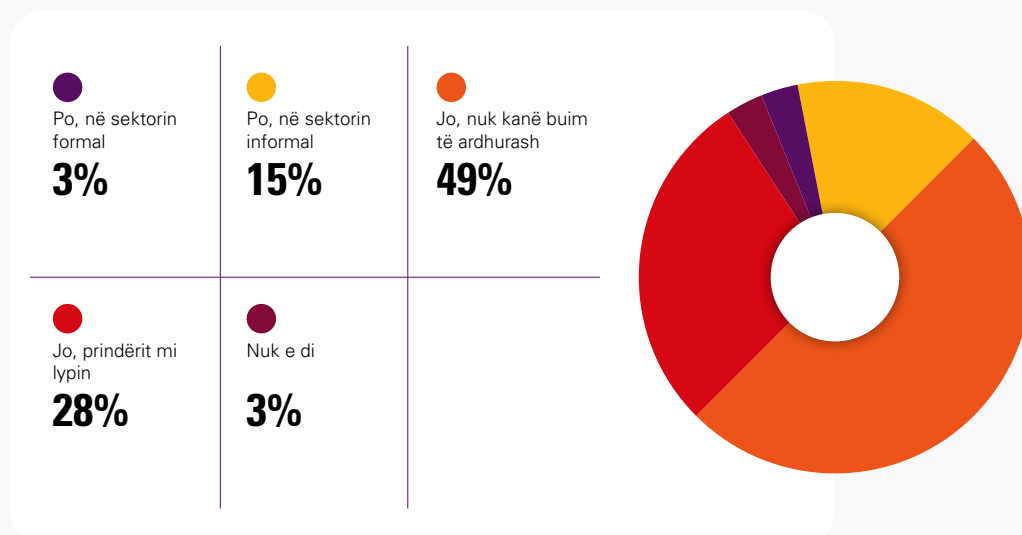

Figura 17

Përqindja e prindërve të fëmijëve në situatë rruge të punësuar

Prindërit konfirmuan raportimin e fëmijëve në lidhje me burimet e tyre të të ardhurave. Shumë prindër diskutuan se janë në gjendje të rënduar ekonomike dhe marrin ndihma sociale nga qeveria. Gjithashtu, prindërit shpjeguan se si gjenerojnë të ardhura nga riciklimi i metaleve dhe plastikës.

Jo, nuk punon. Ai (bashkëshorti) gërmon nëpër mbeturina për të gjetur hekurishte dhe për t'i shitur ato. Ai mbledh skrap, metale, kanaçe, për t'i shitur, me një triçikletë. Ai mbledh edhe rroba nga tregu (pazari), për të siguruar bukën e gojës. Ai ndonjëherë gjen edhe ushqim dhe sjell ushqim nga koshat e plehrave, ne hamë. Nuk mund të bëjmë asgjë. Kur nuk ke si t'ia dalësh, si mund të kërkosh më shumë se kaq. (Intervista prindërore 5)

Këto gjetje janë në përputhje me ato të raportuara më parë në komunën e Prishtinës në mesin e fëmijëve në situatë rruge, ku pothuajse të gjithë fëmijët raportuan se prindërit e tyre ishin të papunë dhe të përfshirë në gjenerimin e të ardhurave joformale siç është mbledhja e materialeve të riciklueshme.³⁶ Papunësia e prindërve u dokumentua edhe tek fëmijët në studimet e situatës së rrugës nga vende të tjera të rajonit.^{24,25}

Të dhënat e MICS së vitit 2020 tregojnë se rreth 44% e familjeve në Kosovë përjetojnë tre ose më shumë privime materiale, megjithatë, kjo përqindje rritet në 86% për familjet e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Për më tepër, 8% e totalit të familjeve të intervistuar në anketën MICS 2020 kanë raportuar se kanë marrë ndihmë sociale gjatë tre muajve të fundit; kjo ka qenë 11% për familjet me kryefamiljare femra; megjithatë, numri rritet ndjeshëm për familjet e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian, me 42% të familjeve që kanë marrë ndihmë sociale në tre muajt e fundit. Kjo tregon dallimet ekonomike në mes të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe etnive të tjera që jetojnë në Kosovë.⁸ Duke pasur parasysh se shumica e fëmijëve në situatë rruge në këtë studim i përkasin komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian, ky diferencim është i rëndësishëm për analizën e gjendjes ekonomike të familjeve.

Problemet Familjare

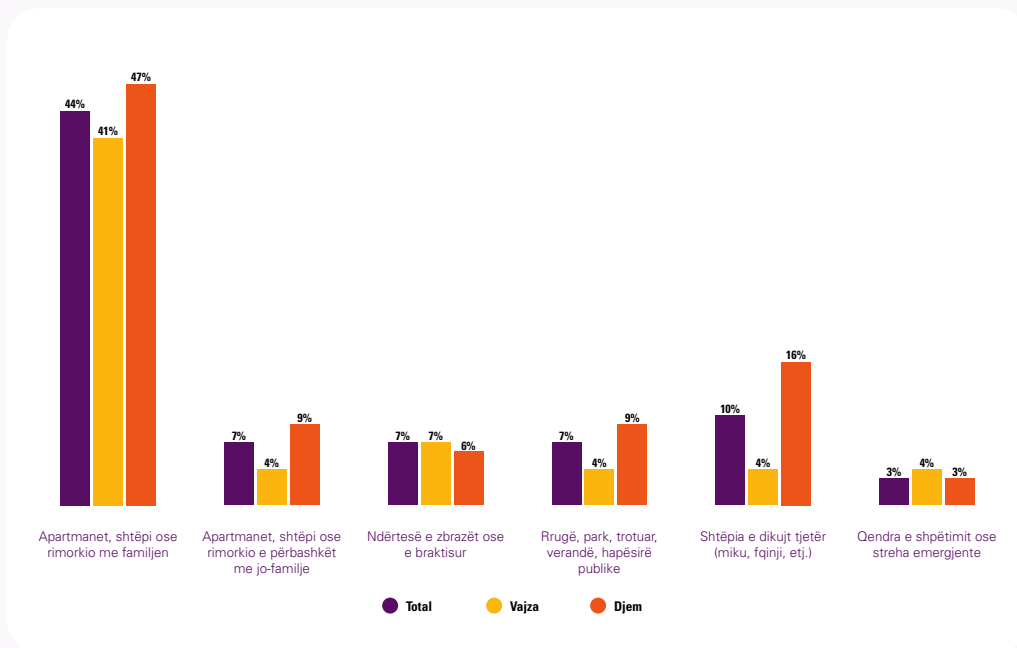
Derisa vetëm disa fëmijë në situatë rruge raportojnë se problemet e para familjare i shtynë (0.8%) dhe i detyronin ata të dilnin në rrugë (8%), fëmijët në diskutimet e grupeve të fokusit dhe prindërit në intervistat e thelluara treguan më tepër për problemet familjare, si alkoolizmi, aftësia e kufizuar, sëmundjet dhe burgosja. Ndikimi i sëmundjeve të prindërve në familje, rrethanat e tyre ekonomike dhe aftësia e prindërve për të punuar, dhe përfshirja e fëmijëve në rrugë u diskutua nga fëmijët dhe prindërit.

Edhe burri im e ka shtypjen e lartë të gjakut, ka probleme me zemër dhe mund të mbijetojë vetëm duke marrë ilaçe. Ka hequr njërën veshkë, andaj nuk punon. Ai mund të qëndrojë vetëm ulur. Nëse nuk do të ishim unë dhe djali im i madh të sillnim para, do të vdisnim urie. (Intervista prindërore 3)

Banimi dhe rrethanat e jetesës së fëmijëve në situatë rruge

Shumica e fëmijëve kanë raportuar se qëndrojnë me familjen e ngushtë gjatë natës (86%) dhe pjesa tjetër (14%) raportojnë se qëndrojnë me familjen e gjerë (Tabela 24). Kur u pyetën për vendet se ku kanë fjetur fëmijët gjatë katër javëve të fundit, 44% e tyre raportuan të kenë fjetur në një banesë, shtëpi ose rimorkio me familjen (Figura 18). Disa fëmijë raportuan se kanë fjetur në një ndërtesë të zbrazët ose të braktisur (7%) ose në rrugë ose në hapësirë publike (7%). Një numër më i madh djemve (16%) sesa i vajzave (4%) kanë raportuar se kanë fjetur në shtëpinë e dikujt tjetër. Një numër i vogël fëmijësh kanë raportuar se gjatë katër javëve të fundit kanë fjetur diku ku nuk kanë dashur (9%).

Figura 18
Vendet se ku kanë fjetur fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Përderisa ky studim nuk ka bërë vlerësimin e përshtatshmërisë së strehimit të fëmijëve në këtë studim, një përqindje e konsiderueshme (36%) e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë raportojnë se jetojnë diku tjetër përveç banesës, shtëpisë ose rimorkios me familjen, dhe ka të ngjarë që fëmijët në këtë kontekst jetojnë në banesa të papërshtatshme e me kushte të këqija. Alarmante ka qenë fakti që 14% e fëmijëve kanë raportuar se gjatë 4 javëve të fundit kanë fjetur ose në një ndërtesë të zbrazët ose të braktisur, ose në hapësira publike. Studime të tjera rajonale kanë dokumentuar se fëmijët që jetojnë në situatë rruge janë të strehuar në mënyrë të paqëndrueshme dhe jetojnë në banesa joadekuate e me kushte të këqija.^{24,25} Në Kosovë, të dhënat e MICS së vitit 2020 tregojnë se rreth 85% e të anketuarve kanë deklaruar se banesën në të cilën ata jetonin ishte në pronësi të ndonjë anëtari të familjes, krahasuar me vetëm 69% në mesin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian.⁸ Në mesin e të anketuarve nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian, 4.4% e tyre kanë raportuar se kanë marrë me qira, ndërsa 26% janë përgjigjur se janë në banesa të përkohshme (jo me qira)³. Studimi aktual zbuloi se edhe më pak (44%) fëmijë në situatë rruge në Kosovë, shumica e të cilëve janë nga këto komunitete, kanë qëndruar në banesë, shtëpi ose rimorkio me familjen. Këto gjetje nxjerrin në pah një zonë kritike për ndërhyrje, duke qenë se 56% e fëmijëve në situatë rruge kanë raportuar se gjatë 4 javëve të fundit kanë fjetur në një vend tjetër nga banesa, shtëpia ose rimorkio me familjen.

Jeta në rrugë në Kosovë

Fëmijët, në diskutimet e grupeve të fokusit, kanë treguar se sa është sfiduese jeta në rrugë, siç u shpreh nga njëri prej pjesëmarrësve nga Prizreni: **“Është e vështirë të fitosh para, shumë e vështirë të bësh njerëzit që të të japin para.”** Fëmijët shpjeguan se është sidomos e vështirë në mot të ftohtë. Fëmijët treguan se frekuentonin rrugët në orare të ndryshme të ditës ose të natës në varësi të rrethanave të tyre. Disa fëmijë në Prizren raportuan se ata dalin në rrugë vetëm gjatë fundjavës **“vetëm të shtunave dhe të dielave, pasi ditëve tjera shkojmë në shkollë”**. Të tjerë në Prizren treguan se disa ditë janë edhe natën në rrugë **“jo jo, ai dhe mami rrinë deri në orën 1 të mëngjesit dhe ikin,**

3 Strehimi i përkohshëm (pa qira) përfshin pronën në pronësi të një anëtari të familjes që nuk është anëtar i familjes.

unë rri vetëm (deri në ora 2)". Ndërsa vajzat në Prishtinë përgjithësisht kanë thënë se në rrugë dalin vetëm ditën, "*nuk dal natën, vetëm ditën*".

Stigma dhe diskriminimi

Fëmijët po ashtu diskutuan lidhur me përjetimin e stigmës, një fëmijë nga Prizreni tha: "*ne na pëlqen të shoqërohemi me të gjithë, por ata ikin prej nesh*". Fëmijët në këtë lokacion pohuan gjithashtu se nganjëherë fajësohen për çështje të ndryshme: "*Sepse mund të ndodhë që dikush të bëjë një gabim dhe më pas të na fajësojnë neve*". Prindërit gjithashtu treguan përvoja të stigmës dhe diskriminimit dhe të qenit subjekt i marrjes së "*komenteve raciste*" për shkak të identitetit të tyre etnik.

Nuk kam shkuar në shkollë, as për një vit madje. Por falë Zotit, kam tru, di të bëj matematikë kur duhet, mund të punoj si pastruese, çdo gjë, do të punoja në çdo gjë, por nuk dua të ofendohem më. Sa herë kam kërkuar punë, më kanë thënë, "Ik, je cigane, nuk ia vlen, nuk kemi nevojë për ty", na shajnë. (Intervistë prindërore 3)

Stigma dhe diskriminimi janë një problem global mes fëmijëve në situatë rruge dhe personave të pastrehë.^{20,37-39} Ka të ngjarë që fëmijët në situatë rruge në Kosovë të përjetojnë diskriminim ndërsektorial për shkak të përfshirjes së tyre në rrugë dhe identiteteve etnike dhe karakteristikave të tjera.⁴⁰ Është vërtetuar se individët nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian përjetojnë stigmë dhe diskriminim,^{24,29} dhe kjo ka të ngjarë të përforcohet për fëmijët në situatë rruge nga këto komunitete.

Djemtë kundrejt vajzave në rrugë

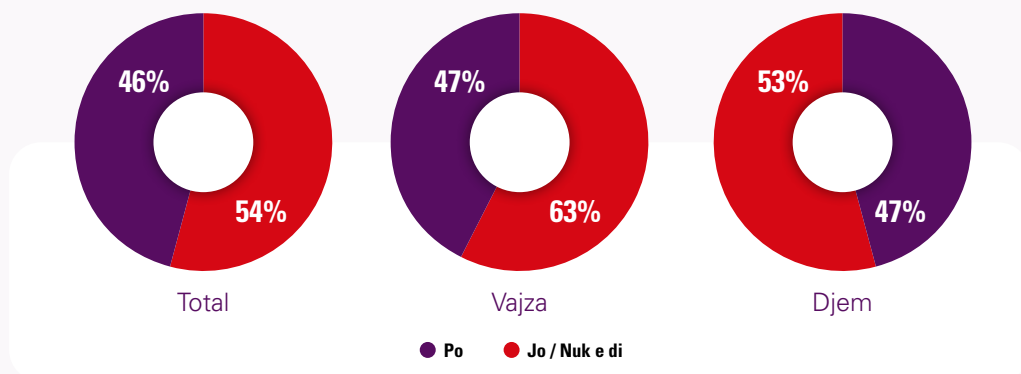
Në diskutimet e grupeve të fokusit, djemtë dhe vajzat në situatë rruge shpjeguan dallimet gjinore në lidhje me jetën e tyre në rrugë në Kosovë. Fëmijët në diskutimet e grupeve të fokusit deklarorin se vajzat kanë më shumë sfida në rrugë për shkak të bullizmit, siç tha një pjesëmarrëse në Ferizaj: "*Për vajzat, sepse vajzat ngacmohen më shumë. Djemtë nuk ngacmohen; vajzat ngacmohen më shumë.*" Vajzat në Prishtinë e kanë diskutuar tutje këtë gjë, ku kanë shpjeguar se vajzat ngacmohen dhe turpërohen, ndërsa djemtë argëtohen në rrugë. Koncepti i turpit lidhur me përfshirjen e një vajze në rrugë mund të lidhet me pritshmëritë socio-kulturore për vajzat dhe gratë dhe martesën.

Në diskutimin e grupit të fokusit me djemtë në Prishtinë, intervistuesit diskutuan skenarë të ndryshëm në të cilët vajzat dhe djemtë në rrugë mund të gjenden. Kur u pyetën se çfarë do të bënte një djalë hipotetik në rrugë, kur ai ishte i lodhur nga pastrimi i xhamave të makinave dhe dëshiron të bëjë një pushim, djemtë u përgjigjën se zakonisht shkojnë në dyqane, blejnë diçka për të pirë - pije freskuese ose pije energjike dhe cigare. Kur u ballafaquan me një skenar të ngjashëm për një vajzë hipotetike, ata thanë se ajo do të bënte një pushim diku nën hije, do të pinte ujë ose një pije freskuese, ndoshta duhan.

Gjenerimi i të ardhurave në rrugë

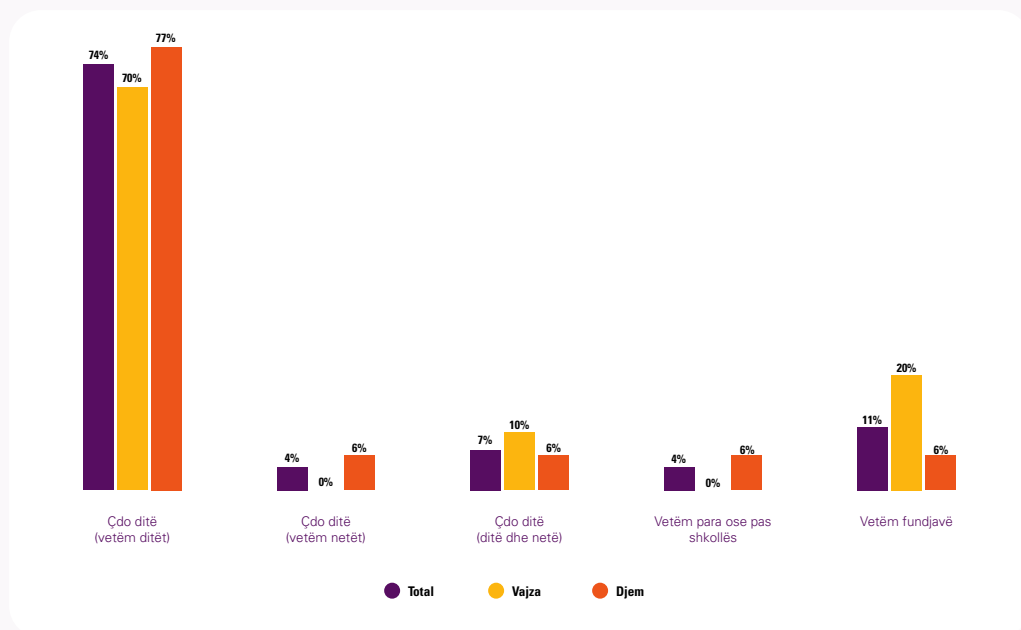
Më pak se gjysma e fëmijëve të intervistuar kanë raportuar se ishin përfshirë në aktivitete të gjenerimit të të ardhurave (Tabela 25). Një përqindje më e madhe e vajzave (63%) raportojnë se nuk angazhohen në gjenerimin e të ardhurave kundrejt djemve (47%) (Figura 19).

Figura 19
Gjenerimi i të ardhurave nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Në mesin e atyre që iu përgjigjën pozitivisht angazhimit në gjenerimin e të ardhurave (n=27), shumica e fëmijëve kanë raportuar se punojnë çdo ditë gjatë ditës (74%) (Figura 20). Pak fëmijë kanë raportuar se punojnë ditën dhe natën (7%), dhe njëri prej tyre ka raportuar se punon vetëm natën.

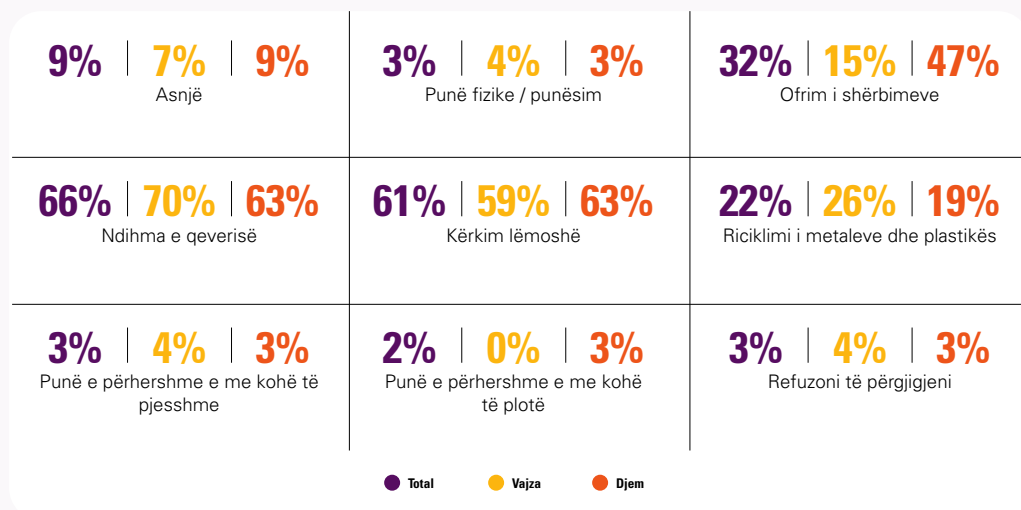
Figura 20
Shpeshësia e punës tek fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Burimet e të ardhurave të familjes dhe të fëmijëve

Më së shpeshti fëmijët kanë raportuar se asistenca sociale nga qeveria ka qenë burimi i të ardhurave të tyre familjare (Figura 21), pasuar nga kërkimi i lëmshës, ofrimi i shërbimeve (p.sh. larja e xhamave të makinave, parkingu, etj.) dhe riciklimi i metaleve dhe plastikës. Djemtë kishin dukshëm më shumë gjasa të raportonin ofrimin e shërbimeve (47%) sesa vajzat (15%).

Figura 21
Burimet e të ardhurave tek fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Llojet e punës

Fëmijët kanë raportuar se janë përfshirë në lloje të ndryshme të punës, siç shpjegohet nga një pjesëmarrës në Prizren: *“ka nga ata që dalin me tarabuka,⁴ dhe shumë të tjerë që ulen në pazar, marrin një fëmijë dhe lypin.”* Fëmijët raportuan se shisnin gjësende si faculeta, shkrepeša, kuti lëngjesh dhe cigare. Një prind shpjegoi se si ajo dhe djali i saj punonin duke ofruar shërbime pastrimi: *“Djali im shkante në semafor për të pastruar xhamat e makinave, unë punoja si pastruese.”* Po ashtu disa fëmijë na thanë se bëjnë punë krahu dhe punë të pazakonta, si për shembull një djalë në Prizren, *“Më thirrën të barti dru për ngrohje, rreth 5-6 metër kub. Shkova vetëm me një djalë tjetër, duhej t’i bartnim në katin e tretë.”* Fëmijë të tjerë në Ferizaj diskutuan se shumë fëmijë janë të përfshirë në grumbullimin e hekurishteve me familjet e tyre; megjithatë, ata shpjeguan se në disa raste fëmijët kanë qenë subjekt i shfrytëzimit ekonomik.

Çfarë bëjnë fëmijët me të ardhurat e tyre?

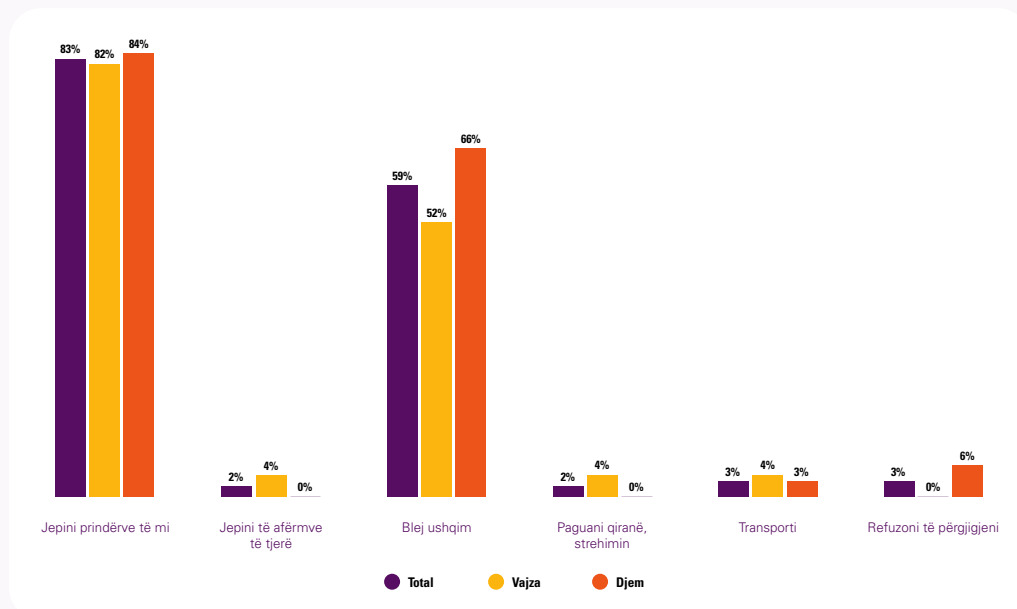

Figura 22
Çfarë bëjnë fëmijët me të ardhurat e tyre sipas gjinisë

Pothuajse të gjithë fëmijët (83%) kanë raportuar se ua kanë dhënë të ardhurat prindërve të tyre dhe një pjesë e madhe raportojnë se kanë blerë ushqim (59%) (Figura 22). Pothuajse tri të katërtat e fëmijëve kanë raportuar se nuk ishin ata që vendosin se çfarë të bëjnë me të ardhurat e tyre (73%) (Tabela 25). Fëmijët i konfirmuan këto gjetje në diskutimet e grupeve të fokusit dhe shpjeguan se zakonisht, kur kanë të ardhura që mund t’i mbajnë për vete, blejnë ushqim. Shumica e fëmijëve diskutuan gjithashtu përfshirjen e prindërve të tyre, shpesh nënave, për të vendosur se çfarë të bëjnë me të ardhurat e tyre, siç shpjegohet nga një pjesëmarrës në Prizren: *“Mamaja ime kursen gjysmën e parave, ndërsa gjysmën tjetër e përdor për të blerë darkë, e dini? Pra, nëse nuk ka para nesër, atëherë gjysmën e kursyer e shfrytëzojmë për darkën e ditës tjetër.”* Mirëpo, fëmijët në Ferizaj kanë sugjeruar që baballarët ua marrin paratë fëmijëve dhe i mbajnë për vete.

Shumë fëmijë në situatë rruge në Kosovë kanë raportuar se janë përfshirë në aktivitete që gjenerojnë të ardhura, dhe shumica kanë raportuar se punojnë çdo ditë. Puna e fëmijëve, e definuar sipas ILO-së si *“punë që i privon fëmijët nga fëmijëria e tyre, nga potenciali dhe dinjteti i tyre dhe që është e dëmshme*

4 Daulle e kupës. Instrument me goditje. Emra të tjerë. daulle kupe, tarabuka (tarambuka), tarabaki, darbuka, derbake, debuka, dombek, dumbec, dumbeg, dumbelak, toumperleki (tumberleki), tumbak, zerbaghali.

për zhvillimin fizik dhe mendor”,⁵ është e përhapur në Kosovë. Ky studimi ka identifikuar dallime të konsiderueshme gjinore në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë në lidhje me punën dhe gjenerimin e të ardhurave, me një përqindje dukshëm më të madhe të djemve (40%) kundrejt vajzave (6%) që raportojnë se angazhohen në punë (Tabela 21). Të dhënat nga anketa e MICS së vitit 2020, që ka mbledhur të dhëna për orët e punës dhe kushtet e punës, ka vënë në pah se 5.3% e fëmijëve në Kosovë janë të angazhuar në punë të fëmijëve (nga të cilët, 5.6% bëjnë punë të rrezikshme), kjo rritet në 7.9% në mesin e fëmijëve nga kuintilet më të varfra në krahasim me 4.6% të fëmijët e kuintileve më të pasura. Më tej, një përqindje më e madhe e djemve (6.4%) në krahasim me vajzat (4.1%) janë të angazhuar në punën e fëmijëve. Në mesin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian 6.9% e fëmijëve janë në punë të fëmijëve (6.8% punë e rrezikshme), 7.5% në kuintilin më të varfër deri në 6.8% në atë më të pasur.⁸ Përderisa studimi aktual nuk e ka matur punën e fëmijëve sipas përkufizimit të ILO-s dhe treguesve të OZHQ-së, ka të ngjarë që fëmijët në situatë rruge në Kosovë të jenë në punë të fëmijëve bazuar në raportimin e tyre rreth angazhimit për gjenerimin e të ardhurave dhe punës çdo ditë.

Shëndeti dhe mirëqenia e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë

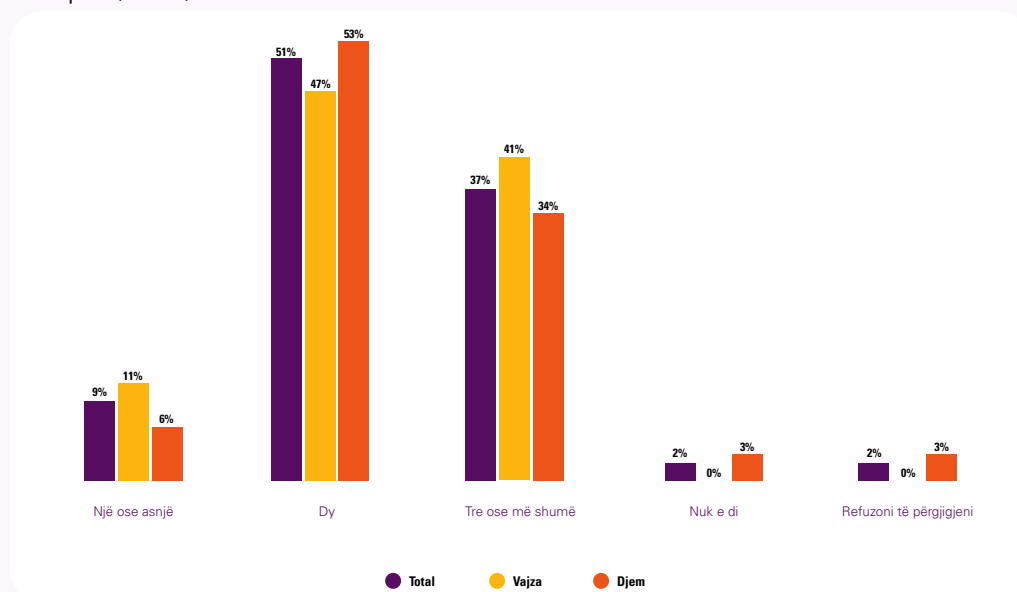
Shëndeti i Përgjithshëm

Pak fëmijë (6%) të identifikuar në situatë rruge kanë raportuar të kenë probleme shëndetësore, pa dallim mes vajzave dhe djemve. Në mesin e atyre që u përgjigjën se kanë probleme, gjashtë fëmijë treguan se kishin probleme fizike, dhe dy probleme me shëndetin mendor (Tabela 26).

Të ushqyerit

Gjysma (51%) e fëmijëve të anketuar kanë raportuar se hanë dy shujta në ditë, dhe mbi një e treta (37%) u përgjigjën se hanë tri shujta në ditë (Figura 23). Një numër i vogël i fëmijëve (9%) kanë raportuar se hanë vetëm një ose asnjë shujtë në ditë. Kur u pyetën nëse kishin shkuar në shtrat të uritur gjatë javës së kaluar, një e katërta (25%) u përgjigjën pozitivisht (Tabela 27). Ndër ata që u përgjigjën se shkonin në shtrat të uritur, 73% treguan se ishin disa netë, dhe 27% rrallë. Më shpesh fëmijët raportuan se shkonin në shtrat të uritur për shkak të mungesës së ushqimit në shtëpi (67%) ose mungesës së parave për të blerë ushqim (13%).

Figura 23
Shujta të ngrëna në ditë sipas gjinisë

Përdorimi i Substancave

Një numër i vogël (17%) e fëmijëve u përgjigjën se përdorin substanca. Një përqindje më e lartë e djemve (22%) sesa vajzave (11%) u përgjigjën me po në pyetjen nëse përdorin substanca (Tabela 26). Ndër ata që raportuan përdorim të substancave, të gjithë raportuan se përdornin duhan dhe asnjë nuk raportoi se përdorte ndonjë drogë ose alkool tjetër. Kjo ndryshon në masë të konsiderueshme nga fëmijët në situatë rruge në mjedise të tjera globale, ku është i përhapur përdorimi i substancave.³

Dhuna

Një numër i vogël fëmijësh raportuan se kishin përjetuar dhunë (Tabela 28). Disa djem (16%) raportuan se dikush i kishte goditur, rrahur, goditur me shuplakë ose lënduar aq fort sa t'u shkaktonte lëndime, dhe tre raportuan se kjo ndodhi në rrugë. Në diskutimet e grupeve të fokusit, fëmijët raportuan se kishin përjetuar dhunë fizike dhe verbale në rrugë, duke përfshirë edhe sharjet. Një fëmijë në Prizren sugjeroi se fëmijët mund të trafikoheshin ose rrëmbeheshin. Një prind konfirmoi se djali i saj kishte përjetuar dhunë fizike në rrugë: *"po, shumë herë, djalin tim e kanë shtyrë disa herë, e kanë fyer me fjalë, e kanë shtyrë në semafor atje"*. Një vajzë pjesëmarrëse në Ferizaj sugjeroi se vajzat i nënshtrohen dhunës seksuale dhe gjinore *"vajzat ngacmohen më shumë, por ato gjithashtu mund të rrahen, ose të përdhunohen, edhe më keq"*. Një nënë gjithashtu përshkroi përvojën e dhunës seksuale dhe me bazë gjinore në rrugë: *"Më kanë thënë aq shumë fjalë të këqija. Më prekën në mënyrë të padëshiruar. Dy ose tre herë njerëzit që ndaluan në rrugë më thanë se nuk kam kusur për të të dhënë, por nëse dëshiron, mund të vish me mua për ca para shtesë (duke iu referuar favoreve seksuale)"*.

Fëmijët në situatë rruge globalisht zakonisht raportojnë se kanë përjetuar dhunë në rrugë.^{2,25,41} Pak fëmijë në situatë rruge në Kosovë në këtë studim raportuan se kishin përjetuar dhunë, dhe ata që kishin përjetuar një dhunë të tillë kanë qenë kryesisht djem. Kjo ndryshon nga literatura botërore, në të cilën shpesh gjetjet janë se vajzat dhe gratë e reja dhe situatat e rrugës përjetojnë dhunë të konsiderueshme seksuale dhe me bazë gjinore në rrugë.² Po ashtu, të dhënat mbi dhunën ndaj fëmijëve në Kosovë kanë gjetur se më tej, fëmijët në Kosovë raportojnë se përjetojnë disiplinim të dhunshëm dhe agresion psikologjik.⁸ Për fëmijët në situatë rruge në Kosovë, dhuna mund të jetë e normalizuar dhe për këtë arsye fëmijët mund të kenë nën-raportuar rastet e dhunës se mund të ngjajë që nuk i perceptojnë aktet e caktuara si të dhunshme. Përveç kësaj, mund të ngjajë që duke qenë se shumica e vajzave dhe djemve në situatë rruge në Kosovë shoqërohen në rrugë nga prindërit, ose vëllezërit ose motrat, për këtë arsye janë të mbrojtur nga përjetimi i dhunës. Megjithatë, fëmijët raportuan se jeta në rrugë është më e vështirë për vajzat dhe ato janë më të prirura për të përjetuar ngacmime ose për të përjetuar dhunë, pavarësisht se asnjë vajzë nuk ka raportuar në mënyrë eksplicite në pyetësor për abuzim fizik ose seksual.

Perspektiva e së ardhmes rreth mundësive për të arritur sukses

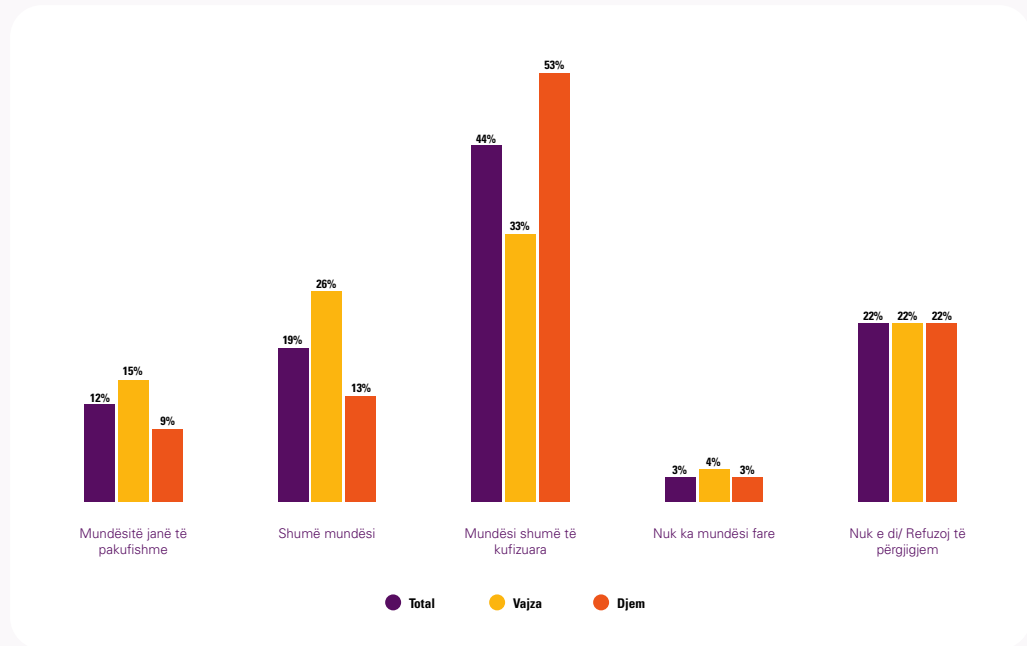

Figura 24
Perspektiva e së ardhmes sipas gjinisë

Më shumë se një e katërta (31%) e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë ndjejnë se mundësitë e tyre për të arritur sukses dhe për të përparuar janë të pakufishme / kanë shumë mundësi. Pak më pak se gjysma (47%) e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë mendonin se kishin mundësi shumë të kufizuara ose nuk kishin fare mundësi, ku një përqindje më të madhe të djemve (56%) sesa vajzave (37%) kanë raportuar se ndjehen në këtë mënyrë (Figura 24 dhe Tabela 26).

Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë

Perceptimet e palëve të interesit për disponueshmërinë e shërbimeve

Palët e interesit janë pyetur për shërbimet aktuale që janë para në dispozicion të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë. Më së shpeshti, palët e interesit kanë raportuar se ekziston mbështetja për arsim (74%), e pasuar nga ndihma sociale (68%), shërbimet për mbrojtjen e fëmijëve (68%), qendrat e kujdesit ditor (58%) dhe këshillimi dhe puna sociale (58%) (Figura 25). Kur u pyetën nëse besojnë se shërbimet janë adekuate, 37% janë përgjigjur se nuk janë, 32% janë përgjigjur pozitivisht, ndërsa 16% thanë se nuk e dinë, dhe 16% refuzuan të përgjigjen.

Figura 25
Perceptimet e palëve të interesit për disponueshmërinë e shërbimeve për fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Asistenca e ofruar për fëmijët dhe familjet në situatë rruge

Disa fëmijë në diskutimet e grupeve të fokusit kanë raportuar se kanë pranuar asistencë nga donatorët fetarë dhe të huaj, si dhe nga organizatat joqeveritare. Prindërit në Prishtinë raportuan se kishin marrë mbështetje të gjerë nga TdH, megjithatë studimi intervistoi vetëm prindërit e fëmijëve në situatë rruge që frekuentonin qendrën e kujdesit ditor të TdH, dhe për këtë arsye, ne mund të mos kemi kuptuar pikëpamjet e prindërve të tjerë që marrin mbështetje diku tjetër. Më tej, prindërit që marrin mbështetje nga TdH mund të kenë theksuar mbështetjen që marrin nga TdH, duke qenë që intervistat janë realizuar në qendrën e kujdesit ditor.

Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët në situatë rruge

Më së shpeshti fëmijët kanë raportuar se kanë përdorur asistencën sociale nga qeveria (81%), të pasuar nga qendrat e kujdesit familjar (76%), puna sociale ose shërbime të tjera sociale (70%) dhe organizatat me bazë në komunitet (51%) (Tabela 29). Një përqindje më e madhe e djemve (88%) sesa e vajzave (63%) kanë raportuar se kanë përdorur qendrat e kujdesit familjar, asistencën sociale qeveritare (84% kundrejt 78%) dhe shërbimet e organizatave me bazë në komunitet (63% kundrejt 37%) (Figura 25). Në diskutimet e grupeve të fokusit, kur u nxitën për përdorimin e shërbimeve nga ana e tyre, shumica e fëmijëve diskutuan se kishin vizituar një mjek ose spital, dhe se ishin trajtuar mirë; megjithatë, disa vajza në Prishtinë deklaruan se nuk kishin qenë kurrë te mjeku.

Disa prej fëmijëve apo prindërve diskutuan për përdorimin e shërbimeve në Qendrën për Punë Sociale përtej asistencës sociale.

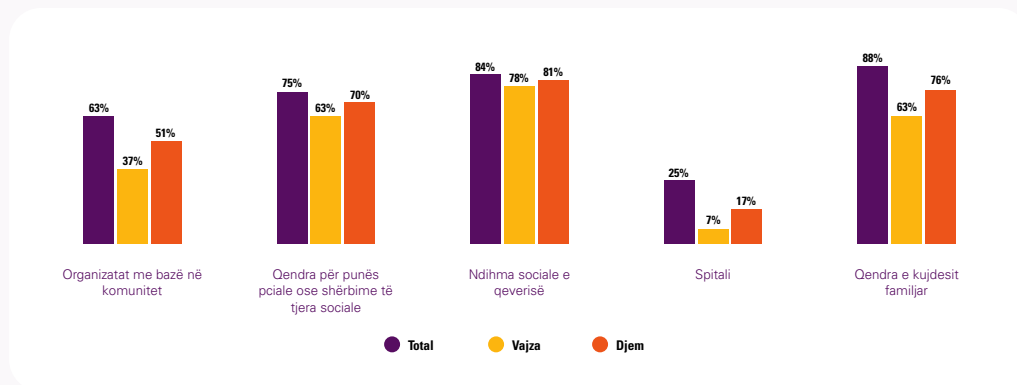

Figura 26
Shërbimet e përdorura nga fëmijët në situatë rruge sipas gjinisë

Asistenca Sociale nga Qeveria

Prindërit e intervistuar kryesisht kanë raportuar se marrin asistencë sociale, përveç prindërve që nuk janë nga Kosova. Siç shpjegohet nga një punëtor social në TdH, disa familje nga Republika e Shqipërisë nuk kualifikohen për asistencë sociale, duke qenë që ata nuk kanë shtetësi të Kosovës ose dokumente për të vërtetuar se janë banorë të përhershëm, pasi ligji në mënyrë specifike i ndalon familjet dhe individët që nuk janë banorë të përhershëm në Kosovë që të marrin ndihmë sociale. Në mënyrë të vazhdueshme, prindërit që raportuan se marrin ndihmë sociale, shpjeguan se si ata nuk janë në gjendje të gjejnë punë me kontratë, pasi do të humbnin ndihmën e tyre sociale, por duan të gjejnë punë pa kontratë për të rritur të ardhurat e tyre. Prindërit njëzëri shpjeguan se asistenca sociale nuk është e mjaftueshme për të mbuluar shpenzimet, dhe një nënë theksoi nevojën për lindje të vazhdueshme, pasi ndihma sociale ofrohet vetëm për fëmijët deri në 5 vjeç.

Të gjejë punë. Do të doja të kisha një punë, pasi është e pamundur të sigurosh bukën e gojës me asistencë sociale. Rryma, uji, bërlloku, plus ushqimet, mjetet shkollore, madje duhet të paguajmë edhe transportin për në shkollë për vajzat. (Intervista prindërore 5)

Palët e interesit që punojnë me fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë

Profili i palëve të interesit

Në total, 19 palë të interesit janë identifikuar duke punuar me fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë. Më konkretisht, 32% e të anketuarve ishin përfaqësues të qeverisë qendrore, 21% palë të interesit nga OJQ-të, 21% përfaqësues të pushtetit lokal, përfaqësues të QPS-ve (5%), Agjenci të OKB-së (5%) dhe palë të tjera të interesit (16%). Një numër i konsiderueshëm kanë raportuar se janë të përfshirë në ofrimin e shërbimeve të drejtpërdrejta për fëmijët në situatë rruge (42%), të pasuar nga politikëbërja (16%), dhe shërbimet për komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian (11%), si dhe për të parandaluar braktisjen e shkollës (11%).

Palët e interesit kanë perceptuar pengesat për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë

Palëve të interesit iu kërkua që të renditin pesë pengesat kryesore që ata i konsiderojnë për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë (Tabela 4 dhe Tabela 31). Këto gjetje sugjerojnë se mungesa e zbatimit dhe problemet ekonomike janë pengesat kryesore për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, siç perceptohen nga palët e interesit, dhe ofrojnë fusha kyçe për të ndërhyrë.

Tabela 4
Palët e interesit kanë identifikuar 5 pengesat kryesore për përmirësimin e jetës dhe rrethanave të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë

Renditja	Prioriteti
1	Mungesa e zbatimit të ligjeve, legjisllacionit dhe kodit penal
2	Mungesa e fondeve dhe buxhetit të ndarë për programe dhe shërbime
3	Mungesa e koordinimit midis akterëve socialë dhe shtetërorë
3	Kriza ekonomike
5	Mungesa e shërbimeve sociale adekuate për shkak të zbatimit të dobët

Çfarë nevojitet për fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë

Perceptimet e palëve të interesit për nevojat e shërbimeve

Palët e interesit janë pyetur për shërbimet që nevojiten, të cilat aktualisht nuk ofrohen ose që ata i perceptojnë si të pamjaftueshme. Më së shpeshti, palët e interesit shprehën nevojën për shërbime për mbrojtjen e fëmijëve (90%), pasuar nga qendrat e braktisjes (79%), mbështetja arsimore (74%), trajnime dhe shkathtësi të prindërimit (68%) dhe trajnime për jetesën dhe aftësitë financiare (63%) (Figura 26).

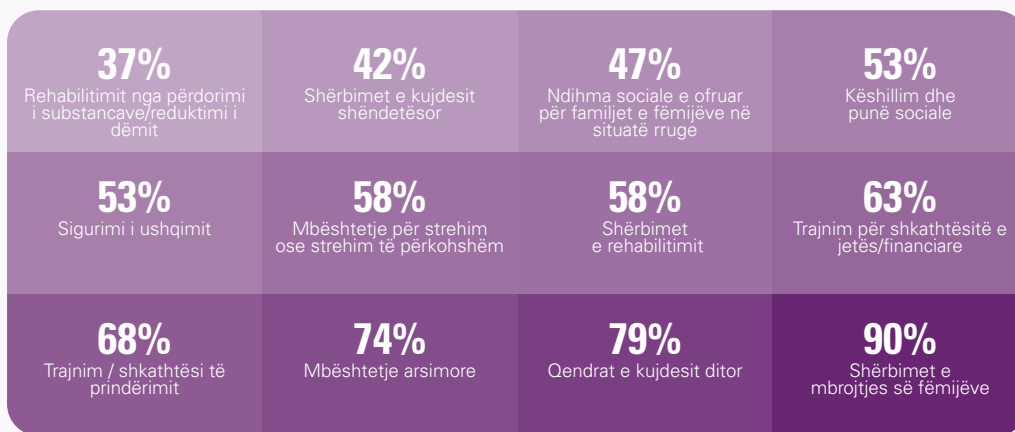

Figura 27
Shërbimet e nevojshme për fëmijët dhe familjet në situatë rruge në Kosovë

Prioritetet e palëve të interesit për të përmirësuar mbrojtjen e fëmijëve dhe mbështetjen për fëmijët në situatë rruge

Palëve të interesit iu kërkua të renditin pesë prioritetet e tyre kryesore për të përmirësuar mbrojtjen dhe mbështetjen e fëmijëve për fëmijët në situatë rruge (Tabela 5 dhe Tabela 30). Palët e interesit kanë identifikuar fuqizimin dhe zgjerimin e shërbimeve të QPS-së si prioritetin kryesor, të pasuar nga rritja e ndarjeve buxhetore për të adresuar çështjen e fëmijëve në situatë rruge. Fuqizimi dhe zgjerimi i shërbimeve të QPS-ve është padyshim i rëndësishëm, duke pasur parasysh gjetjet nga analiza e nevojave të realizuar nga SOS Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos, që identifikuan se QPS-të kanë nevojë për më shumë mbështetje për të përmirësuar kapacitetet e tyre për të punuar me fëmijët dhe familjet e cenushme.¹⁴

Renditja	Prioriteti
1	Fuqizimi dhe zgjerimi i shërbimeve të QPS-së (p.sh. burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe fuqizimi i sistemeve)
2	Rritja e ndarjeve buxhetore për të adresuar çështjen e fëmijëve në situatë rruge
3	Reforma e ligjit, legjisllacionit dhe kodit penal
4	Ndërgjegjësimi i qytetarëve për të mos iu dhënë fëmijëve në situatë rruge lëmshë apo gjësende tjera
5	Ndërhyrjet për të mbështetur familjet për të siguruar punësim dhe ngritje të shkathtësive, si dhe iniciativa për mbështetje ekonomike për familjet (p.sh. fuqizimi ekonomik i familjeve)

Tabela 5
5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për të përmirësuar mbrojtjen e fëmijëve dhe mbështetjen për fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Prioritetet e palëve të interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi për fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Palëve të interesit iu kërkua të renditin pesë prioritetet e tyre kryesore për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi (Tabela 6 dhe Tabela 33). Krijimi i një baze të dhënash për gjurmimin e fëmijëve dhe familjeve në situatë rruge u identifikua si prioriteti kryesor, pasuar nga identifikimi i numrit të fëmijëve në situatë rruge, ngritja e kapaciteteve për mbledhjen e të dhënave dhe përcaktimi dhe termat e qartë për fëmijët në situatë rruge. Krijimi i kapaciteteve për të kryer numërime vjetore në kohë të numrit të fëmijëve në situatë rruge do të ndihmonte në identifikimin dhe gjurmimin e fëmijëve dhe familjeve të tyre.

Tabela 6
5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi për fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Renditja	Prioriteti
1	Krijimi i një baze të dhënash të unifikuar për gjurmimin e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre
2	Identifikimi i numrit të fëmijëve në situatë rruge
3	Ngritja e kapaciteteve për mbledhjen dhe analizën e të dhënave
4	Përkufizimet dhe termat e qarta për fëmijët në situatë rruge dhe familjet në kontekstin e Kosovës
5	Takimet dhe analiza ndërsektoriale e të dhënave për të arritur konsensus mbi çështjet dhe për t'u koordinuar

Prioritetet e palëve të interesit për politikat qeveritare

Për sa i përket politikave qeveritare, palët e interesit renditën forcimin dhe zgjerimin e shërbimeve dhe politikave të QPS-së si prioritetin e tyre numër një (Tabela 7 dhe Tabela 32). Palët e interesit kanë identifikuar gjithashtu nevojën për të përkrahur përgjegjësitë e institucioneve qeveritare të nivelit komunal dhe qendror në lidhje me fëmijët në situatë rruge. Veçanërisht, palët e interesit pranuan nevojën për të përmirësuar mbulimin e asistencës sociale për familjet dhe komunitetet e marginalizuara, gjë që korrespondon me atë që ky studim ka dëgjuar nga prindërit e fëmijëve në situatë rruge në lidhje me sfidat për marrjen e asistencës sociale.

Tabela 7
5 prioritetet kryesore të palëve të interesit për politikat qeveritare në lidhje me fëmijët në situatë rruge në Kosovë

Renditja	Prioriteti
1	Fuqizimi dhe zgjerimi i shërbimeve dhe politikave të QPS-ve (p.sh. burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe fuqizimi i sistemeve)
2	Përgjegjësitë e institucioneve komunale dhe të qeverisë qendrore të detajuara, të monitoruara dhe të vlerësuara për zbatim (p.sh. cili është roli i tyre, përgjegjësitë dhe mbajtja e akterëve përgjegjës)
3	Mbulimi i përmirësuar i asistencës sociale për familjet dhe për ata në komunitetet e marginalizuara (p.sh. rritja e kualifikueshmërisë, programet e synuara, etj.)
4	Rritja e ndarjes së buxhetit/burimeve për adresimin e çështjes së fëmijëve në situatë rruge
5	Trajnimi dhe koordinimi i agjencive nga politikëbërësit nëpër ministri dhe komuna të ndryshme

Kapitulli 5.

Rekomandime

Ekziston nevoja si për të parandaluar përfshirjen e fëmijëve dhe prindërve në rrugë (parandalimi parësor), ashtu edhe për të ndërhyrë pasi fëmijët të gjenden në situatë rruge (parandalimi dytësor). Si rezultat i gjetjeve të këtij studimit, janë identifikuar disa fusha specifike për ndërhyrje. Këto rekomandime janë paraqitur përgjatë modelit social-ekologjik (Figura 27). Në kuadër të secilës prej këtyre kategorive, duke u bazuar në këtë hulumtim dhe në dëshmi, janë identifikuar ndërhyrje specifike dhe ato janë prioritetizuar (me prioritet të lartë, të mesëm, dhe të ulët) dhe janë kategorizuar si për veprim të menjëhershëm, afatmesëm dhe afatgjatë në nën-seksionet vijuese, me fokus në të drejtat e fëmijëve. Të gjitha ndërhyrjet dhe qasjet duhet të kenë një qasje ndaj të drejtave të fëmijëve, siç përshkruhet në Komentin e Përgjithshëm të Konventës për të Drejtat e Fëmijës nr. 21 (2017) për fëmijët në rrugë.⁵ Strategjitë duhet të njohin dhe përfshijnë akterë shtetërorë dhe joshtetërorë. Siç përshkruhet në Komentin e Përgjithshëm nr. 21, shteti është bartësi kryesor i detyrës dhe **“Shtetet kanë për obligim të ndihmojnë prindërit ose kujdestarët për të siguruar, brenda aftësive dhe kapaciteteve të tyre financiare, dhe me respekt për kapacitetet në zhvillim të fëmijës, kushtet e jetesës, të nevojshme për zhvillimin optimal të fëmijës”.**⁵ Për më tepër, siç thotë Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës, të gjitha institucionet e Kosovës“ marrin të gjitha masat legjislative, administrative, shoqërore, sociale, arsimore, shëndetësore dhe edukuese për parandalimin, raportimin, referimin, hetimin, trajtimin dhe ndjekjen e rasteve të keqtrajtimit të fëmijës, të përshkruar në paragrafin 1. të këtij neni dhe ofrimin e përkrahjes së nevojshme të fëmijës dhe atyre që kujdesen për të, për të siguruar mbrojtjen dhe mirëqenien e fëmijës.”⁵³

MAKRO

- Ulja e varfërisë
- Fuqizimi i zbatimit të ligjeve, politikave dhe sistemeve për mbrojtjen e fëmijëve
- Ndërhyrjet dhe politikat arsimore për të mbështetur fëmijët dhe familjet në nevojë
- Mbledhja sistematike dhe e rregullt e të dhënave për fëmijët dhe familjet në situatë rruge

EKZO

- Fuqizimi ekonomik, punësimi dhe formimi profesional për prindërit e fëmijëve në situatë rruge për të përmirësuar mjedisin ekonomik dhe shtëpiak të familjeve

MEZO

- Trajnim për shkathtësi të prindërimit

MIKRO

- Të sigurohet që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për të drejtat e tyre
- Të sigurohet që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet e tjera mbështetëse
- Sigurimi i shkathtësive jetësore për fëmijët përmes organizatave me bazë në komunitet
- Mbështetja psikosociale për fëmijët në situatë rruge

Figura 28
Rekomandimet përgjatë modelit social-ekologjik

Rekomandimet e makrosistemit

Ulja e varfërisë

Në studimin aktual, varfëria është identifikuar nga palët e interesit, fëmijët në situatë rruge dhe prindërit e fëmijëve në situatë rruge si faktori kryesor që nxit përfshirjen e fëmijëve në rrugë. Varfëria absolute ndikon në të drejtën e fëmijës për jetë (Neni 6 për të drejtën për jetë, mbijetesë dhe zhvillim).⁵ Prindërit dhe kujdestarët ligjorë kërkojnë mbështetje për të parandaluar që fëmijët të përfundojnë në situata rruge. Siç theksohet në Nenin 18 mbi përgjegjësinë prindërore në Komentin e Përgjithshëm nr. 21 për fëmijët në situatë rruge: *“Shtetet janë të detyruara t’u ofrojnë asistencën e duhur prindërve dhe kujdestarëve ligjorë për kryerjen e përgjegjësisë së tyre për rritjen e fëmijëve dhe të sigurojnë zhvillimin e institucioneve, objekteve dhe shërbimeve për kujdesin e fëmijëve. Shtetet duhet të marrin masa për të eliminuar forcat strukturore që ushtrojnë presion mbi familjet në situata të pasigurta”*.⁵ Ligji i Kosovës për Mbrojtjen e Fëmijëve dhe Ligji për Ndhimën Sociale theksojnë qartë se familjet që janë në gjendje të rëndë ekonomike dhe kanë fëmijë nën moshën pesë vjeç, ose fëmijë me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të përfitojnë nga ndihma sociale.⁵³ Ndërhyrja për të mbështetur prindërit dhe kujdestarët ligjorë duke përdorur strategji të bazuara në dëshmi për uljen e varfërisë është thelbësore, si për parandalimin e përfshirjes së fëmijëve dhe familjes në rrugë përpara se të ndodhë, ashtu edhe për të mbështetur fëmijët dhe familjet që aktualisht janë në situatë rruge për të ndërprerë përfshirjen e tyre në rrugë. Komenti i Përgjithshëm i Konventës për të Drejtat e Fëmijës nr. 21 mbi Fëmijët në Situata Rruge thekson se *“shtetet duhet të marrin masa për të adresuar shkaqet strukturore të varfërisë dhe pabarazive të të ardhurave për të reduktuar presionin dhe për të forcuar familjet e pasigurta, si mjet për të ofruar mbrojtje më të mirë për fëmijët dhe për të zvogëluar gjastat që fëmijët të përfundojnë në situatë rruge.”* Ligji i Kosovës për Mbrojtjen e Fëmijëve përcakton se *“Institucionet qendrore janë të obliguara të zhvillojnë dhe zbatojnë politika dhe programe për mbështetjen e fëmijës dhe atyre që kujdesen për fëmijën, me qëllim të sigurimit të mbrojtjes së fëmijës, parandalimit të rrezikut për jetën, dhunën, neglizhimin, abuzimin, keqpërdorimin, braktisjen dhe shfrytëzimin, të sigurojnë zbatimin sipas standardeve të duhura të këtyre politikave dhe programeve nga ana e institucioneve dhe organizatave të tjera që ofrojnë shërbime për mbrojtjen e fëmijës.”*⁵³ Këto mund të përfshijnë programe për zbutjen e varfërisë me në qendër fëmijët, siç janë programet e përfitimit të fëmijëve, transfertat e parave, sigurimet sociale dhe mbrojtja sociale.⁵ Kosova shpenzon vetëm 8.5 për qind të BPV-së së saj për mbrojtjen sociale, krahasuar me mesataren prej 28 për qind në BE, dhe për këtë arsye adresimi i këtij hendeku është kritik për uljen e varfërisë, përmirësimin e mbrojtjes së fëmijëve dhe qasjen e fëmijëve në shëndetësi, arsim dhe shërbime të tjera sociale.⁴² Reforma e asistencës sociale është identifikuar si prioritet i lartë për zbutjen e varfërisë, që nxit përfshirjen e fëmijëve dhe familjeve në rrugë në Kosovë (Tabela 8).

Tabela 8
Strategjitë e rekomanduara për uljen e varfërisë

Prioriteti	Ndërhyrjet/qasjet e bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprjë
1. I lartë	Reforma universale e asistencës sociale	Qeveria e Kosovës

1. Prioritet i lartë: Duke pasur parasysh përçindjen e vogël të BPV-së që Kosova shpenzon për Mbrojtjen Sociale në krahasim me BE-në, si dhe kufizimet e identifikuar nga prindërit në situatë rruge në këtë studim, Qeveria e Kosovës duhet të reformojë në mënyrë universale programin e Asistencës

Sociale.⁴² Reformimi i programit të Asistencës Sociale duhet të përqendrohet në zgjerimin e shtrirjes së tij në mënyrë universale, gjë që mund të zvogëlojë numrin e fëmijëve që hyjnë në situatë rruge nga familjet e cenueshme dhe të marginalizuara, dhe të ndihmojë familjet me fëmijë tashmë në situatë rruge që të ndërpresin përfshirjen e tyre në rrugë. Shkalla e vlerësuar e varfërisë në Kosovë ka qenë 19.8% në vitin 2018.⁴³ Bazuar në gjetjet e studimit lidhur me varfërinë, Qeveria e Kosovës duhet të marrë parasysh reformat e mëposhtme në programin e Asistencës Sociale:

- Të ndryshohet kërkesa që një familje të ketë një fëmijë nën moshën pesë (5) vjeç dhe zgjerimi i kërkesave të moshës për fëmijët nën 18 vjeç.
- Në vend të përjashtimeve të bazuara në punësim, përcaktimi i përjashtimeve për Asistencën Sociale bazuar në dëshminë se të ardhurat vjetore të një familjeje bien nën normën kombëtare të varfërisë (e matur me 6,82 USD/ditë, 2017 PPP).⁴³
- Të merret parasysh zbatimi i skemave të shumta dhe të veçanta të sigurimeve sociale dhe asistencës sociale (p.sh. përfitimi i fëmijëve, sigurimi i papunësisë, mbrojtja e pleqërisë, subvencionet e strehimit, përfitimi i aftësisë së kufizuar, përfitimet për të mbijetuarit, përfitimet për sëmundje/dëmtime, sigurimet shëndetësore, përfitimet e amësisë/atësisë).

Në kontekstin e programeve të transferimit të parave të gatshme, për të adresuar pengesat dhe kufizimet që nuk lidhen me të ardhurat për realizimin e të drejtave të fëmijëve, UNICEF ka përshkruar faktorët kyç që duhet të merren parasysh gjatë hartimit të një programi të mbrojtjes sociale, që mund të përdoren në kontekstin e Kosovës për fëmijët dhe familjet në situatë rruge.⁴⁴

Faktorët kryesorë të UNICEF-it për t'u marrë parasysh gjatë hartimit të programeve të transferimit të parave

- Analiza e pengesave sociale dhe ekonomike ndaj objektivave të dëshiruara të programit, duke përfshirë varfërinë shumëdimensionale të fëmijëve dhe ndërlidhjen e tyre, në mënyrë që të identifikohen përgjigjet e duhura.
- Komunikimi i qartë dhe i kuptueshëm i objektivave dhe operacioneve të programit, si dhe i të drejtave të pjesëmarrësve të programit për pjesëmarrësit, komunitetet dhe publikun e gjerë.
- Përmirësimi i lidhjeve ndërmjet transfertave të parave të gatshme dhe shërbimeve sociale, duke u bazuar në kërkesën.
- Dizajnimi dhe zbatimi i trajnimit dhe informatave shoqëruese, për shembull e të ushqyerit ose zhvillimin në fëmijëri të hershme.
- Adresimi i diskriminimit strukturor dhe institucional dhe puna me komunitetet për të zhvendosur normat shoqërore dhe grupe të veçanta për të kapërcyer diskriminimin dhe përjashtimin.
- Zgjerimi i shërbimeve cilësore për shëndetin, arsimin, ushqimin, ujin dhe kanalizimet, HIV dhe mbrojtjen e fëmijëve për të arritur popullatat më të marginalizuara.

Përmirësimi i zbatimit të ligjeve, politikave dhe sistemeve për mbrojtjen e fëmijëve

Sistemet gjithëpërfshirëse të mbrojtjes së fëmijëve në nivel vendi janë thelbësore për të arritur dhe për të siguruar vazhdimësinë e kujdesit për fëmijët në situatë rruge, dhe zbatimin e strategjive të parandalimit dhe reagimit.⁵ Institucionet qendrore në Kosovë janë përgjegjëse për hartimin dhe zbatimin e

politikave standarde dhe krijimin e mekanizmave për mbrojtjen e fëmijëve. Në nivel komunal, QPS-të janë akterët e vijës së parë përgjegjëse për zbatimin e drejtpërdrejtë të Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës dhe ligjeve të tjera të mbrojtjes sociale, dhe janë organi i mandatuar për të ofruar kujdes social, mbrojtje sociale dhe këshillim për fëmijët që kanë nevojë për shërbime sociale dhe familjare.¹⁴ Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës i miratuar nga Kuvendi i Kosovës më 27 qershor 2019, përcakton përgjegjësitë dhe rolet e institucioneve qendrore dhe komunave.¹⁴ Megjithatë, ka të dhëna se zbatimi i ligjeve dhe politikave për mbrojtjen e fëmijëve ka stagnuar për shkak të mungesës së stafit, profileve profesionale të ofruesve të shërbimeve, shërbimeve adekuate dhe konsistente, si dhe financimit, planifikimit të dobët dhe të papërshtatshëm dhe koordinimit të fragmentuar.¹⁴ Kjo edhe për shkak të vonesave në hartimin dhe miratimin e 16 akteve nënligjore që është dashur të finalizohen deri në vitin 2021 dhe që do ta bëjnë më të zbatueshëm Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijës. Janë identifikuar disa fusha kyçe për ndërhyrje për të forcuar zbatimin e ligjeve dhe politikave për mbrojtjen e fëmijëve (Tabela 9). Fuqizimi i zbatimit të ligjeve dhe politikave për mbrojtjen e fëmijëve në nivel qendror dhe komunal, me koordinimin dhe bashkëpunimin me OJQ-të e licencuara, do të sigurojë që fëmijëve në situatë rruge t'u respektohen të drejtat dhe t'u ofrohet mbrojtja dhe mbështetja e duhur për të cilën ata dhe familjet e tyre kanë nevojë për të parandaluar përfshirjen në rrugë dhe për të rehabilituar ata që aktualisht janë në situatë rruge.

Tabela 9
Rekomandime
prioritare për të forcuar
zbatimin e ligjeve dhe
sistemeve të mbrojtjes
së fëmijëve

Prioriteti	Ndërhyrjet/qasjet e bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprojë
1. I lartë	Strategjia kombëtare për fëmijët në situatë rruge	Qeveria e Kosovës
2. I lartë	Financimi adekuat i shërbimeve sociale dhe familjare nga komunat	Qeveria e Kosovës / Komunat
3. I lartë	Krijimi dhe mirëmbajtja e rrjeteve, marrëdhënieve dhe protokolleve për të mbështetur koordinimin e shërbimeve ndërmjet QPS-ve qeveritare, organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave joqeveritare	Komunat, QPS-të, OSHC-të dhe OJQ-të
4. I lartë	Zgjerimi dhe financimi i dispozitave të shërbimeve të QPS-ve (p.sh. banimi dhe strehimi emergjent, ushqimi, shërbimet ligjore, qendrat e qendrave të kujdesit ditor, dhe mbështetje të tjera emergjente)	Komunat, QPS-të dhe OJQ-të
5. I lartë	Menaxhimi intensiv i rasteve nga QPS-të për të monitoruar përfshirjen e fëmijëve në rrugë dhe kushtet e përjetuara nga fëmijët në situatë rruge në shtëpi dhe rrugë dhe për të ndërhyrë sipas Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës dhe shërbimeve sociale në dispozicion.	QPS, CMR
6. Mesatar	Programi i zgjeruar i trajnimit akademik për punonjësit socialë dhe stafin në QPS për t'u mundësuar atyre të përmbushin përgjegjësitë e tyre dhe të përmirësojnë shërbimet për fëmijët dhe familjet në rrugë.	Komunat, Universiteti i Prishtinës
7. Mesatar	Monitorimi dhe vlerësimi i zbatimit të ligjeve dhe politikave për mbrojtjen e fëmijëve në nivel qendror dhe komunal	Qeveria e Kosovës dhe Komunat
8. Mesatar	Rolet dhe përgjegjësitë e përcaktuara qartë të institucioneve qeveritare qendrore dhe komunale në lidhje me fëmijët dhe familjet në situatë rruge.	Qeveria e Kosovës, Komunat

1. Prioritet i lartë: Të hartohet një strategji kombëtare dhe plan veprimi që trajton çështjet e fëmijëve në situatë rruge për të unifikuar një reagim nga institucionet qendrore në mbarë Kosovën. Qeveria e Kosovës, konkretisht Ministria e Punëve të Brendshme, në shtator 2023, ka ndërmarrë hapat fillestarë për krijimin e një grupi punues për hartimin e një plani kombëtar për trajtimin e çështjes së fëmijëve në situatë rruge. Grupi punues do të punojë për hartimin e Planit Kombëtar të Veprimit për identifikimin dhe trajtimin e fëmijëve në situatë rruge, kërkues të lëshoshës dhe braktisës të shkollës. Anëtarët e grupit punues janë Ministria e Drejtësisë, Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, Komunat, QPS-të, Policia e Kosovës, si dhe organizata vendore dhe ndërkombëtare. Koordinator Kombëtar Kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore dhe Autoriteti Kombëtar Kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore duhet të punojnë në bashkëpunim të ngushtë me partnerët dhe ekspertët për të hartuar një plan gjithëpërfshirës i cili trajton shkaqet sistematike që i sjellin fëmijët në situatë rruge, duke hartuar në të njëjtën kohë pika veprimi për t'u marrë me pasojat e fëmijëve në situatë rruge.

2. Prioritet i lartë: Siç është identifikuar më parë në një raport nga SOS Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos, ekzistojnë kufizime në burime dhe kufizime financimi për QPS-të që të funksionojnë si duhet në fushën e mbrojtjes sociale dhe tënë ofrimin e shërbimeve të mjaftueshme.¹⁴ Ndarja adekuate e buxhetit është thelbësore për zbatimin e Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës dhe për të forcuar dhe zgjeruar shërbimet e QPS-së. Ndarja e mjaftueshme e buxhetit do të sigurojë që ka numër të mjaftueshëm zyrtarësh të shërbimeve sociale, që infrastruktura e zyrës të përmirësohet dhe rinovohet për të siguruar që ajo të jetë miqësore ndaj fëmijëve dhe që shërbimet të mund të zgjerohen për të përmbushur nevojat e ndryshme të fëmijëve në nevojë (p.sh. mbështetje për banim/strehim, ushqim, situata emergjente, etj.). Prandaj, rekomandohet si prioritet i lartë për komunat që të ndajnë fonde adekuate për të mbështetur QPS-të në vijën e parë të zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës.

3. Prioritet i lartë: Siç është identifikuar më parë në një raport nga SOS Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos, ekziston nevoja për të krijuar dhe mirëmbajtur rrjete, marrëdhënie dhe protokolle për të mbështetur koordinimin e shërbimeve midis QPS-ve, organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave joqeveritare.¹⁴ Meqenëse QPS-të, organizatat e shoqërisë civile dhe OJQ-të kanë të gjitha një rol për të luajtur në mbrojtjen e fëmijëve, dhe në disa rrethana OJQ-të janë në gjendje të ofrojnë shërbime dhe mbështetje të zgjeruara për fëmijët në nevojë, koordinimi ndërmjet këtyre institucioneve është thelbësor për të siguruar që fëmijët në situatë rruge të mbrohen dhe të mbështeten. Të mbështetur nga komuna, QPS-të duhet të marrin drejtimin për të krijuar protokolle dhe procedura lidhur me koordinimin e shërbimeve, dhe për të identifikuar shoqërinë civile dhe OJQ-të në komunën e tyre që ofrojnë shërbime dhe mbështetje për fëmijët në situatë rruge, për t'u koordinuar me ta në mënyrë efektive.¹⁴

4. Prioritet i lartë: Vetëm disa fëmijë në situatë rruge ose prindërit e tyre të përfshirë në këtë studim kanë raportuar se përdorin shërbimet e QPS-ve. Aktualisht, ofrimi i shërbimeve të QPS-ve është i pamjaftueshëm, dhe SOS Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos kanë identifikuar se në 62% të komuniteteve lokale ku operojnë QPS-të nuk ekzistojnë shërbimet specifike për fëmijët, dhe 21% e të anketuarve në analizën e nevojave të tyre janë përgjigjur se ka disa shërbime, por jo të mjaftueshme.¹⁴ Ka gjasë që shërbimet janë të papërshtatshme dhe nuk plotësojnë nevojat specifike komplekse të fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre. Fëmijët në situatë rruge kërkojnë kujdes të vazhdueshëm, duke përfshirë parandalimin, ndërhyrjen e hershme, kontaktin në rrugë, linjat e ndihmës, qendrat e pritjes, qendrat e kujdesit ditor, kujdesin e përkohshëm rezidencial, bashkimin familjar, kujdestarinë, jetesën e pavarur ose opsione të tjera të kujdesit afatshkurtër ose afatgjatë.⁵

Me ndarje të mjaftueshme buxhetore dhe koordinim me shoqërinë civile dhe organizatat tjera joqeveritare brenda komunave, QPS-të duhet të marrin drejtimin për të zgjeruar ofrimin e shërbimeve të tyre për fëmijët dhe familjet e cenushme. Kjo duhet të përfshijë sigurimin e strehimit emergjent dhe të mbështetjes për strehim, pasi më shumë se 36% e fëmijëve në situatë rruge kanë raportuar se gjatë 4 javëve të fundit kanë fjetur në një vend tjetër nga banesa, shtëpia ose rimorkio me familjen, dhe 14% sosh kanë raportuar se kanë fjetur në një ndërtesë ose hapësirë publike boshe ose të braktisur. Këto gjetje demonstrojnë nevojën urgjente për të siguruar banim dhe strehim urgjent për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre, për të siguruar mbështetjen e të drejtave të tyre për strehim adekuat (Neni 27 mbi të drejtën për një standard të përshtatshëm jetese).⁵ Më tej, QPS-të duhet të konsiderojnë zgjerimin e shërbimeve për të ofruar mbështetje për fëmijët në familjet që përjetojnë pasiguri ushqimore kronike ose të përkohshme, pasi 63% e fëmijëve në situatë rruge në studimin aktual raportojnë se kanë ngrënë më pak se 3 shujta në ditë. Sigurimi i mbështetjes për të rritur sigurinë ushqimore mes fëmijëve dhe familjeve të cenushme në përputhje me Nenin 27 për të drejtën për një standard të përshtatshëm jetese dhe Nenin 6 për të drejtën për jetë, mbijetesë dhe zhvillim.⁵ Shërbimet tjera mbështetëse, siç janë shërbimet e mbështetjes ligjore, duke përfshirë përfaqësimin ligjor për fëmijët dhe familjet e tyre, shërbimet e terapisë dhe këshillimit individual dhe familjar, shërbimet e komunikimit në rrugë dhe referimet për shoqërinë civile lokale dhe organizatat e OJQ-ve për të siguruar shërbime të fuqishme të disponueshme për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre janë thelbësore.⁴⁵ Në komunat me numër më të madh të fëmijëve në situatë rruge (p.sh. Prishtinë, Ferizaj, Gjakovë, Pejë dhe Prizren), QPS-të duhet të punojnë në bashkëpunim me shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare për të themeluar qendra prindërore dhe qendra të kujdesit ditor, siç janë ato të ofruara nga TdH në Prishtinë, posaçërisht për fëmijët në situatë rruge të tilla që të jenë të sigurta e respektojnë, dhe mbështesin fëmijët për të përmbushur të drejtën e tyre për mbrojtje dhe ndihmë të veçantë (Neni 20) i përshkruar në Komentin e Përgjithshëm të Konventës për të Drejtat e Fëmijës nr. 21 mbi Fëmijët në Situata Rruge.^{5,45}

5. Prioritet i lartë: Në lidhje me zgjerimin e shërbimeve të QPS-së, siç përshkruhet më sipër, duhet të jetë prioritet i lartë për QPS-të që të zbatojnë strategji intensive të menaxhimit të rasteve (aranzhimi dhe koordinimi i kujdesit) për fëmijët që janë në rrezik të përfundojnë në situatë rruge, si dhe ata që tashmë janë në rrugë. QPS-të duhet të hartojnë një strategji për të vlerësuar sistematikisht nevojat e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre, dhe kur është e mundur dhe e përshtatshme, të organizojnë, koordinojnë, monitorojnë, vlerësojnë dhe avokojnë për një paketë të përshtatshme shërbimesh (parandalim, mbrojtje dhe referim) për të plotësuar nevojat e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre. Një sistem intensiv i menaxhimit të rasteve mund të përfshijë vendosjen e Standardeve Kombëtare të Menaxhimit të Rasteve të Punës Sociale, që do të zbatohen nëpër QPS. Kjo përfshin nevojën për parandalim dhe ndërhyrje të hershme. Duhet të krijohet një sistem i paralajmërimit të hershëm për të identifikuar fëmijët dhe familjet në rrezik për t'u përfshirë në rrugë ose të sapo përfshirë në rrugë (p.sh. ulja e vijueshmërisë së shkollimit dhe të fëmijëve të ri në rrugë). Menaxhimi intensiv i rasteve, i përshtatur për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre, është jetik për reagim. Duhet të vendosen protokolle dhe procedura për të ndërhyrë menjëherë dhe për të siguruar që të drejtat e fëmijëve të respektohen dhe fëmija të mbrohet sipas Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës.⁵

6. Prioritet mesatar: Siç është identifikuar nga SOS Fshatrat e Fëmijëve dhe Handikos, ekziston nevoja për të përmirësuar dhe rritur trajnimin për punonjësit socialë dhe stafin e QPS-ve në mbarë Kosovën.¹⁴ Vëmendje e veçantë duhet t'i

kushtohet ngritjes së kapaciteteve të punonjësve socialë dhe stafit tjetër nëpër QPS-të në kontakt me fëmijët në situatë rruge. Kjo duhet të përfshijë trajnimin bazë fillestar dhe gjatë shërbimit mbi të drejtat e fëmijëve, Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijëve, politikëbërjen, zbatimin e ligjit, drejtësinë, arsimin, shëndetin, punën sociale dhe psikologjinë, siç përkrahë në Komentin e Përgjithshëm nr. 21.⁵ Në lokacionet me numër më të madh fëmijësh në situatë rruge, QPS-të duhet të konsiderojnë që të kenë punonjës socialë në rrugë të specializuar për mbrojtjen e fëmijëve, për të mbështetur zbulimin e hershëm dhe për të ofruar mbështetje për familjet me fëmijë në rrezik dhe për fëmijët tashmë në situatë rruge.⁵

7. Prioritet mesatar: Monitorimi dhe vlerësimi është kritik për llogaridhënien dhe zgjidhjen e pengesave të vazhdueshme në zbatimin e ligjeve, politikave dhe sistemeve për mbrojtjen e fëmijëve në nivel qendror dhe komunal në Kosovë. Mekanizmat e llogaridhënies për mungesën e zbatimit duhet të jenë transparente dhe të zbatohen qartë. Institucionet e pavarura të të drejtave të njeriut, si Avokati i Popullit dhe akterët tjerë shtetërorë dhe joshtetërorë, grupet e punës dhe komitetet duhet të krijohen dhe të përfshihen në krijimin e mekanizmave të llogaridhënies për monitorimin e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijës dhe sistemeve të mbrojtjes së fëmijëve në Kosovë.

8. Prioritet mesatar: Pavarësisht se rolet dhe përgjegjësitë e institucioneve qendrore dhe të komunave janë të përcaktuara në Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijës, duhet të përvijohen rolet dhe përgjegjësitë e përcaktuara qartë të institucioneve qeveritare qendrore dhe komunale në lidhje me fëmijët dhe familjet në situatë rruge.

Ndërhyrjet dhe politikat arsimore për të mbështetur fëmijët dhe familjet në nevojë dhe për të reduktuar punën e fëmijëve

Fëmijët kanë të drejtë për arsim të qasshëm, falas, të sigurt, gjithëpërfshirës dhe cilësor (Neni 28 për arsimin).⁵ Për më tepër, Ligji i Kosovës për Mbrojtjen e Fëmijës thotë se "Mbrojtja e jetës së fëmijës është detyrimi kryesor për çdo person, institucion apo organ tjetër; E drejta e fëmijës për mbijetesë dhe zhvillim, që do të thotë e drejta e fëmijës në zhvillimin fizik, mendor, emocional, edukativ, shëndetësor, social si dhe mirëqenia e fëmijës, duhet të jenë të mbrojtura në masën maksimale të mundshme nga çdo person, institucion apo organ tjetër." ⁵³ Ky studim ka identifikuar se një përqindje e lartë e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë asnjëherë nuk kanë qenë në shkollë (38%), dhe shumë pak janë duke vijuar shkollimin (25%), ndërsa shumë fëmijë janë të përfshirë në gjenerimin e të ardhurave joformale (25%) dhe kërkimit të lëmshës (60%), duke sugjeruar që ka nivel të caktuar të punës së fëmijëve. Fëmijët në situatë rruge dhe kujdestarët kërkojnë mbështetje për të siguruar që fëmijët të mund të regjistrohen dhe të qëndrojnë në shkollë, për të siguruar që e drejta e tyre për arsim cilësor të mbrohet plotësisht (Neni 28 për arsimin) dhe për të reduktuar punën e fëmijëve (Neni 32 për punën e fëmijëve). Ekzistojnë disa opsione për të ndërhyrë për t'u siguruar që fëmijët në situatë rruge të kenë qasje në arsim, orë plotësuese, shkolla mobile, trajnim profesional dhe shtigje për të mbështetur arsimin formal që mund të zbatohet nga shtetet në bashkëpunim me shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare.⁵ Një Vlerësim i Shpejtë i Dëshmimeve (2023), i prodhuar nga UNICEF Innocenti – Zyra Globale e Kërkimit dhe Parashikimit në lidhje me punën e fëmijëve dhe punën e fëmijëve, ka vlerësuar ndikimin e politikave arsimore. Disa ndërhyrje dhe politika arsimore të identifikuara në këtë raport mund të jenë të përshtatshme për të zbatuar dhe zbutur efektet e punës së fëmijëve dhe punës së fëmijëve në kontekstin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë.⁴⁶ Këto ndërhyrje mund të përqendrohen tek fëmijët, ekonomitë familjare dhe familjet, shkollat dhe mësuesit, si dhe komunitetet dhe sistemet.⁴⁶

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprjë
1. I lartë	Opsionet alternative arsimore të disponueshme dhe të arritshme (p.sh. shkollimi intensiv, qendrat e mësimi, orët plotësuese, shkollat mobile).	Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë, dhe Inovacionit (MASHTI), Komunitat dhe OJQ-të tjera s
2. I lartë	Zgjerimi i shtrirjes së Ekipeve të Parandalimit dhe Reagimit Kundër Mos-Regjistrimit dhe Braktisjes (PRTAN) në shkollën e mesme të lartë dhe marrja parasysh e ndërhyrjes së hershme gjatë edukimit të fëmijërisë së hershme (parafillor) me familje me rrezik të lartë.	Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT), Komunitat dhe UNICEF-i
3. Mesatar	Bursa dhe vauçer për uniforma, mjete shkollore dhe transport.	Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë, dhe Inovacionit (MASHTI), dhe OJQ-të
4. Mesatar	Programi për ushqyerje/shujta në shkollë.	Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë, dhe Inovacionit (MASHTI),
5. Mesatar	Ndërhyrjet në shkollë dhe politika për të zvogëluar stigmën dhe diskriminimin e përjetuar nga komunitetet e marginalizuara dhe fëmijët në situatë rruge, që ndikon në regjistrimin, vijueshmërinë dhe rezultatet në arsim.	Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë, dhe Inovacionit (MASHTI),
6. I ulët	Zgjatja e kohës së kaluar në shkollë, nga gjysmë dite në ditë të plotë	Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë, dhe Inovacionit (MASHTI),

Tabela 10
Rekomandime për të përmirësuar regjistrimin dhe vijueshmërinë e shkollimit duke reduktuar punën e fëmijëve.

1. I lartë: Disponueshmëria dhe qasshmëria e opsioneve alternative arsimore për fëmijët në situatë rruge është jetike. Duke pasur parasysh përqindjen e lartë të fëmijëve në situatë rruge që asnjëherë nuk kanë shkuar në shkollë, e identifikuar nga ky studim (38%), ka gjasë që fëmijët në situatë rruge të kenë nevojë për alternativa për t'i mbështetur ata në rrugën drejt arsimit formal. Kjo mund të përfshijë gjithashtu ofrimin e orëve plotësuese për fëmijët që janë prapa arritjeve të tyre arsimore, trajnimin profesional për fëmijët që nuk do të kthehen në sistemin formal shkollore dhe opsionet e shkollimit mobil për fëmijët që janë në situatë rruge kur shkollimi intensiv nuk është një opsion.

2. I lartë: Ky studim ka gjetur se 38% e fëmijëve në situatë rruge nuk kanë ndjekur kurrë shkollimin në Kosovë, dhe 75% sosh që aktualisht nuk e ndjekin shkollimin; me vetëm 1 pjesëmarrës që raporton se kanë përfunduar shkollë të mesme të lartë. Kosova ka nivele të ulëta të edukimit në fëmijëri të hershme, me 15% e fëmijëve të moshës 36-59 muajsh ndjekin edukimin në fëmijëri të hershme, me vetëm 2.7% e fëmijëve në kuintilin më të varfër të pasurisë që ndjekin edukimin në fëmijëri të hershme, në krahasim me 42.5% në kuintilin më të pasur.⁸ Të marra së bashku, këto gjetje tregojnë se ekziston nevoja për të ndërhyrë në nivelin parashkollore gjatë viteve të edukimit në fëmijëri të hershme për të mbështetur regjistrimin fillestar në shkollë. Gjithashtu, ekziston nevoja për të forcuar mbështetjen për fëmijët gjatë kalimit nga shkolla e mesme në atë të lartë për të parandaluar braktisjen e shkollës. Ekipet ekzistuese të parandalimit

dhe reagimit me bazë në shkollë dhe komunale kundër mosregjistrimit dhe braktisjes (PRTAN) duhet të forcohen për të zgjeruar shtrirjen tek fëmijët dhe familjet e moshës parashkollore, për të siguruar që fëmijët që jetojnë në familje me rrezik të lartë mosregjistrimi, të regjistrojnë fëmijët e tyre në programet e edukimit në fëmijëri të hershme dhe në shkollën fillore. Më tej, mbështetja programore duhet të zgjerohet në shkollën e mesme të lartë për të parandaluar braktisjen e shkollës tek fëmijët dhe adoleshentët e marginalizuar. Ndërhyrja në fëmijërinë e hershme për të mbështetur regjistrimin në shkollë, në kombinim me qasjet tjera për të mbështetur familjet, do të parandalojë fëmijët të futen në situata rruge dhe të përfshihen në punën e fëmijëve që në moshë të re. Gjithashtu, ndërhyrja gjatë adoleshencës për të mbështetur përfundimin e shkollës së mesme të lartë do të sigurojë që adoleshentët në rrezik të mos e braktisin shkollën herët për t'u angazhuar në punë në rrugë.

3. Mesatar: Bursat dhe vauçerët kanë treguar se ndikojnë pozitivisht në pjesëmarrjen në shkollë dhe në rezultatet e të nxënësve, ndërkohë që reduktojnë punën e fëmijëve.⁴⁶ Shuma e bursave dhe vauçerëve duhet të jetë e përshtatshme për të mbuluar kostot, në mënyrë që familjet të heqin dorë nga të ardhurat nga puna e fëmijëve.⁴⁶ Vauçerët mund të sigurohen për të mbuluar kostot e artikujve si uniformat, mjetet shkollore dhe transporti për familjet me fëmijë në situatë rruge, për të lehtësuar regjistrimin ose kthimin e tyre në shkollë.

4. Mesatar: Një program i ushqyerjes/shujtave në shkollë mund të zvogëlojë pjesëmarrjen e fëmijëve në aktivitetet ekonomike dhe në punë, ndërkohë që përmirëson rezultatet arsimore, si regjistrimi dhe performanca akademike. Në të njëjtën kohë, programet e ushqyerjes/vakteve në shkollë mund të përmirësojnë ushqyerjen e fëmijëve, veçanërisht për fëmijët në situatë rruge, të cilët raportojnë se kanë ngrënë më pak se 3 shujta në ditë.⁴⁶

5. Mesatar: Në shkollë nevojiten ndërhyrje për të reduktuar stigmën dhe diskriminimin ndaj komuniteteve të marginalizuara (p.sh. Romë, Ashkali, Egjiptianë dhe fëmijë të tjerë pa dokumente) dhe fëmijëve në situatë rruge, gjë që ndikon në vijueshmërinë dhe rezultatet arsimore.

Disa fëmijë në situatë rruge në këtë studim kanë raportuar se nuk kanë marrëdhënie të mira me mësuesit, përjetojnë diskriminim dhe nuk kanë dokumente për t'u regjistruar si nxënës, gjë që sugjeron diskriminim indirekt. Kjo formë e diskriminimit ndodh kur fëmijët përjashtohen nga shërbimet bazë, siç është arsimi, për shkak të kërkesës për dokumente specifike identiteti ose pagesë (Neni 2 për mos diskriminimin). Prandaj, kërkesat për dokumentet e identitetit duhet të hiqen për të siguruar që qasja në arsim është qasje e bazuar në të drejtat e fëmijëve, që do të thotë se të gjithë fëmijët janë në gjendje të regjistrohen dhe të kenë qasje në arsim (Neni 28 për arsimin).⁵ Më tej, duhet të ofrohen trajnime shtesë për të gjithë mësuesit, për të reduktuar stigmatizimin dhe diskriminimin ndaj fëmijëve nga komunitetet e marginalizuara dhe ata në situatë rruge, për t'i sensibilizuar ata rreth problemeve me të cilat përballen fëmijët në situatë rruge, si dhe për të reduktuar çdo trajtim të pabarabartë.

6. I ulët: Fëmijët në Kosovë ndjekin shkollimin vetëm gjysmën e ditës, duke rezultuar që disa fëmijë në situatë rruge të ndjekin shkollimin dhe më pas të angazhohen në punë të fëmijëve dhe punën në rrugë pas shkollës dhe në fundjavë. Provat mbështesin faktin se zgjatja e kohës së kaluar në shkollë ka efekt në rezultatet e shkollimit dhe në reduktimin e punës së fëmijëve, megjithatë ndikimi i kohëzgjatjes së kohës së shpenzuar në shkollë ndryshon ndjeshëm sipas gjinisë dhe moshës. Qeveria e Kosovës duhet të konsiderojë zgjatjen e kohës së kaluar në shkollë për të zbutur përfshirjen e fëmijëve në rrugë dhe kohën e shpenzuar në punë dhe punën e fëmijëve.

Mbledhja sistematike dhe e rregullt e të dhënave për fëmijët në situatë rruge

Siç përshkruhet në Komentin e Përgjithshëm të Konventës për të Drejtat e Fëmijës nr. 21 për Fëmijët në Situatë Rruge: *"Shtetet duhet të zhvillojnë mekanizma sistematik, me pjesëmarrje të respektimit të të drejtave, për të mbledhur të dhëna dhe për të ndarë informacione të zbërthyer për fëmijët në situatë rruge."*⁵ Për më tepër, Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës thotë se Qendrat për Punë Sociale janë përgjegjëse të "gjenerojë të dhëna për numrin e saktë të fëmijës sipas moshës dhe të dhënave të tjera të nevojshme që përfitojnë nga shërbimet sociale dhe familjare"⁵³ Si rezultat i kësaj, janë dhënë rekomandimet kryesore për të siguruar mbledhjen e rregullt dhe sistematike të të dhënave (Tabela 10).

Tabela 11
Rekomandimet
për mbledhjen e të
dhënave me/dhe për
fëmijët në situatë rruge

Prioriteti	Ndërhyrjet/qasjet e bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprojë
1. I lartë	Integrimi i mbledhjes së të dhënave për fëmijët në situatë rruge në mbledhjen sistematike të të dhënave në mbarë vendin për fëmijët brenda dhe jashtë mjediseve shtëpiake	Qeveria e Kosovës, UNICEF-i, Policia, aktorë të tjerë të OJQ-ve
2. I lartë	Pjesëmarrja e fëmijëve në situatë rruge në përcaktimin e agjendave për mbledhjen e të dhënave, hulumtimet e ardhshme dhe interpretimin e gjetjeve për politika dhe vendimmarrje	Akademikët/studiuesit, Qeveria e Kosovës, UNICEF-i dhe akterë të tjerë të OJQ-ve
3. Mesatar	Kryerja e numërimit sistematik në kohë të fëmijëve në situatë rruge në mbarë vendin dhe mbledhja e të dhënave të ndara sipas gjinisë.	Qeveria e Kosovës, Policia, UNICEF-i dhe akterë të tjerë të OJQ-ve
4. I ulët	Nevojiten hulumtime të mëtejme për përdorimin e drogës dhe alkoolit, trafikimin e fëmijëve dhe dhunën e përjetuar nga fëmijët në situatë rruge në Kosovë.	Universiteti i Prishtinës, Fëmijët në situatë rruge, UNICEF, dhe palë të tjera të interesit

1. I lartë: Mbledhja sistematike e të dhënave për fëmijët në situatë rruge duhet të integrohet në mbledhjen e të dhënave në mbarë vendin për fëmijët në kontekstin e Kosovës. Aktualisht, mbledhja e të dhënave për fëmijët është e fragmentuar dhe sistemet e të dhënave kërkojnë integrim dhe fuqizim të mëtejshëm për të kapur të dhëna tërësore për të gjithë fëmijët. Pa të dhëna të mbledhura dhe të ndara në mënyrë sistematike, mund të, në mes të nuk dhe zhvillohen politika dhe ndërhyrje që i përgjigjen rrethanave të fëmijëve në situatë rruge.⁵ Qeveria e Kosovës dhe Policia e Kosovës, duke punuar në bashkëpunim me UNICEF-in dhe akterë të tjerë të OJQ-ve, duhet të planifikojnë që të sigurojnë që të dhënat e vendit të grumbullohen rregullisht, duke integruar qasjet metodologjike, masat dhe treguesit për të kapur të dhëna të sakta dhe rigorozë për fëmijët në situatë rruge.

2. I lartë: Fëmijët në situatë rruge kanë të drejtë të dëgjohen (Neni 12) dhe të marrin pjesë në çështje që ndikojnë tek ata, duke përfshirë konceptimin, hartimin, zbatimin, monitorimin dhe shpërndarjen e ndërhyrjeve kërkimore dhe programore që synojnë përmirësimin e rrethanave të tyre. Pikëpamjet e fëmijëve gjithashtu duhet të merren parasysh, në përputhje me kapacitetet e tyre në zhvillim (Neni 5 për drejtimin dhe udhëzimin në përputhje me kapacitetet në zhvillim).⁵ Fëmijët në situatë rruge në Kosovë duhet të ftohen të marrin pjesë

aktive në iniciativat kërkimore dhe në zhvillimin e politikave, programeve dhe ndërhyrjeve që synojnë t'i prekin ata dhe jetën e tyre.

3. Mesatar: Në mungesë të shifrave të sakta për të përcaktuar përmasat e problemit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë, rëndësia e problemit të fëmijëve në situatë rruge mbetet e panjohur dhe politikat mbeten të pamjaftueshme për të adresuar situatën. Kryerja e numërimit në kohë gjysmë-vjetore ose vjetore është jetike për qeveritë, shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare për t'iu përgjigjur çështjes së fëmijëve në situatë rruge.⁴⁷⁻⁴⁹ Një përpjekje duhet të udhëhiqet nga qeveria e Kosovës si pjesë e strategjisë kombëtare për fëmijët në situatë rruge dhe e udhëhequr nga Policia e Kosovës dhe QPS-të në bashkëpunim me aktorë të tjerë të OJQ-ve për të kryer numërimin në kohë.

4. E ulët: Duhet të bëhen hulumtime shtesë për të shpjeguar dhe eksploruar përdorimin e drogës dhe alkoolit, përvojat dhe ekspozimin ndaj dhunës tek fëmijët në situatë rruge, si dhe çështjen e trafikimit të fëmijëve. Hulumtuesit nga Universiteti i Prishtinës duhet të bashkëpunojnë me palët vendore të interesit dhe fëmijët në situatë rruge për të realizuar këtë punë dhe për të krijuar njohuri më të nuancuar dhe më të thellë të këtyre çështjeve në mbarë Kosovën.

Rekomandimet e ekzosistemit

Fuqizimi ekonomik, punësimi dhe aftësimi profesional për prindërit e fëmijëve në situatë rruge

Prindërit e fëmijëve në situatë rruge kërkojnë mbështetje, dhe shtetet janë të obliguara të ofrojnë asistencë për prindërit dhe kujdestarët ligjorë për të lehtësuar përgjegjësitë e tyre për rritjen e fëmijëve (Neni 18 mbi përgjegjësinë prindërore).⁵ Ligji për mbrojtjen e fëmijës garanton gjithashtu "mirëqenien dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së fëmijës, duke promovuar e mundësuar zhvillimin e tyre në shoqëri, ndihmën dhe përkujdesjen efektive për fëmijën, shëndeti dhe mirëqenia e të cilit janë në rrezik."⁵³ Ndërhyrjet dhe mbështetja ndaj prindërve do të ndihmojnë në sigurimin që fëmijët të jetojnë në një shtëpi familjare të qëndrueshme, ku ata kanë një standard të përshtatshëm jetese (Neni 27) si dhe Ligji për mbrojtjen e fëmijës, që përfshin strehimin, ndihmën materiale, ushqimin dhe kujdesin shëndetësor dhe arsimimin falas.⁵ Prindërit e intervistuar, si pjesë e këtij studimi, deklaruan në mënyrë të vazhdueshme se ishin të gatshëm dhe dëshirojnë të punojnë, dhe se janë të interesuar të zhvillojnë shkathtësi dhe të fuqizohen ekonomikisht për të qenë në gjendje të mbështesin fëmijët dhe familjet e tyre. Prindërit kërkojnë mbështetje për të zhvilluar aftësitë e tyre për të gjetur punë dhe për t'iu fuqizuar ekonomikisht për të mbështetur familjet e tyre dhe për të krijuar një shtëpi të qëndrueshme, e cila siguron kërkesat për të mbrojtur të drejtat e fëmijëve. Pjesëmarrja në fuqinë punëtore në Kosovë është e ulët (38.7%) e popullsisë në moshë pune, dhe papunësia është e lartë (27%),⁴³ që tregon se ka të ngjarë të kërkojnë ndërhyrje universale dhe të synuara për të rritur pjesëmarrjen e fuqisë punëtore dhe punësimin në Kosovë (Tabela 12).

Tabela 12
Rekomandime për fuqizimin ekonomik të prindërve të fëmijëve në situatë rruge.

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprojë
1. I lartë	Ndërhyrjet universale për të rritur pjesëmarrjen e fuqisë punëtore	Qeveria e Kosovës, Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, Agjencia e Punësimit të Republikës së Kosovës
2. I lartë	Arsimimi, aftësimi profesional, ndërtimi i shkathtësive dhe ritrajnimit për prindërit e fëmijëve në situatë rruge	Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, Agjencia e Punësimit të Republikës së Kosovës, QPS/OJQ
3. Mesatar	Shërbimet e gjetjes së punësimit të përshtatur për prindërit e fëmijëve në situatë rruge	Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, Agjencia e Punësimit të Republikës së Kosovës, QPS / OJQ

1. I lartë: Ndërhyrjet përmes politikave universale, si psh. rritja e pagës minimale, masat aktive të tregut të punës që synojnë aftësimin dhe ri-aftësimin profesional të personave të papunë dhe posaçërisht atyre që janë jashtë tregut të punës për kohë të gjatë, si dhe rritja e mundësive për qasje në shërbimeve për kujdes ditor për prindërit me fëmijë të vegjël, do tu mundësonin më shumë individëve, përfshirë prindërve të fëmijëve në situatë rruge për të zhvilluar shkathtësitë e tyre dhe për tu kthyer në tregun e punës.

2. I lartë: Ndërhyrje specifike që synojnë familjet shumë të marginalizuara dhe të cenueshme dhe prindërit e fëmijëve në situatë rruge do të duhej të hartohen nga qeveria në bashkëpunim me shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare për të fuqizuar ekonomikisht prindërit përmes trajnimit profesional, edukimit dhe kurseve të riaftësimin, veçanërisht për prindërit me arsimim të kufizuar.

3. Mesatar: QPS-të dhe OJQ-të duhet të kenë programe të dizajnuara për të mbështetur prindërit në gjetjen e punësimit dhe hyrjen në tregun e punës pas përfundimit të aftësimin profesional. Këto programe duhet të ndërtojnë shkathtësitë e prindërve për shkrimin e CV-ve, kontaktimin me punëdhënësit, ku të kërkojnë punë, si të aplikojnë dhe si të zhvillojnë intervista.

Në përgjithësi, duke fuqizuar ekonomikisht prindërit e fëmijëve në situatë rruge, ka të ngjarë që më pak fëmijë do të përfshihen në rrugë, ndërsa fëmijët që aktualisht janë në situatë rruge për shkak të varfërisë dhe që janë duke punuar për ti kontribuar financiarisht ekonomisë familjare ka të ngjarë të ndërpresin përfshirjen e tyre në rrugë.

Rekomandimet e mesosistemit

Trajnimi për shkathtësitë e prindërimit

Fëmijët kanë nevojë për një mjedis të sigurt dhe mbështetës në të cilin ata mund të zhvillohen. Përderisa studimi aktual nuk ka identifikuar një prevalencë të lartë të dhunës së fëmijëve, dhuna ndaj fëmijëve është një çështje kritike në Kosovë, ku 71.6% e fëmijëve të moshës 1 deri në 14 vjeç kanë përjetuar ndonjë metodë disiplinore të dhunshme dhe 68.7% agresion psikologjik.⁸ Këto statistika sugjerojnë se ekziston një nevojë universale që QPS-të në bashkëpunim me shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare të organizojnë trajnime për shkathtësitë e prindërimit si dhe nevojën për më shumë përkushtim nga Qeveria e Kosovës për të forcuar bazën ligjore për ta siguruar këtë. (Tabela 13).

Tabela 13
Rekomandim për përmirësimin e aftësive prindërore.

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprojë
1. I lartë	Prindërimi për shëndetin gjatë gjithë jetës	Qeveria e Kosovës, UNICEF, QPS, OJQ

1. I lartë: Prindërimi për shëndetin gjatë gjithë jetës u krijua në vitin 2012 me UNICEF-in dhe OBSH-në. Programi përbëhet nga një grup programesh prindërimi falas, me kosto të ulët dhe jo komerciale për të reduktuar dhunën ndaj fëmijëve dhe për të përmirësuar mirëqenien e fëmijëve.⁵⁰ UNICEF në Mal të Zi ka punuar për të vlerësuar shkallën e fizibilitetit të prindërimin për shëndetin gjatë gjithë jetës në Mal të Zi.⁵¹ Duke pasur parasysh fuqinë e këtij programi të prindërimin të bazuar në fakte globale dhe efektivitetin e tij në reduktimin e dhunës ndaj fëmijëve, duhet të ndërmerren veprime të menjëhershme për të përshtatur programin Prindërimi për shëndetin gjatë gjithë jetës për kontekstin e Kosovës, dhe testimin pilot të zbatimit të tij, dhe më pas të punohet më tej drejt shkallëzimit në mbarë Kosovën.

Rekomandimet e mikrosistemit

Sigurohuni që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për të drejtat e tyre.

Fëmijët në situatë rruge kanë të drejtë të kenë qasje në informacione për të drejtat e tyre dhe të sigurojnë që këto të drejta të kuptohen dhe të realizohen (neni 17 mbi qasjen në informacion).⁵ Siç përshkruhet në Komentin e Përgjithshëm Nr. 21 mbi Fëmijët në situatë rruge, fëmijët në situatë rruge *“duhet të kenë qasje nëpërmjet kanaleve të qasshme dhe të përshtatshme në informacion të saktë, me cilësi të lartë dhe miqësor për fëmijët në lidhje me: (a) rolin dhe llogaridhënien e shtetit dhe mekanizmat e ankesave për korrigjim në lidhje me shkeljet e të drejtave të njeriut; (b) mbrojtjen nga dhuna; (c) shëndetin seksual dhe riprodhues, duke përfshirë planifikimin familjar dhe parandalimin e infeksioneve seksualisht të transmetueshme; (d) stilin e jetesës së shëndetshme, duke përfshirë dietën dhe aktivitetin fizik; (e) sjellje të sigurt dhe të respektueshme sociale dhe seksuale; (f) parandalimin e aksidenteve; dhe (g) ndikimet negative të abuzimit me alkoolin, duhanin, drogat dhe substancat e tjera të dëmshme.”*⁵ Më tej, megjithëse nuk është e veçantë për fëmijët në situatë rruge, Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës merr “masa për të siguruar që fëmija të ushtrojë të drejtat e tij, në përputhje me zhvillimin gradual të aftësive të fëmijës, bazuar në interesin më të mirë të fëmijës.”⁵³ Dy mënyra për të siguruar që fëmijët në situatë rruge në Kosovë të kenë njohuri për të drejtat e tyre janë paraqitur në Tabelën 14, të cilat gjithashtu korrespondojnë me nenin 29 për qëllimet e edukimit.

Prioriteti	Ndërrhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprojë
1. I lartë	Edukimi për të drejtat e fëmijëve për fëmijët në situatë rruge	Qeveria e Kosovës, UNICEF-i, QPS-të, OJQ-të
2. Mesatar	Të forcohet mekanizmi i ankesave për dëmshpërbllim në lidhje me shkeljet e të drejtave të njeriut në mënyrë që ai të jetë i qasshëm për fëmijët në situatë rruge	Avokati i popullit, OJQ

Tabela 14

Rekomandim për të siguruar që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për të drejtat e tyre.

1. I lartë: Ekziston një nevojë e menjëhershme për t’u siguruar që qendrat e kujdesit ditor dhe QPS-të t’u ofrojnë fëmijëve në situatë rruge informacione të përshtatshme dhe të arritshme për të drejtat e tyre. Ky informacion duhet të komunikohet përmes medimeve të shumta (p.sh. postera, libra komik, media sociale, radio, etj.) që janë miqësore për fëmijët.

2. Mesatar: Mekanizmat ekzistues për paraqitjen e ankesave në lidhje me shkeljet e të drejtave të njeriut të administruara dhe të rregulluara përmes Zyrës së Avokatit të popullit të Kosovës duhet të përshtaten dhe forcohen për të siguruar që fëmijët në situatë rruge të kenë qasje në sistem dhe të bëjnë ankesa.

Sigurohuni që fëmijët në situatë rruge të kenë njohuri për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet e tjera mbështetëse.

Fëmijët në situatë rruge kanë të drejtë të kenë qasje në informatat për të drejtat e tyre dhe për t'u siguruar që këto të drejta të kuptohen dhe realizohen (neni 17 mbi qasjen në informacion), kjo duhet të përfshijë informacione të qasshme, të përshtatshme dhe miqësore për fëmijët në lidhje me mbrojtjen dhe shërbimet mbështetëse të fëmijëve të disponueshme në Kosovë (Tabela 15).⁵ Ligji për mbrojtjen e fëmijës merr "masa për të siguruar që fëmija të ushtrojë të drejtat e tij, në përputhje me zhvillimin gradual të aftësive të fëmijës, bazuar në interesin më të mirë të fëmijës."⁵³

Tabela 15
Rekomandim për të siguruar që fëmijët të kenë njohuri për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimet e tjera.

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprjë
1. I lartë	Edukimi miqësor për fëmijët rreth disponueshmërisë së shërbimeve për mbrojtjen e fëmijëve dhe shërbimeve tjera mbështetëse të disponueshme për fëmijët në situatë rruge	Qeveria e Kosovës, UNICEF-i, QPS-të, OJQ-të
1. I lartë	Krijimi dhe financimi i ekipeve mobile për të punuar me fëmijët në situatë rruge	Qeveria e Kosovës, QPS-të, OJQ-të

1. I lartë: Organizatat që punojnë në mbrojtjen e fëmijëve dhe ato që ofrojnë shërbime mbështetëse për fëmijët në situatë rruge duhet të bashkëpunojnë për të ofruar materiale edukative miqësore për fëmijët në formate dhe medime të shumta rreth mbrojtjes së fëmijëve dhe shërbimeve të tjera mbështetëse të disponueshme në Kosovë. Këto duhet t'u përshtaten komunave kur është e përshtatshme, me udhëheqje nga QPS-të.

2. I lartë: Ekipet mobile të komunikimit duhet të koordinohen, krijohen dhe forcohen në partneritet ndërmjet qeverisë dhe OJQ-ve për të punuar në rrugë me fëmijët në situatë rruge për të siguruar që ata të kenë qasje dhe të kenë njohuri rreth mbrojtjes së fëmijëve dhe shërbimeve mbështetëse të disponueshme në Kosovë. Këto ekipe mobile duhet të formohen dhe të koordinohen me udhëheqjen e QPS-ve në bashkëpunim me palët e tjera të interesit. Aty ku ekzistojnë ekipet mobile ekzistuese, duhet të bëhen përpjekje për të koordinuar dhe integruar komunikimin e ekipit mobil me QPS-të lokale për të siguruar qëndrueshmëri dhe koordinim të ndërhyrjeve.

Sigurimi i shkathtësive të jetës për fëmijët në situatë rruge

Si pjesë e të drejtës për arsimim në Konventën e të Drejtave të Fëmijës (neni 28), qëllimet e arsimit (neni 29) përfshijnë sigurimin që fëmijët në situatë rruge të kenë shkathtësi të jetës, si dhe shkrim-lexim, numërim, shkrim digjital, edukim për të drejtat e fëmijëve, tolerancë ndaj diversitetit, dhe edukim qytetar.⁵ Ofrimi i shkathtësive të jetës, që përfshin të gjitha fushat e mësipërme, duhet të dizajnohet dhe standardizohet për fëmijët në situatë rruge nga QPS-të në bashkëpunim me shoqërinë civile lokale dhe organizatat joqeveritare (Tabela 16). Një inventar i asaj që ofrojnë QPS-të aktuale, shoqëria civile dhe OJQ-të në lidhje me shkathtësitë e jetës për fëmijët në situatë rruge, duhet të bëhet nëpër komuna. Në mënyrë bashkëpunuese, duhet të krijohet një komision për të siguruar që është hartuar një kurrikulë e standardizuar që mund të zbatohet në të gjitha QPS-të dhe nga OJQ-të për të siguruar konsistencën.

Tabela 16
Rekomandim për kurrikulën e shkathtësive të jetës.

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprjë
1. I ulët	Kurrikula e shkathtësive të jetës për fëmijët në situatë rruge	QPS-të, shoqëria civile dhe OJQ-të

Shërbimet psiko-sociale dhe të shëndetit mendor.

Fëmijët në situatë rruge kanë të drejtë për shëndet (neni 24) dhe Ligji për mbrojtjen e fëmijës, neni 1, neni 4, dhe neni 5.^{5, 53} Si pjesë e kësaj të drejte, shtetet duhet të rrisin disponueshmërinë e shërbimeve të parandalimit, trajtimit dhe rehabilitimit, duke përfshirë ato për shëndetin mendor dhe terapinë e traumës. Meqenëse shumë fëmijë në situatë rruge ka të ngjarë të kenë përjetuar trauma, të kenë pasoja të shëndetit mendor dhe të jenë të ekspozuar ndaj dhe përjetuar dhunë, është thelbësore që ata të kenë qasje në shërbimet e duhura psikosociale dhe të shëndetit mendor të fëmijëve. Këto shërbime mund të lehtësohen përmes objekteve shëndetësore publike, QPS-ve dhe OJQ-ve që kanë staf të trajnuar siç duhet në Punë Sociale dhe psikologjinë e fëmijëve (Tabela 17).

Prioriteti	Ndërhyrje/qasje të bazuara në dëshmi	Kush duhet të veprjë
1. I lartë	Shërbimet psikosociale dhe të shëndetit mendor	Ministria e Shëndetësisë, QPS-të, OJQ-të
2. Mesatar	Disponueshmëria e kujdesit dhe terapisë së informuar për traumën	Qeveria e Kosovës Ministria e Shëndetësisë

Tabela 17
Rekomandime për shërbimet psikosociale dhe të shëndetit mendor.

Konkluzionet

Në përgjithësi, studimi identifikoi se ekziston një nevojë urgjente për të zbatuar një strategji të unifikuar kombëtare për çështjen e fëmijëve në situatë rruge, që trajton si parandalimin e fëmijëve dhe prindërve që të përfshihen në rrugë, ashtu edhe ndërhyrjen kur fëmijët gjenden në situatë rruge. Janë bërë rekomandime të qarta dhe janë prioritetizuar brenda kornizës së të drejtave të fëmijëve, ndërsa Qeveria e Kosovës dhe palët e tjera të interesit duhet të ndërmarrin veprime të menjëhershme për t'iu përgjigjur çështjes së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë.

Citimet

1. UNICEF. Veprimi transformues për të përshpejtuar rezultatet për fëmijët në situatë rruge në Dekadën e Veprimit [2020–2030]: Udhëzues Teknik2020. Qershor 2020<https://www.unicef.org/media/74256/file/Transformative-Action-June-2020.pdf>
2. Woan J, Lin J, Auerswald C. Statusi shëndetësor i fëmijëve dhe të rinjve të rrugës në vendet me të ardhura të ulëta dhe të mesme: Një përmbledhje sistematike e literaturës. Gazeta e Shëndetit të Adoleshentëve. 2013; 53 (3): 314-321.e12. doi:10.1016/j.jadohealth.2013.03.013
3. Embleton L, Mwangi A, Vreeman R, Ayuku D, Braitstein P. Epidemiologjia e përdorimit të substancave midis fëmijëve të rrugës në mjedise të kufizuara nga burimet: Një rishikim sistematik dhe meta-analizë. Varësia. 2013;108(10)doi:10.1111/add.12252
4. Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut. Mbrojtja dhe promovimi i të drejtave të fëmijëve që punojnë dhe/ose jetojnë në rrugë. 2012. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Children/Study/OHCHRBrochureStreetChildren.pdf>
5. Zyra e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut. Komenti i përgjithshëm nr. 21 (2017) për fëmijët në situatë rruge. CRC/C/GC/21.2017.
6. Rrugët e Zhvillimit. Analizë e gjendjes së grave dhe fëmijëve në Kosovë. 2019. <https://www.unicef.org/kosovoprogramme/media/1141/file/SITAN.pdf>
7. Grupi KonTerra. Vlerësimi i Programit të UNICEF-it në Kosovë (RKSKB 1244) (2016–2020). 2020.
8. Agjencia e Statistikave të Kosovës dhe UNICEF. 2019–2020 Kosova (RKSKB 1244) Anketa e grupeve me shumë tregues dhe komunitetet romë, ashkali dhe egjiptianë në Kosovë Anketa e grupeve me tregues të shumëfishtë, Raporti i gjetjeve të anketës. 2020.
9. Kurhasani X, Hafizi H, Toci E, Burazeri G. Shkalla e Incidencës së Tuberkulozit dhe Njoftimit të Rasteve në Kosovë dhe Ballkan në 2012: Krahasimi ndërmjet vendeve. Materia Socio Medica. 2014; 26 (1): 55. doi:10.5455/msm.2014.26.55-58
10. Organizata Botërore e Shëndetësisë. Rishikimi i Programit të Tuberkulozit në Kosovë (në përputhje me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara [1999]). 2014. https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0009/251793/NTP-review_Kos_2013_April_FINAL.pdf
11. Ombudspersoni i Republikës së Kosovës. Raport me rekomandime të Avokatit të Popullit të Republikës së Kosovës (Lënda sipas detyrës zyrtare nr. 516/2016)2019.
12. Instituti GAP. Sfidat e Qendrave të Punës Sociale në Kosovë gjatë pandemisë COVID-19. Qasur më 7 gusht 2023, <https://www.institutigap.org/lajme/2691>
13. Agani-Destani N, Kadriu E. Harta e ndikimit të COVID-19 në ofrimin e shërbimeve sociale për fëmijët dhe familjet në nevojë. 2022.
14. SOS Fshatrat e Fëmijëve në Kosovë në partneritet me HANDIKOS. Analiza e Nevojave për kapacitetet e Qendrave të Punës Sociale në Kosovë në fushën e promovimit dhe mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve. SOS Fshatrat e Fëmijëve Kosovë - Hulumtim (2020), Prishtinë. 2020. https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/eng_needs_analysis_on_capacities_of_centers_for_social_work_in_the

15. Embleton L, Lee H, Gunn J, Ayuku D, Braitstein P. Shkaqet e të pastrehëve të fëmijëve dhe të rinjve në vendet e zhvilluara dhe në zhvillim: Një përmbledhje sistematike dhe meta-analizë. *Jama Pediatr.* 2016;170(5)doi:10.1001/jamapediatrics.2016.0156
16. Noreña-Herrera C, Rojas CA, Cruz-Jiménez L. Prevalenca e HIV-it tek fëmijët dhe të rinjtë që jetojnë në rrugë dhe i nënshtrohen shfrytëzimit seksual komercial: një rishikim sistematik. *Cadernos de saude publica.* 2016; 32 (10): e00134315-e00134315. doi: 10.1590/0102-311X00134315
17. Coren E, Hossain R, Pardo Pardo J, Bakker B. Ndërhyrjet për promovimin e riintegritimit dhe reduktimin e sjelljeve të dëmshme dhe stileve të jetesës tek fëmijët dhe të rinjtë e lidhur në rrugë. Baza e të dhënave Cochrane e rishikimeve sistematike. 2016;2016(4) doi:10.1002/14651858.CD009823.pub3
18. Berckmans I, Velasco ML, Tapia BP, Loots G. Një rishikim sistematik: Një kërkim për ndërhyrje efektive për fëmijët dhe adoleshentët në situatë rruge. *Rishikimi i Shërbimeve për Fëmijët dhe Rininë.* 2012; 34 (7): 1259-1272.
19. Naranbhai V, Abdool Karim Q, Meyer-Weitz A. Ndërhyrjet për të modifikuar sjelljet e rrezikut seksual për parandalimin e HIV-it tek të rinjtë e pastrehë. Baza e të dhënave Cochrane e rishikimeve sistematike. 2011; 1: CD007501-CD007501. doi:10.1002/14651858.CD007501.pub2
20. Gayapersad A, Embleton L, Shah P, Kiptui R, Ayuku D, Braitstein P. Përdorimi i një konceptualizimi sociologjik të stigmës për të eksploruar proceset sociale të stigmës dhe diskriminimit të fëmijëve në situata rruge në Kenian perëndimore. Abuzimi dhe neglizhimi i fëmijëve. 2020:104803-104803. doi:10.1016/j.chiabu.2020.104803
21. Embleton L, Shah P, Gayapersad A, etj. Eksplorimi i ndërveprimeve pacient-ofruesi dhe reagimi i sistemit shëndetësor ndaj fëmijëve dhe të rinjve të lidhur në rrugë në Kenia: një studim cilësor. *Kërkim i Shërbimeve Shëndetësore BMC.* 2021; 21 (1): 1-13. doi: 10.1186/s12913-021-06376-6
22. Embleton L, Shah P, Gayapersad A, Kiptui R, Ayuku D, Braitstein P. Karakterizimi i pabarazive sociale dhe shëndetësore të fëmijëve dhe të rinjve të lidhur në rrugë në Kenia: Një studim cilësor. *Revista Ndërkombëtare për Barazinë në Shëndetësi.* 2020;19(1)doi:10.1186/s12939-020-01255-8
23. Embleton L, Wachira J, Kiplagat J, etj. Një analizë ndërseksionale e identiteteve socio-kulturore dhe pabarazive gjinore dhe shëndetësore midis fëmijëve dhe të rinjve në situata rruge në Kenian perëndimore. *Revista Ndërkombëtare për të pastrehët.* 2022: 1-19. doi:10.5206/ijoh.2022.1.13716
24. Duci V, Tahsini I. Hulumtim rajonal mbi prevalencën e fenomenit të fëmijëve të rrugës në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Mal të Zi dhe Serbi. 2016. https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/regional-research-on-prevalence-of-street-children-phenomenon_0.pdf/
25. ARSIS & GFK Albania. Studim kombëtar për fëmijët në situatë rruge në Shqipëri. 2014. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/final-research-report-english.pdf/>
26. Wargan K, Dershem L. Mos më quani fëmijë rruge. Vlerësimi dhe karakteristikat e fëmijëve të rrugës urbane në Gjeorgji. 2009:[80] f.-[80] f. http://dec.usaid.gov/index.cfm?p=search.getCitation&CFLD=16808627&CFTOKEN=70132758&id=s_8E106310-D566-FC5C-D4A51FAEBD215D3F55929=1

27. Aksit B, Karanci N, Gündüz-Hosgör A. Turqi - Fëmijët e Rrugës së Punës në Tre Qytete Metropolitane: Një Vlerësim i Shpejtë. (IPEC) IPotEoCL; 2001. Hetimi i formave më të këqija të punës së fëmijëve nr. 7 file:///Users/emblem01/Downloads/2001_ra_07_tr_street_en.pdf
28. Yilmaz HB, Dülgerler S. Fëmijë që punojnë në rrugë në Izmir, Turqi. Sjellja sociale dhe personaliteti. 2011; 39 (1): 129-144.
29. Vathi Z. Fëmijët dhe Adoloshentët në lëvizje të përfshirë në Punë në Rrugë në Shqipëri dhe Kosovë: Modele transnacionale dhe të brendshme. 2014. Nëntor 2014. https://www.researchgate.net/publication/276273644_Children_and_Adolescents_on_the_move_involved_in_Street_Work_in_Albania_and_Kosovo_Transnational_and_Internal_Patterns
30. Bronfenbrenner U. Modelet ekologjike të zhvillimit njerëzor. 1993.
31. UNICEF. Procedura e UNICEF-it për standardet etike në kërkimin, vlerësimin, mbledhjen e të dhënave dhe analizën. 2021. <https://gdc.unicef.org/resource/unicef-procedure-ethical-standards-research-evaluation-data-collection-and-analysis>
32. Braun V, Clarke V. Përdorimi i analizës tematike në psikologji. Kërkim cilësor në Psikologji. 2006; 3 (maj 2015): 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
33. Creswell JW, Plano Clark VL. Projektimi dhe kryerja e Kërkimit të Metodave të Përziera Botimi i 2-të. Botimet Sage; 2011.
34. Fetters MD, Curry LA, Creswell JW. Arritja e integritit në dizajne me metoda të përziera - Parimet dhe praktikatat. Hulumentimi i Shërbimeve Shëndetësore. 2013;48(6 PJESA 2):2134-2156. doi: 10.1111/1475-6773.12117
35. Bashkimi Evropian. Raport për Studimin mbi Tipologjinë dhe Përgjigjet e Politikave ndaj Fëmijëve që lypin në BE. 2012.
36. Shabani B, Canaj-meta B. Fëmijët në situatë rruge Komuna e Prishtinës. 2016.
37. Belcher JR, DeForge BR. Stigma sociale dhe të pastrehët: Kufijtë e ndryshimit shoqëror. Journal of Human Behavior in the Social Environment. 2012; 22 (8): 929-946. doi:10.1080/10911359.2012.707941
38. Phelan JO, Link BG, Moore RE. Stigma e të pastrehëve: Ndikimi i etiketës "të pastrehë" në qëndrimet ndaj personave të varfër Autori (ët): Jo Phelan, Bruce G. Link, Robert E. Moore dhe Ann Stueve Publikuar nga: American Sociological Association URL e qëndrueshme: <https://www.jstor.org>. 1997; 60 (4): 324-333.
39. Kidd SA. Të pastrehët e të rinjve dhe stigma sociale. Revista e Rinisë dhe Adoloshencës. 2007; 36 (3): 291-299. doi:10.1007/s10964-006-9100-3
40. Logie CH, Williams CC, Wang Y, et al. Përshatja e kornizave të mekanizmit të stigmës për të eksploruar rrugë komplekse midis stigmës ndërsektoriale dhe rezultateve shëndetësore të lidhura me HIV midis grave që jetojnë me HIV në Kanada. Shkenca Sociale dhe Mjekësia. 2019; 232doi:10.1016/j.socscimed.2019.04.044
41. Kipke MD, Simon TR, Montgomery SB, Unger JB, Iversen EF. Të rinjtë e pastrehë dhe ekspozimi dhe përfshirja e tyre ndaj dhunës gjatë jetesës në rrugë. J Shëndeti i Adoloshencës. maj 1997; 20 (5): 360-7. doi:10.1016/S1054-139X(97)00037-2
42. UNICEF Kosova. Raporti vjetor 2021.

43. Grupi i Bankës Botërore. Përmbledhje e varfërisë dhe barazisë: Kosovë 2019. https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext/download/poverty/95142451-550D-4C1B-A389-26FD74C6B018QA-2019/Global_POVEQ_XKX.pdf
44. UNICEF. Kushtëzimi në transfertat e parave të gatshme: qasja e UNICEF-it. 2016. Përmbledhje e Përfshirjes Sociale
45. Wang JZ, Mott S, Magwood O, etj. Ndikimi i ndërhyrjeve për të rinjtë që përjetojnë të pastrehë në strehimin, shëndetin mendor, përdorimin e substancave dhe kohezionin familjar: një rishikim sistematik. BMC Shëndeti Publik. 2019;19(1)doi:10.1186/s12889-019-7856-0
46. Emezue C, Pozneanscaia C, Sheaf G, Groppo V, Bakrania S, Kaplan J. Puna e fëmijëve dhe puna e fëmijëve: ndikimi i politikave dhe programeve arsimore në vendet me të ardhura të ulëta dhe të mesme.. 2023. Vlerësimi i shpejtë i provave | korrik 2023.
47. Observatori Kanadez në H.Paketa e veglave të numërimit në kohë. 2017.
48. Auerswald CL, Lin J, Petry L, Hyatt S. Fshehur në pamje të thjeshtë: Një vlerësim i përfshirjes së të rinjve në numërimet në kohë të popullsisë së pastrehë të pastrehuar të Kalifornisë. 2013.
49. Braitstein P, Ayuku D, DeLong A, etj. Prevalenca e HIV-it tek të rinjtë dhe fëmijët që jetojnë në rrugë, Kenia. Buletini i Organizatës Botërore të Shëndetësisë. 2019; 97 (1): 33-41. doi: 10.2471/BLT.18.210211
50. Organizata Botërore e Shëndetësisë. Prindërimi për shëndetin gjatë gjithë jetës: Një grup programesh prindërimi për të parandaluar dhunën Qasur më 30 gusht 2023. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/parenting-for-lifelong-health>
51. McCoy A. Rritja e prindërimit për shëndetin gjatë gjithë jetës në Mal të Zi: një vlerësim fizibilitetin.
52. Agjencia e Statistikave të Kosovës, Statistikat Sociale, Statistikat Vjetore të Shëndetësisë, 2014-2022. <https://ask.rks-gov.net/Themes/Health>
53. LIGJI NR. 06/L-084 PËR MBROJTJEN E FËMIJËS, GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 14 / 17 KORRIK 2019, PRISHTINË

Tabelat

Tabela 18
Socio-demografia
bazë e fëmijëve në
situatë rruge në
Kosovë e shtresuar
sipas vendndodhjes
gjeografike.

	Total N= 130(%)	Dragash n=5 (%)	Ferizaj n=20 (%)	F. Kosova n=5 (%)	Gjakova n=20 (%)	Kline n=5 (%)	Peja n=18 (%)	Pristina n=39 (%)	Prizren n=18 (%)
Mosha (vjet)									
6-10	43 (33.1)	3 (60.0)	8 (40.0)	0 (0)	10 (50.0)	5 (100)	5 (27.8)	6 (15.4)	6 (33.3)
11-14	64 (49.2)	2 (40.0)	10 (50.0)	3 (60.0)	6 (30.0)	0 (0)	10 (55.5)	24 (61.5)	9 (50.0)
15-17	23 (17.7)	0 (0)	2 (10.0)	2 (40.0)	4 (20.0)	0 (0)	3 (16.7)	9 (23.1)	3 (16.7)
Gjinia									
Femër/ Vajzë	55 (42.3)	1 (20.0)	9 (45.0)	0 (0)	11 (55.0)	1 (20.0)	13 (72.2)	15 (38.5)	5 (27.8)
Mashkull/ Djalë	75 (57.7)	4 (80.0)	11 (55.0)	5 (100)	9 (45.0)	4 (80.0)	5 (27.8)	24 (61.5)	13 (72.2)
Përkatësia etnike/kombësia									
Shqiptar	14 (10.8)	5 (100)	4 (20.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	5 (12.8)	0 (0)
Ashkali	55 (42.3)	0 (0)	11 (55.0)	5 (100)	5 (25.0)	3 (60.0)	7 (38.9)	20 (51.3)	4 (22.2)
Republika e Shqipërisë	1 (0.8)	0 (0)	1 (5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Egjiptian	17 (13.1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	15 (75.0)	1 (20.0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Rom	43 (33.1)	0 (0)	4 (20)	0 (0)	0 (0)	1 (20.0)	11 (61.1)	13 (33.3)	14 (77.8)
Situata e fëmijës në kohën e intervistës									
I vetëm në rrugë	14 (10.8)	0 (0)	3 (15.0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	1 (5.6)	7 (17.9)	2 (5.6)
Me shokë/ bashkë- moshatarë	23 (17.7)	0 (0)	9 (45.0)	3 (60.0)	0 (0)	0 (0)	3 (16.7)	8 (20.5)	0 (0)
Me vëllezër e motra	30 (23.1)	5 (100)	0 (0)	1 (20.0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	19 (48.7)	2 (5.6)
Me prind/ kujdestar	60 (46.2)	0 (0)	6 (30.0)	0 (0)	18 (90.0)	5 (100)	14 (77.8)	3 (7.7)	14 (77.8)
Me familje tjetër	2 (1.5)	0 (0)	0 (0)	1 (20.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Në qendrën e kujdesit	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Ka kujdestar ligjor									
Po	129 (99.2)	5 (100)	19 (95.0)	5 (100)	20 (100)	5 (100)	18 (100)	39 (100)	18 (100)
Nuk e di	1 (0.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Ka certifikatë të lindjes									
Po	121 (93.1)	5 (100)	18 (90.0)	5 (100)	19 (95.0)	5 (100)	18 (100)	36 (92.3)	15 (8.3)
Jo	4 (3.1)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Nuk e di	3 (2.3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.1)	1 (1.1)
Refuzon të përgjigjet	2 (1.5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.6)
Ka shkuar ndonjëherë në shkollë									
Po	80 (61.5)	1 (20.0)	15 (75.0)	4 (80.0)	8 (40.0)	2 (40.0)	10 (55.6)	29 (74.4)	11 (61.1)
Jo/Nuk e di	50 (38.5)	4 (80.0)	5 (25.0)	1	12	3	8 (44.4)	10 (25.6)	7 (38.9)
Aktualisht në shkollë									
Po	33 (25.4)	0 (0)	12 (60.0)	0 (0)	4 (20.0)	1 (20.0)	2 (11.1)	9 (23.1)	5 (27.8)
Jo	97 (74.6)	5 (100)	8 (40.0)	5 (100)	16 (80.0)	4 (80.0)	16 (88.9)	30 (76.9)	13 (72.2)

	Total N=130(%)	Dragash n=5 (%)	Ferizaj n=20 (%)	F. Kosova n=5 (%)	Gjakova n=20 (%)	Kline n=5 (%)	Peja n=18 (%)	Pristina n=39 (%)	Prizren n=18 (%)
Kohëzgjatja e të jetuarit dhe/ose e të punuarit në rrugë									
<6 muaj	24 (18.5)	0 (0)	9 (45.0)	1 (20.0)	8 (40.)	0 (0)	3 (16.7)	3 (7.7)	0 (0)
6 muaj – 2 vjet	36 (27.7)	5 (100)	7 (35.0)	0 (0)	5 (5.0)	2 (40.0)	3 (16.8)	12 (30.8)	2 (11.1)
2-5 vjet	33 (25.4)	0 (0)	1 (5.0)	3 (60.0)	5 (5.0)	1 (20.0)	4 (22.2)	14 (35.9)	5 (27.8)
> 5 vjet	27 (20.8)	0 (0)	1 (5.0)	1 (20.0)	0 (0)	1 (20.0)	8 (44.4)	8 (20.5)	8 (44.4)
Gjithë jetën time	2 (1.5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (11.1)
Nuk e di	6 (4.6)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	2 (10.0)	1 (20.0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Refuzon të përgjigjet	2 (1.5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	1 (5.6)
Arsyeja kryesore për fillimin e daljes në rrugë									
Varfëria	114 (87.7)	5 (100)	13 (65.0)	2 (40.0)	20 (100)	5 (100)	18 (100)	33 (84.6)	18 (100)
Normat socio-kulturore	1 (0.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Liria	2 (1.5)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Mungesa e një prindi, kujdestari ose ofruesi të kujdesit	3 (2.3)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.1)	0 (0)
Familja është e lidhur me rrugë	2 (1.5)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Për të fituar para	4 (3.1)	0 (0)	0 (0)	3 (60.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Për të ndihmuar prindërit	2 (1.5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.1)	0 (0)
Problemet familjare	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Refuzon të përgjigjet	1 (0.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Çfarë i mban ata në situata rruge									
Varfëria	120 (92.3)	5 (100)	16 (80.0)	4 (80.0)	19 (95.0)	5 (100)	18 (100)	35 (89.7)	18 (100)
Normat socio-kulturore	1 (0.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Problemet familjare	10 (7.7)	5 (100)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.1)	2 (11.1)
Liria	2 (1.5)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Mungesa e një prindi, kujdestari ose ofruesi të kujdesit	5 (3.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (5.1)	2 (11.1)
Familja është e lidhur me rrugë	4 (3.1)	0 (0)	3 (15.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Për të fituar para	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	1 (20.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Delikuenca	1 (0.8)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Aftësia e kufizuar	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Diskriminimi	2 (1.5)	0 (0)	2 (10.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Refuzon të përgjigjet	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Aktivitetet që bëjnë në rrugë	2 (1.5)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Lypin									
Punojnë (p.sh., punë fizike, shërbime, shitje e gjërave)	78 (60.0)	0 (0)	13 (65.0)	0 (0)	17 (85.0)	5	17	14 (35.9)	12 (66.7)
Dalin me shoqërinë	33 (25.4)	1 (20.0)	0 (0)	5 (100)	0 (0)	0	1	22 (56.4)	4 (22.2)
Kujdesen për vëllezërit e motrat	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Asgjë	1 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2.6)	0 (0)
Luajnë	7 (5.4)	4 (80.0)	0 (0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (11.1)
Kërkojnë ushqim	8 (6.2)	0 (0)	7 (35.0)	0 (0)	1 (5.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Tabela 19
Rrethanat e përfshirjes në rrugë në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas vendndodhjes gjeografike.

Tabela 20
 Socio-demografia bazë
 e fëmijëve në situatë
 ruge në Kosovë e
 shtresuar sipas gjinisë.

	Total N= 130 (%)	Vajza n= 55 (%)	Djem n= 75 (%)	p-vlera
Vendndodhja gjeografike				
Dragash	5 (3.8)	1 (1.8)	4 (5.3)	0.02993
Ferizaj	20 (15.4)	9 (16.4)	11 (14.7)	
Fushë Kosovë	5 (3.8)	0 (0)	5 (6.7)	
Gjakovë	20 (15.4)	11 (20.0)	9 (12.0)	
Klinë	5 (3.8)	1 (1.8)	4 (5.3)	
Pejë	18 (13.8)	13 (23.6)	5 (6.7)	
Prishtinë	39 (30.0)	15 (27.3)	24 (32.0)	
Prizren	18 (13.8)	5 (9.1)	13 (17.3)	
Mosha (vjet)				
6-10	43 (33.1)	23 (41.8)	20 (26.7)	0.1893
11-14	64 (49.2)	23 (41.8)	41 (54.7)	
15-17	23 (17.7)	9 (16.4)	14 (18.7)	
Përkatësia etnike/kombësia				
Shqiptar	14 (10.8)	5 (9.1)	9 (12.0)	0.9874
Ashkali	55 (42.3)	24 (43.6)	31 (41.3)	
Fëmijë nga Republika e Shqipërisë	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	
Egjiptian	17 (13.1)	7 (12.7)	10 (13.3)	
Rom	43 (33.1)	19 (34.5)	24 (32.0)	
Situata e fëmijës në kohën e intervistës				
Vetëm në rrugë	14 (10.8)	5 (9.1)	9 (12.0)	0.379
Me shokë/bashkëmohatarë	23 (17.7)	9 (16.4)	14 (18.7)	
Me vëllezër e motra	30 (23.1)	10 (18.2)	20 (26.7)	
Me prind/kujdestar	60 (46.2)	30 (54.5)	30 (40.0)	
Me familje tjetër (2 (1.5)	0 (0)	2 (2.7)	
Në qendrën e kujdesit	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	
Ka kujdestar/prind ligjor				
Po	129 (99.2)	54 (98.2)	75 (100)	0.4231
Nuk e di	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	
Ka certifikatë të lindjes				
Po	121 (93.1)	52 (94.5)	69 (92.0)	0.5784
Jo	4 (3.1)	2 (3.6)	2 (2.7)	
Nuk e di	3 (2.3)	0 (0)	3 (4.0)	
Refuzon të përgjigjet	2 (1.5)	1 (1.8)	1 (1.3)	
Ka shkuar ndonjëherë në shkollë				
Po	80 (61.5)	37 (67.3)	43 (57.3)	0.3329
Jo/Nuk e di	50 (38.5)	18 (32.7)	32 (42.7)	
Aktualisht shkon në shkollë				
Po	33 (25.4)	15 (27.3)	18 (24.0)	0.8262
Jo	97 (74.6)	40 (72.7)	57 (76.0)	

	Total N= 130 (%)	Vajza n= 55 (%)	Djem n=75 (%)	p-vlera
Kohëzgjatja e të jetuarit dhe/ose e të punuarit në rrugë				
<6 muaj	24 (18.5)	14 (25.5)	10 (13.3)	0.3898
6 muaj – 2 vjet	36 (27.7)	16 (29.1)	20 (26.7)	
2-5 vjet	33 (25.4)	10 (18.2)	23 (30.7)	
> 5 vjet	27 (20.8)	11 (20.0)	16 (21.3)	
Gjithë jetën time	2 (1.5)	0 (0)	2 (2.7)	
Nuk e di	6 (4.6)	3 (5.5)	3 (4.0)	
Refuzon të përgjigjet	2 (1.5)	1 (1.8)	1 (1.3)	
Arsyeja kryesore për fillimin e daljes në rrugë				
Varfëria	114 (87.7)	53 (96.4)	61 (81.3)	0.1096
Normat socio-kulturore	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	
Liria	2 (1.5)	0 (0)	2 (2.7)	
Mungesa e një prindi ose kujdestari	3 (2.3)	0 (0)	3 (4.0)	
Familja është e lidhur me rrugë	2 (1.5)	0 (0)	2 (2.7)	
Për të fituar para	4 (3.1)	0 (0)	4 (5.3)	
Për të ndihmuar prindërit	2 (1.5)	1 (1.8)	1 (1.3)	
Probleme familjare	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	
Trafikimi i fëmijëve	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Refuzon të përgjigjet	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	
Çfarë i mban ata në situata rruge				
Varfëria	120 (92.3)	51 (92.7)	69 (92.0)	1
Normat socio-kulturore	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	0.4231
Problemet familjare	10 (7.7)	2 (3.6)	8 (10.7)	0.1891
Liria	2 (1.5)	0 (0)	2 (2.7)	0.5081
Mungesa e një prindi, kujdestari ose ofruesi të kujdesit	5 (3.8)	0 (0)	5 (6.7)	0.07245
Familja është e lidhur me rrugë	4 (3.1)	1 (1.8)	3 (4.0)	0.6372
Për të fituar para	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	1
Delikuenca	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	0.4231
Aftësia e kufizuar	1 (0.8)	1 (1.8)	0 (0)	0.4231
Diskriminimi	2 (1.5)	2 (3.6)	0 (0)	0.1771
Trafikimi i fëmijëve	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Refuzon të përgjigjet	2 (1.5)	1 (1.8)	1 (1.3)	1
Aktivitetet që bëjnë në rrugë				
Lypin	78 (60.0)	45 (81.8)	33 (44.0)	<0.0001
Punojnë (p.sh., punë fizike, shërbime, shitje e gjërave)	33 (25.4)	3 (5.5)	30 (40.0)	
Dalin me shoqërinë	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	
Kujdesen për vëllezërit e motrat	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	
Asgjë	7 (5.4)	2 (3.6)	5 (6.7)	
Luajnë	8 (6.2)	4 (7.3)	4 (5.3)	
Kërkojnë ushqim	1 (0.8)	0 (0)	1 (1.3)	

Tabela 21
Rrethanat e përfshirjes në rrugë në mesin e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë.

Tabela 22
Rrethanat familjare të
fëmijëve në situatë
rruge në Kosovë
të shtresuara sipas
gjinisë.

	Total N= 59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)	p-vlera
Statusi i jetimit				
Të dy prindërit gjallë	47 (79.7)	22 (81.5)	25 (78.1)	0.5707
Babai i gjallë dhe nëna e vdekur/e panjohur	5 (8.5)	3 (11.1)	2 (6.3)	
Nëna gjallë dhe babai i vdekur/i panjohur	7 (11.9)	2 (7.41)	5 (15.6)	
Ka vëllezër e motra				
Po	58 (98.3)	26 (96.3)	32 (100)	0.4576
Jo	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	
Numri mesatar i vëllezërve dhe motrave (IOR)	4 (2.75)	4 (2.75)	4 (2.75)	0.1732
Vëllezërit e motrat dalin në rrugë				
Po	9 (15.5)	5 (19.2)	4 (12.5)	0.6093
Disa po	35 (60.3)	14 (53.9)	21 (65.6)	
Të gjitha po	14 (24.1)	7 (26.9)	7 (21.9)	
Moshat e vëllezërve dhe motrave në rrugë				
< 5 vjet	3 (5.2)	1 (3.7)	2 (6.3)	
5 - <10 vjet	21 (36.2)	11 (40.7)	10 (31.3)	
10 - < 15 vjet	36 (62.1)	14 (51.9)	22 (68.8)	
15 - < 19 vjeç	11 (19.0)	5 (18.5)	6 (18.8)	
> 19 vjet	6 (10.3)	4 (14.8)	2 (3)	
Prindërit vijjnë në rrugë				
Jo	23 (39.0)	9 (33.3)	14 (43.8)	0.7714
Ndonjëherë	15 (25.4)	8 (29.6)	7 (21.9)	
Shumicën e kohës	8 (13.6)	3 (11.1)	5 (15.6)	
Gjithmonë	12 (20.3)	6 (22.2)	6 (18.8)	
Refuzon të përgjigjet	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	
Kontakt i rregullt me të paktën një anëtar të familjes				
Po	58 (98.3)	26 (96.3)	32 (100)	0.4576
Jo	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	
Origjina familjare				
Shqipëri	4 (6.8)	2 (7.4)	2 (6.3)	
Qytete tjera të Kosovës	39 (66.1)	19 (70.4)	20 (62.5)	
Nuk kanë lëvizur	11 (18.6)	4 (14.8)	7 (21.9)	
Mali i Zi	3 (5.1)	2 (7.4)	1 (3.1)	
Maqedoni e Veriut	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)	
BE	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)	
Familja migron sezonalisht				
Po	8 (13.6)	3 (11.1)	5 (15.6)	0.5748
Jo	50 (84.8)	23 (85.2)	27 (84.4)	
Nuk e di	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	
Prindër/Kujdestarë/Ofrues kujdesi të punësuar				
Po, në sektorin formal	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Po, në sektorin joformal	9 (15.3)	4 (14.8)	5 (15.6)	
Jo, nuk kanë burim të ardhurash	29 (49.2)	13 (48.2)	16 (5)	
Jo, prindërit e mi lypin	17 (28.8)	8 (29.6)	9 (28.1)	
Nuk e di	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	
Burimet e të ardhurave të prindërve/kujdestarit/ofruesit të kujdesit				
Asnjë	17 (28.8)	8 (29.6)	9 (28.1)	1
Punësim i përhershëm me kohë të pjeshme	2 (3.4)	0 (0)	2 (6.3)	0.495
Punësim i përhershëm me kohë të plotë	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	0.4576
Punë/punësim i rastësishëm	6 (10.2)	3 (11.1)	3 (9.4)	1
Ndihma e qeverisë	36 (61.0)	18 (66.7)	18 (56.3)	0.4371
Lypës/kërkon para	26 (44.1)	11 (40.7)	15 (46.9)	0.7931
Riciklim i metaleve dhe plastikës	12 (20.3)	4 (14.8)	8 (25.0)	0.5177

	Total N= 59(%)	Vajza n= 27(%)	Djem n=32 (%)	p-vlera
Ka shkuar ndonjëherë në shkollë				
Po	46 (78.0)	23 (85.2)	23 (71.9)	0.3609
Jo	13 (22.0)	4 (14.8)	9 (28.1)	
Klasa më e lartë e përfunduar	N=46	n=23	n=23	
Parashkollor	1 (2.3)	1 (4.3)	0 (0)	1
Filllore, klasa 1-5	29 (63.0)	14 (60.9)	15 (46.9)	
E mesme e ulët, klasa 6-9	14 (30.4)	7 (30.4)	7 (21.9)	
E mesme e lartë, klasa 10-12	1 (2.3)	1 (4.3)	0 (0)	
Arsim joformal	1 (2.3)	0 (0)	1 (4.3)	
Klasa mesatare e përfunduar (IQR)	4 (3)	4 (4)	4 (3)	0.2145
Arsyet për të cilat nuk ka shkuar kurrë në shkollë	N=13	n=4	n=9	
Zgjedhja për të fituar para për familjen	9 (69.2)	4 (100)	5 (55.6)	0.228
Nuk do që të shkoj në shkollë	4 (30.8)	0 (0)	4 (44.4)	
I detyruar të fitojë para për familjen	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
I detyruar të fitojë para për dikë tjetër	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Nuk do që të shkoj në shkollë				
Dëshiron të shkojë në shkollë (nuk e ka ndjekur kurrë)				
Po	10 (76.9)	4 (100)	6 (66.7)	0.4965
Jo	3 (23.1)	0 (0)	3 (33.3)	
Aktualisht e ndjek	N=46	n=23	n=23	
Po	20 (43.5)	10 (43.5)	10 (43.5)	1
Jo	26 (56.5)	13 (56.5)	13 (56.5)	
Klasa aktuale	N=20	n=10	n=10	
Filllore, klasa 1-5	9 (45.0)	4 (40.0)	5 (50.0)	1
E mesme e ulët, klasa 6-9	9 (45.0)	5 (50.0)	4 (40.0)	
E mesme e lartë, klasa 10-12	1 (5.0)	1 (10.0)	0 (0)	
Shkollim intensiv	1 (5.0)	0 (0)	1 (10.0)	
Pse nuk merr pjesë aktualisht	N=26	n=13	n=13	
Zgjedhja për të fituar para për familjen	5 (19.2)	3 (23.1)	2 (15.4)	
I detyruar të fitojë para për familjen	4 (15.4)	2 (15.4)	2 (15.4)	
I detyruar të fitojë para për dikë tjetër	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Nuk do që të shkoj në shkollë	2 (7.7)	2 (15.4)	1 (7.7)	
Të tjera	12 (46.2)	4 (30.8)	8 (61.5)	
Nuk e di	3 (11.5)	2 (15.4)		
Refuzon të përgjigjet	0 (0)	0 (0)	0 (0)	
Dëshiron të shkojë në shkollë (aktualisht nuk e ndjek)				
Po	24 (92.3)	11 (84.6)	13 (100)	0.48
Jo	2 (7.7)	2 (15.38)	0 (0)	
Sa ditë shkolle keni humbur në 4 javët e fundit	N=20	n=10	n=10	
Asnjë	6 (30.0)	3 (30.0)	3 (30.0)	0.612
1-2 ditë	8 (40.0)	5 (50.0)	3 (30.0)	
3-5 ditë	4 (20.0)	2 (20.0)	2 (20.0)	
> 5 ditë	2 (10.0)	0 (0)	2 (20.0)	

Tabela 23
Rrethanat arsimore të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë.

Tabela 24
Rrethanat e strehimit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë.

	Total N=59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)	p-vlera
Me kë qëndrojnë natën				
Familjen e ngushtë	51 (86.4)	22 (81.5)	29 (90.6)	0.6138
Familje e gjerë	8 (13.6)	3 (18.5)	4 (9.4)	
Në 4 javët e fundit keni fjetur në ndonjë nga vendet e mëposhtme				
Apartament, shtëpi ose rimorkio me familjen	26 (44.1)	11 (40.7)	15 (46.9)	0.8339
Apartament, shtëpi ose rimorkio e përbashkët me anëtarë që nuk janë të familjes	4 (6.8)	1 (3.7)	3 (9.4)	0.6175
Ndërtesë të zbrazët ose të braktisur	4 (6.8)	2 (7.4)	2 (6.3)	1
Rrugë, park, trotuar, verandë, hapësirë publike	4 (6.8)	1 (3.7)	3 (9.4)	0.6175
Shtëpinë e dikujt tjetër (mikut, fqinjit, etj.)	6 (10.2)	1 (3.7)	5 (15.6)	0.2047
Qendrën e shpëtimit ose strehë emergjente	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Në 4 javët e fundit, sa netë keni fjetur diku ku nuk keni dashur të flini?				
Asnjë nga netët	54 (91.5)	25 (92.6)	29 (90.6)	0.5898
Disa netë	2 (3.4)	0 (0)	2 (6.3)	
Më shumë se gjysmën e netëve	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	
Të gjitha ose pothuajse të gjitha netët	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	

Tabela 25
Gjenerimi i të ardhurave dhe burimet e të ardhurave tek fëmijët në situatë rruge në Kosovë të shtresuar sipas gjinisë.

	Total N=59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)	p-vlera
Angazhohen në aktivitete që gjenerojnë të ardhura				
Po	27 (45.8)	10 (46.9)	17 (53.1)	0.1972
Jo	30 (50.9)	15 (55.6)	15 (46.9)	
Nuk e di	2 (3.4)	2 (7.4)	0 (0)	
Shpeshësia e punës				
	N=27	n=10	n=17	
Çdo ditë (vetëm ditët)	20 (74.1)	7 (70.0)	13 (76.5)	0.8507
Çdo ditë (vetëm netët)	1 (3.7)	0 (0)	1 (5.9)	
Çdo ditë (ditët dhe netët)	2 (7.4)	1 (10.0)	1 (5.9)	
Vetëm para ose pas shkollës	1 (3.7)	0 (0)	1 (5.9)	
Vetëm në fundjavë	3 (11.1)	2 (20.0)	1 (5.9)	
Burimet e të ardhurave				
Asnjë	5 (8.5)	2 (7.4)	3 (9.4)	1
Punë manuale/punësim	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Shërbime (parkim, larje xhamash, etj.)	19 (32.2)	4 (14.8)	15 (46.9)	0.01897
Punon në deponinë lokale	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Ndihma e qeverisë	39 (66.1)	19 (70.4)	20 (62.5)	0.7187
Lypës/kërkon para	36 (61.0)	16 (59.3)	20 (62.5)	1
Riciklimi i metaleve dhe plastikës	13 (22.0)	7 (25.9)	6 (18.8)	0.544
Diçka e paligjshme	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Punë e përhershme me kohë të pjesshme	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Punë e përhershme me orar të plotë	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)	1
Refuzon të përgjigjet	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Çfarë bëjnë ata me të ardhurat e tyre				
Ua japin prindërve të vet	49 (83.1)	22 (81.5)	27 (84.4)	1
Ua japin të afërmeve të tjerë	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	0.4576
Ua japin dikujt tjetër	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Blejné ushqim	35 (59.3)	14 (51.9)	21 (65.7)	0.3027
Paguajnë qiranë, banimin ose strehimin	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)	0.4576
Blejné alkool ose drogë	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Kohë të lirë	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Transport	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)	1
Të tjera	0 (0)	0 (0)	0 (0)	-
Refuzon të përgjigjet	2 (3.4)	0 (0)	2 (6.3)	0.495
A është zgjedhja juaj çfarë të bëni me paratë				
Po, zgjedhja ime	16 (27.1)	8 (29.6)	8 (25.0)	0.9167
Jo, e dikujt tjetër	43 (72.9)	19 (70.4)	24 (75.0)	

	Total N= 59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)
Ka sëmundje fizike ose mendore			
Po	8 (6.2)	3 (5.5)	5 (6.7)
Jo	122 (93.8)	52 (94.5)	70 (93.3)
Lloji i sëmundjes			
Sëmundje fizike	6 (75.0)	3 (100)	3 (60.0)
Sëmundje mendore	2 (25.0)	0 (0)	2 (40.0)
Probleme të rënda shëndetësore			
Po	1 (1.7)	1 (3.70)	0 (0)
Jo	58 (98.3)	26 (96.3)	32 (100.0)
Sëmundje fizike ose mendore			
Sëmundje e syve	3 (5.1)	2 (7.4)	1 (3.1)
Të mësuarit apo të kuptuarit	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)
Epilepsi	1 (1.7)	1 (3.7)	0 (0)
Nuk e di	2 (3.39)	0 (0)	2 (6.3)
A e bën sëmundja juaj të vështirë të bëni gjërat			
Jo, jo dhe aq	3 (60.0)	2 (50.0)	1 (100.0)
Po, pak e vështirë të bëj atë që dua	2 (40.0)	2 (50.0)	0 (0)
Po, shumë e vështirë të bëj atë që dua	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Po, gjendja ime e bën jashtëzakonisht të vështirë të bëj atë që dua	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Nuk kam asnjë vështirësi funksionale	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Përdorimi i substancave			
Po	10 (16.95)	3 (11.11)	7 (21.88)
Jo	49 (83.05)	24 (88.89)	25 (78.13)
Llojet e substancave të përdorura			
Duhan	10 (100.0)	3 (100.0)	7 (100.0)
Perspektiva e së ardhmes			
Mundësitë janë të pakufishme	7 (11.7)	4 (14.8)	3 (9.4)
Shumë mundësi	11 (18.6)	7 (25.9)	4 (12.5)
Mundësi shumë të kufizuara	26 (44.1)	9 (33.3)	17 (53.1)
Nuk ka mundësi fare	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)
Nuk e di	12 (20.3)	6 (22.2)	6 (18.8)
Refuzon të përgjigjet	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)

Tabela 26
Profili i shëndetit dhe mirëqenies së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë.

	Total N= 59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)
Shujta në ditë			
1 ose asnjë	5 (8.5)	3 (11.1)	2 (6.3)
2	30 (50.6)	13 (47.4)	17 (53.1)
3 ose më shumë	22 (37.3)	11 (40.5)	11 (34.4)
Nuk e di	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
Refuzon të përgjigjet	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
Ka shkuar në shtrat i/e uritur javën e kaluar			
Po	15 (25.4)	10 (37.0)	5 (15.6)
Jo	41 (69.5)	16 (59.3)	25 (78.1)
Nuk e di	3 (5.1)	1 (3.70)	2 (6.3)
Nëse ka shkuar në shtrat i uritur, sa shpesh			
Disa netë	11 (73.3)	6 (60.0)	5 (100.0)
Rrallë	4 (26.7)	4 (40.0)	0 (0)
Nëse ka shkuar në shtrat i uritur, pse			
Gjatë kohës kur prindërit kishin probleme	1 (6.7)	1 (10.0)	0 (0)
Ka ndodhur shumë kohë më parë	1 (6.7)	1 (10.0)	0 (0)
Varfëria	1 (6.7)	0 (0)	1 (20.0)
Nuk kishte ushqim në shtëpi	10 (66.7)	7 (70.0)	3 (60.0)
Nuk kishte para për të blerë ushqim	2 (13.3)	1 (10.0)	1 (20.0)

Tabela 27
Statusi i të ushqyerit të fëmijëve në situatë rruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë.

Tabela 28

Përvojat e dhunës në mesin e fëmijëve në situatë ruge në Kosovë të shtresuara sipas gjinisë.

	Total N= 59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)
A ka përjetuar dikush në shtëpinë tuaj përvoja të dhunës ndonjëherë:			
Përdorim i drogës ose alkoolit në një mënyrë që ju frikësonte	6 (10.2)	2 (7.4)	4 (12.5)
Kërcënime për t'ju lënduar ose vrrarë	2 (3.4)	1 (3.7)	1 (3.1)
Dikush brenda ose jashtë shtëpisë tuaj ndonjëherë, a ju ka:			
Goditur, rrahur, rënë shuplakë ose lënduar aq fort sa të shkaktojë plagë	5 (8.7)	0 (0)	5 (15.6)
Ku ndodhi (abuzimi fizik)			
Në shtëpi	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
Në rrugë	3 (5.1)	0 (0)	3 (9.4)
Të dyja	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
Asnjëra	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Dikush brenda ose jashtë shtëpisë tuaj ndonjëherë, a ju ka:			
Detyruar me forcë të kryeni marrëdhënie seksuale	0 (0)	0 (0)	0 (0)
A keni shkëmbyer ndonjëherë marrëdhëniet seksuale për para, strehim, ushqim, mbrojtje apo ndonjë gjë tjetër			
Po	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
Jo	58 (98.3)	27 (100)	31 (96.9)
Ku ndodhi (marrëdhënia seksuale transaksionale)			
Në shtëpi	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Në rrugë	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Të dyja	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Asnjëra	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
A ishte marrëdhënie seksuale transaksionale:			
Vullnetare	1 (1.7)	0 (0)	1 (3.1)
E detyruar apo me forcë	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Tabela 29

Shfrytëzimi i shërbimeve nga fëmijët në situatë ruge në Kosovë i shtresuar sipas gjinisë.

	Total N= 59 (%)	Vajza n=27 (%)	Djem n=32 (%)
A keni përdorur ndonjëherë ndonjërin nga shërbimet e mëposhtme:			
Qendrën e kujdesit familjar	45 (76.27)	17 (62.96)	28 (87.50)
Spitalin	10 (16.95)	2 (7.41)	8 (25.00)
Asistencën sociale të qeverisë	48 (81.36)	21 (77.78)	27 (84.38)
Punën sociale ose shërbime të tjera sociale	41 (69.49)	17 (62.96)	24 (75.00)
Organizatën ose shërbimin e bazuar në komunitet	30 (50.85)	10 (37.04)	20 (62.50)

Tabela 30

Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për përmirësimin e mbrojtjes së fëmijëve dhe mbështetjes për fëmijët dhe familjet në situatë ruge në Kosovë.

Prioriteti	1	2	3	4	5	Total	Rezultati	Renditja
Reforma e ligjit, legjislacionit dhe kodit penal	2	3	3	0	5	36	1.89473684	3
Forcimi dhe zgjerimi i shërbimeve të QPS-së (p.sh., burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe forcimi i sistemeve)	5	4	2	4	0	55	2.89473684	1
Ndarja buxhetore e rritur për të adresuar çështjen e fëmijëve në situatë ruge	4	3	2	2	0	42	2.21052632	2
Ndërgjegjësimi i qytetarëve për të mos dhënë lëmshë apo sende të tjera për fëmijët në situatë ruge	0	2	3	2	3	24	1.26315789	4
Ndërhyrjet për të mbështetur familjet për të fituar punësim dhe ndërtim të aftësive, si dhe iniciativa për mbështetje ekonomike për familjet (p.sh., fuqizimi ekonomik i familjeve)	0	1	2	5	1	21	1.10526316	5
Mbështetje arsimore për të parandaluar braktisjen e shkollës dhe për të mbështetur fëmijët që të kthehen në shkollë (p.sh. fletore, rroba, çanta shpine, etj.)	1	0	2	2	2	17	0.89473684	6
Përgjegjësitë e institucioneve komunale dhe kombëtare/ qendrore të detajuara, të monitoruara dhe të vlerësuara për zbatim (p.sh. Cili është roli i tyre, përgjegjësitë dhe mbajtja përgjegjëse e akterëve)	0	1	0	1	5	11	0.57894737	7
Ligjet e zbatuara dhe sistemi i vendosur për të siguruar që prindërit të sanksionohen për mos dërgimin e fëmijëve të tyre në shkollë dhe për përdorimin e fëmijëve në gjenërimin e të ardhurave.	0	0	0	1	1	3	0.15789474	11

Ndërhyrja me prindërit për të rritur ndërgjegjësimin për të drejtat e fëmijëve dhe pasojat e dërgimit të fëmijëve në rrugë dhe ofrimin e trajnimeve për shkathësi të prindërimit.	0	0	0	0	0	0	0	0	12
Rritja dhe zgjerimi i programeve të asistencës sociale dhe subvencionimit dhe përshtatshmërisë për komunitetet e marginalizuara (p.sh., transfertat e kushtëzuara dhe të pakushtëzuara të parave të gatshme dhe mbrojtja sociale, etj.)	1	0	0	0	1	6		0.31578947	9
Përmirësimi i këshillimit dhe menaxhimit të rasteve për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre	0	0	0	0	0	0		0	12
Rritja e qendrave të kujdesit ditor, këndeve të lojërave dhe aktiviteteve të kohës së lirë në dispozicion për fëmijët në situatë rruge.	0	0	1	0	1	4		0.21052632	10
Ofrimi më i drejtpërdrejtë i shërbimeve nga OJQ-të në bashkëpunim me qeverinë	0	1	0	1	1	7		0.36842105	8

Barrierat për përmirësim	1	2	3	4	5	Numërimi	Total	Rezultati	Renditja
Mungesa e zbatimit të ligjeve, legjislacionit dhe kodit penal	6	2	0	1	0	9	40	2.10526316	1
Mungesa e shërbimeve sociale të forta për shkak të zbatimit të dobët	1	2	2	1	1	7	22	1.15789474	5
Mungesa e fondeve dhe buxhetit të alokuar për programe dhe shërbime	4	1	3	1	0	9	35	1.84210526	2
Mungesa e koordinimit ndërmjet akterëve social dhe atyre shtetëror	0	2	3	1	4	10	23	1.21052632	3
Mungesa e fuqisë për të diktuar dhe miratuar ndryshime në politika dhe procese	0	0	0	1	1	2	3	0.15789474	14
Mungesa e të dhënave rreth problemit të caktuar	1	0	1	1	0	3	10	0.52631579	8
Mungesa e monitorimit dhe llogaridhënies në qeveri	1	0	1	1	0	3	10	0.52631579	8
Mungesa e vullnetit politik	0	0	1	1	0	2	5	0.26315789	12
Mungesa e koordinimit ndërmjet komunave dhe qeverisë kombëtare	0	1	0	3	1	5	11	0.57894737	7
Trajnimi dhe mbikëqyrja e pamjaftueshme e individëve që ofrojnë shërbime	0	1	0	1	1	3	7	0.36842105	11
Diskriminimi i fëmijëve në situatë rruge, familjeve dhe komuniteteve të marginalizuara	0	0	0	0	1	1	1	0.05263158	15
Situatat familjare (familjet nuk mund të kenë qasje në shërbime ose nuk i inkurajojnë fëmijët e tyre ta bëjnë këtë, ose në mënyrë aktive pengojnë qasjen)	0	0	0	0	0	0	0	0	16
Mungesa e ndërgjegjësimit të fëmijëve në situatë rruge për të drejtat dhe shërbimet e tyre në dispozicion	0	0	1	0	1	2	4	0.21052632	13
Kriza ekonomike	2	2	1	0	2	7	23	1.21052632	3
Mungesa e burimeve njerëzore (mungesa e punonjësve social)	0	1	2	1	0	4	12	0.63157895	6
Mungesa e skemave adekuate të asistencës sociale	1	1	0	0	1	3	10	0.52631579	8

Tabela 31

Renditja e barrierave nga palët e interesit në përmirësimin e jetës së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë.

Tabela 32

Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për të përmirësuar qasjen e fëmijëve në shërbime dhe përdorimin e tyre në Kosovë.

Prioriteti	1	2	3	4	5	Numërimi	Total	Rezultati	Renditja
Mbulushmëri me e madhe me asistencë sociale" për familjet dhe për ata në komunitetet e marginalizuara (p.sh., rritja e pranueshmërisë, programet e synuara, etj.)	5	2	3	1	2	13	46	2.42105263	3
Fuqizimi dhe zgjerimi i shërbimeve dhe politikave të QPS-së (p.sh. burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe forcimi i sistemeve)	5	5	1	2	1	14	53	2.78947368	1
Përgjegjësitë e institucioneve komunale dhe kombëtare/qendrore të detajuara, të monitoruara dhe të vlerësuara për zbatim (p.sh. cili është roli i tyre, përgjegjësitë dhe mbajtja përgjegjës e akterëve)	1	7	4	0	2	14	47	2.47368421	2
Trajnimi dhe koordinimi i shumë agjencive në mesin e politikëbërësve në ministri dhe komuna të ndryshme	2	0	1	5	1	9	24	1.26315789	5
Rritja e ndarjes së buxhetit/burimeve për adresimin e çështjes së fëmijëve në situatë rruge	2	1	4	3	3	13	35	1.84210526	4
Reforma e ligjit, legjislacionit dhe kodit penal	1	0	0	2	3	6	12	0.63157895	6

Tabela 33

Renditja e prioriteteve nga palët e interesit për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave, vendimmarrjet dhe politikëbërjen e bazuar në fakte për politikëbërësit komunal dhe qendror në lidhje m çështjen e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre.

Prioriteti	1	2	3	4	5	Numërimi	Total	Rezultati	Renditja
Përkufizime dhe terma të qarta për fëmijët në situatë rruge dhe familjet në kontekstin e Kosovës	4	2	0	0	1	7	29	1.52631579	4
Krijimi i një baze të të dhënave të unifikuar për gjurmimin e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre	3	7	0	1	2	13	47	2.47368421	1
Identifikimi i numrit të fëmijëve në situatë rruge	5	1	3	2	1	12	43	2.26315789	2
Ngritja e kapaciteteve për mbledhjen dhe analizën e të dhënave	1	2	5	4	0	12	36	1.89473684	3
Strategjitë dhe politikat që bazohen në bazën e të dhënave	0	1	2	2	3	8	17	0.89473684	6
Takime dhe analiza ndërsektoriale të të dhënave për të arritur konsensus mbi çështjet dhe për t'u koordinuar	1	1	2	2	4	10	23	1.21052632	5
Trajnim mbi politikat dhe vendimmarrjen e bazuar në dëshmi	0	1	1	2	2	6	13	0.68421053	7

Shtojcat

Lista e Palëve të Interesit

Institucioni	Përfaqësuesi	Titulli
Zyra për Qeverisje të Mirë/ZQM	Qendresa Ibra Zariqi	Zyrtare e Lartë për të Drejtat e Fëmijëve
Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve	Mentor Morina	Drejtor i Departamentit të Politikave Sociale dhe Familjare
Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve	Ylfete Ramosaj	Zyrtare statistikore në Departamentin e Politikave Sociale dhe Familjare
Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve	Blerina Thaçi	Zyrtare për Mbrojtjen e Fëmijëve në Departamentin e Politikave Sociale dhe Familjare
Policia e Kosovës	Salih Dragidella	Policia e Komunitetit
Policia e Kosovës	Riza Murati	Drejtorja për Hetimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore
Policia e Kosovës	Nilgyn Kosova	Shefe e Sektorit për parandalimin e delikuençës së të miturve
Avokati i Popullit	Igballe Rrahmani	Zyrtare për të drejtat e fëmijëve
Avokati i Popullit	Basri Kastrati	Zëvendës i Avokatit të Popullit
Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural	Sherife Sekiraqa	Instituti i Bujqësisë
Inspektorati i Punës	Agim Millaku	Inspektorati i Punës
Inspektorati i Punës	Valon Leci	Inspektorati i Punës
Ministria e Drejtësisë	Lulzim Beqiri	Drejtor i Departamentit për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave
Ministria e Punëve të Brendshme	Liridon Neziri	Udhëheqës i Divizionit të Shtetësisë në Departamentin për Shtetësi, Azil dhe Migrim
Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacioneve	Merita Jonuzi	Zyrtare për Monitorimin e të Drejtave të Fëmijëve
Qendra për Punë Sociale - Prishtinë	Vehbi Mujku	Drejtor
Qendra për Punë Sociale - Fushë Kosovë	Abaz Xhigoli	Drejtor
Qendra për Punë Sociale - Ferizaj	Adelina Rexhepi	Shefe e shërbimeve sociale
Qendra për Punë Sociale - Prizren	Kumrije Bytyqi	Drejtoreshë
Qendra për Punë Sociale - Obiliq	Mexhid Krasniqi	Shef i shërbimeve sociale
Qendra për Punë Sociale - Lipjan	Lorik Berbatovci	Shef i shërbimeve sociale
ILO	Blerim Murtezi	Koordinator i projektit të ILO-s në Kosovë
ILO	Lendita Boshtrakaj	Koordinatore e projektit të ILO-s
UNHCR	Bujar Prebreza	Bashkëpunëtor i Mbrojtjes
Balkan Sunflowers	Muhamet Arifi	Drejtor
KOMF	Donjeta Kelmendi	Drejtoreshë
Terre des hommes	Florina Sefaj	Drejtoreshë
Terre des hommes	Pajtim Zeqiri	Menaxher i Programit për Mbrojtjen e Fëmijëve
Qendra ditore e kujdesit të fëmijëve, Terre des hommes	Egzona Gashi	Menaxhere e Qendrës
ECMIK	Adrian Zeqiri	Drejtor
SOS Fshatrat e Fëmijëve	Gonxhe Dobroshi	Menaxhere e Projektit
Universiteti i Prishtinës / Instituti i Psikologjisë	Aliriza Arenliu	Drejtor i Institutit të Psikologjisë/Profesor i Asociuar në Universitetin e Prishtinës
Qendra Labyrinth	Safet Blakaj	Drejtor

Grupi i Referencës Teknike

Emri dhe mbiemri	Pozita	Institucioni
Mentor Morina	Drejtor i Departamentit të Politikave Sociale dhe Familjare (Kryesues)	Ministria e Financave Punës dhe Transfereve
Qendresa Ibra Zariqi	Zyrtare e Lartë për të Drejtat e Fëmijëve	Zyra për Qeverisje të Mirë
Lumnije Azemi	Menaxhere e Projektit	Zyra e BE-së
Sherife Sekiraqa	Zyrtare e lartë për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Nilgyn Kosova	Shefe e Sektorit për parandalimin e delikuençës së të miturve	Policia e Kosovës
Salih Dragidella	Policia e Komunitetit	Policia e Kosovës
Igballe Rrahmani	Zyrtar për të drejtat e fëmijëve	Institucioni i Avokatit të Popullit të Kosovës
Baki Gimolli	Këshilltar i lartë ligjor në departamentin për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve	Institucioni i Avokatit të Popullit të Kosovës
Kaltrina Kelmendi	Profesoreshë e Asociuar	Instituti i Psikologjisë, Universiteti "Hasan Prishtina".
Linda Hoxha	Profesoreshë e Asociuar	Instituti i Psikologjisë, Universiteti "Hasan Prishtina".
Donjeta Kelmendi	Drejtoreshë	Koalicioni i Organizatave për Mbrojtjen e Fëmijëve (KOMF)
Vebi Mujku	Drejtoreshë	Qendra për Punë Sociale - Prishtinë
Lindita Boshtrakaj	Koordinatorë e projektit	ILO
Florina Sefaj	Drejtoreshë	Terres des Hommes
Ferdane Asllani	Avokuese e Programit të Strategjisë	Balkan Sunflowers
Qendra ditore e kujdesit të fëmijëve, Terre des hommes	Egzona Gashi	Menaxhere e Qendrës

Pyetësi i palëve të interesit

Pyetësor i shkurtër – për palët e interesit të qeverisë, komunitetit dhe kujdesit shëndetësor

[Pëlqimi i informuar online dhe kutia e kontrollit të vendosura këtu si faqja e parë e anketës së shkurtër]

Data: __/__/____ (DD/MM/VVV)

Faleminderit që pranuat të merrni pjesë në këtë pyetësor të shkurtër për të mbledhur informacione mbi fëmijët që e gjejnë veten duke jetuar dhe/ose duke punuar në rrugë në Kosovë dhe për të identifikuar prioritetet dhe barrierat për ofrimin e shërbimeve për fëmijët në situatë ruge dhe familjet e tyre. Si individë që punojnë me fëmijët në situatë ruge, familjet e tyre, dhe komunitetet ku ata jetojnë dhe punojnë në Kosovë, kontributi juaj është i rëndësishëm. Ky pyetësor i shkurtër nuk do të merr më shumë se 15 minuta nga koha juaj. Ju falenderojmë për pjesëmarrje.

Pjesa 1: Informacione sociodemografike të palëve të interesit / profili i organizatës

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet
	Çfarë e përshkruan më mirë organizatën të cilën e përfaqësoni?	☐ Qeveri ☐ Organizatë joqeveritare (lokale) ☐ Organizatë joqeveritare (ndërkombëtare) ☐ Tjetër, specifikoni: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në cilat lokacione në Kosovë vepron organizata me të cilën punoni? (Shënoni të gjitha ato që zbatohen)	☐ Prishtinë ☐ Fushë Kosova ☐ Obiliq ☐ Ferizaj ☐ Prizren ☐ Pejë ☐ Gjakovë ☐ Tjetër, Specifikoni: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në çfarë kapaciteti i përfshin puna e organizatës suaj fëmijët në situatë rruge?	☐ Ofrimi i drejtpërdrejtë i shërbimeve për fëmijët në situatë rruge ☐ Politikë-bërja ☐ Të drejtat e njeriut dhe avokimi ☐ Ofrimi i shërbimeve për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian ☐ Ofrimi i shërbimeve për të parandaluar braktisjen e shkollës (p.sh. parandalimi i përfshirjes në rrugë) ☐ Ofrimi i shërbimeve shëndetësore ☐ Tjetër, Specifikoni: _____ ☐ Organizata jonë nuk punon drejtpërdrejt ose tërthorazi duke përfshirë fëmijët në situatë rruge ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A mbledh organizata juaj të dhëna për fëmijët në situatë rruge?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Pjesa 2: Mendimet profesionale për fëmijët në situatë rruge

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet
	Sipas mendimit tuaj profesional, a mendoni se fëmijët në situatë rruge janë problem në Kosovë?	☐ Pajtohem plotësisht ☐ Pajtohem ☐ As pajtohem dhe as nuk pajtohem ☐ Nuk pajtohem ☐ Nuk pajtohem aspak
	Sipas mendimit tuaj profesional, ku mendoni se janë problem fëmijët në situatë rruge në Kosovë?	☐ Janë problem në të gjithë vendin ☐ Janë problem në qytete të caktuara të Kosovës Ju lutemi specifikoni cilat qytete: _____ ☐ Nuk janë problem askund në Kosovë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Sipas mendimit tuaj profesional, cila është përkatësia etnike/kombëtare e fëmijëve në situatë rruge në Kosovë? (Shënoni të gjitha ato që zbatohen)	☐ Romë ☐ Ashkali ☐ Egjiptian ☐ Shqiptarë ☐ Serb ☐ Boshnjak ☐ Goran ☐ Turk ☐ Fëmijë nga Republika e Shqipërisë ☐ Të panjohur ☐ Tjetër, Specifikoni: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem

	<p>Cilat mendoni se janë tri arsyt kryesore që fëmijët përfshihen në rrugë në Kosovë? (Shënoni tri arsyt kryesore)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Varfëria ☐ Aftësia e kufizuar ☐ Diskriminimi ☐ Trafikimi i fëmijëve ☐ Normat socio-kulturore ☐ Migrimi/kërkimi i azilit ☐ Problemet familjare (p.sh., alkoolizmi, dhuna në familje, divorci, etj.) ☐ Abuzimi, neglizhimi, keqtrajtimi në shtëpi ☐ Liria ☐ Delikuenca ☐ Të detyruar nga prindërit ose familja ☐ Mungesa e një prindi ose kujdestari ☐ Nuk ka mundësi apo zgjedhje ☐ Tjetër, Specifikoni: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<p>Sipas mendimit tuaj profesional, a luhatet sezonalisht në Kosovë numri i fëmijëve në situatë rruge?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Po, nëse po, ju lutemi specifikoni stinët: _____ ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<p>Sipas njohurive tuaja, cilat shërbime janë aktualisht në dispozicion për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre në Kosovë? (Shënoni të gjitha që aplikohen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Qendrat e kujdesit ditor ☐ Asistenca sociale e ofruar për familjet e fëmijëve në situatë rruge ose në rrezik të përfshirjes në rrugë ☐ Ushqimi / sigurimi i ushqimit ☐ Mbështetja arsimore ☐ Këshillimi dhe puna sociale ☐ Shërbimet e kujdesit shëndetësor ☐ Shërbimet e rehabilitimit ☐ Shërbimet për mbrojtjen e fëmijëve ☐ Trajnimet/shkathtësitë e prindërimit ☐ Trajnimet për jetesën/ shkathtësitë financiare ☐ Rehabilitimi/ulja e dëmit nga përdorimi i substancave ☐ Mbështetja për banim ose strehim të përkohshëm ☐ Tjetër, Specifikoni: _____ ☐ Asnjë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<p>Sipas mendimit tuaj, a janë të përshtatshme shërbimet për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<p>Sipas mendimit tuaj, për çfarë shërbimesh kanë nevojë fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre, të cilat aktualisht nuk ofrohen ose janë të pamjaftueshme? (Shënoni të gjitha që aplikohen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Qendra të kujdesit ditor ☐ Asistencë sociale ☐ Ushqim / sigurim të ushqimit ☐ Mbështetje arsimore ☐ Këshillim dhe punë sociale ☐ Shërbime të kujdesit shëndetësor ☐ Shërbime të rehabilitimit ☐ Shërbime për mbrojtjen e fëmijëve ☐ Trajnime/shkathtësi të prindërimit ☐ Trajnime për jetesën/shkathtësi financiare ☐ Rehabilitim/ulje të dëmit nga përdorimi i substancave ☐ Mbështetje për strehim ☐ Tjetër, specifikoni: _____ ☐ Asnjë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Pjesa 3: Renditja e prioriteteve dhe pengesat për ofrimin e shërbimeve

1. Ku mendoni se duhet të përqendrohen urgjentisht përpjekjet për të përmirësuar mbrojtjen dhe mbështetjen e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre?

Ju lutemi renditni ato që mendoni se janë **pesë prioritetet** kryesore nga prioriteti i parë (1= Prioriteti i parë për përmirësim) në prioritetin e pestë (5=prioriteti i pestë për përmirësim). Lexoni prioritetet e renditura më poshtë dhe mendoni se cili duhet të jetë prioriteti i parë, i dytë, i tretë, i katërt dhe i pestë. Ju lutemi tregoni renditjen tuaj

Prioriteti	Renditja (1 deri në 5)
Reforma e ligjit, legjislacionit dhe kodit penal	
Forcimi dhe zgjerimi i shërbimeve të QPS-së (p.sh., burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe forcimi i sistemeve)	
Ndarja buxhetore e rritur për të adresuar çështjen e fëmijëve në situatë rruge	
Ndërgjegjësimi i qytetarëve për të mos dhënë lëmshë apo sende të tjera për fëmijët në situatë rruge	
Ndërhyrjet për të mbështetur familjet për të fituar punësim dhe ndërtim të aftësive, si dhe iniciativa për mbështetje ekonomike për familjet (p.sh., fuqizimi ekonomik i familjeve)	
Mbështetje arsimore për të parandaluar braktisjen e shkollës dhe për të mbështetur fëmijët që të kthehen në shkollë (p.sh. fletore, rroba, çanta shpine, etj.)	
Përgjegjësitë e institucioneve komunale dhe kombëtare/qendrore të detajuara, të monitoruara dhe të vlerësuara për zbatim (p.sh. Cili është roli i tyre, përgjegjësitë dhe mbajtja përgjegjës e akterëve)	
Ligjet e zbatuara dhe sistemi i vendosur për të siguruar që prindërit të sanksionohen për mos dërgimin e fëmijëve të tyre në shkollë dhe për përdorimin e fëmijëve në gjenerimin e të ardhurave.	
Ndërhyrja me prindërit për të rritur ndërgjegjësimin për të drejtat e fëmijëve dhe pasojat e dërgimit të fëmijëve në rrugë dhe ofrimin e trajnimeve për shkathtësi të prindërimit.	
Rritja dhe zgjerimi i programeve të asistencës sociale dhe subvencionimit dhe përshtatshmërisë për komunitetet e marginalizuara (p.sh., transfertat e kushtëzuara dhe të pakushtëzuara të parave të gatshme dhe mbrojtja sociale, etj.)	
Përmirësimi i këshillimit dhe menaxhimit të rasteve për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre	
Rritja e qendrave të kujdesit ditor, këndeve të lojërave dhe aktiviteteve të kohës së lirë në dispozicion për fëmijët në situatë rruge.	
Ofrimi më i drejtpërdrejtë i shërbimeve nga OJQ-të në bashkëpunim me qeverinë	
Të tjera, specifikoni:	

2. Cilin nga faktorët e mëposhtëm do ta vlerësonit si pesë pengesat më të mëdha për përmirësimin e jetës së fëmijëve në situatë rruge në Kosovë?

Ju lutemi renditni **pesë pengesat** më të mëdha nga pengesa e parë më e madhe (1= pengesa e parë më e madhe) në pengesën e pestë më të madhe (pengesa e pestë më e madhe). Lexoni pengesat për përmirësim të listuara më poshtë dhe mendoni se cila është pengesa më e rëndësishme dhe cilat janë pengesat e dyta, të treta, të katërta dhe të pesta më të rëndësishme. Ju lutemi tregoni renditjen tuaj

Pengesat për përmirësim	Renditja (1 deri në 5)
Mungesa e zbatimit të ligjeve, legjislacionit dhe kodit penal	
Mungesa e shërbimeve sociale të forta për shkak të zbatimit të dobët	
Mungesa e fondeve dhe buxhetit të alokuar për programe dhe shërbime	
Mungesa e koordinimit ndërmjet akterëve socialë dhe atyre shtetërorë	
Mungesa e fuqisë për të diktuar dhe miratuar ndryshime në politika dhe procese	

Mungesa e të dhënave për problemin për t'iu përgjigjur siç duhet	
Mungesa e monitorimit dhe llogaridhënies në qeveri	
Mungesa e vullnetit politik	
Mungesa e koordinimit ndërmjet komunave dhe qeverisë kombëtare	
Trajnimi dhe mbikëqyrja e pamjaftueshme e individëve që ofrojnë shërbime	
Diskriminimi i fëmijëve në situatë rruge, familjeve dhe komuniteteve të marginalizuara	
Situatat familjare (familjet nuk mund të kenë qasje në shërbime ose nuk i inkurajojnë fëmijët e tyre ta bëjnë këtë, ose në mënyrë aktive pengojnë qasjen)	
Mungesa e ndërgjegjësimit të fëmijëve të lidhur me rrugën për të drejtat dhe shërbimet e tyre në dispozicion	
Kriza ekonomike	
Mungesa e burimeve njerëzore (mungesa e punonjësve socialë)	
Mungesa e skemave adekuate të asistencës sociale	
Tjetër, Specifiko	

3. **Konkretisht, në lidhje me politikën e qeverisë, cilat do të thoshit se janë pesë prioritetet kryesore për të përmirësuar qasjen e fëmijëve në dhe përdorimin e shërbimeve?** Ju lutemi renditni 5 prioritetet kryesore nga i pari (1=prioriteti i parë) në të pestin (5=prioriteti i pestë). Lexoni prioritetet e renditura më poshtë dhe mendoni se cili duhet të jetë prioriteti i parë, i dytë, i tretë, i katërt dhe i pestë. Ju lutemi tregoni renditjen tuaj

Pengesat për përmirësim	Renditja (1 deri në 5)
Mbulim i përmirësuar i asistencës sociale për familjet dhe për ata në komunitetet e marginalizuara (p.sh., rritja e pranueshmërisë, programet e synuara, etj.)	
Forcimi dhe zgjerimi i shërbimeve dhe politikave të QPS-së (p.sh. burimet njerëzore, trajnimi, buxheti, referimet dhe forcimi i sistemeve)	
Përgjegjësitë e institucioneve komunale dhe kombëtare/qendrore të detajuara, të monitoruara dhe të vlerësuara për zbatim (p.sh. Cili është roli i tyre, përgjegjësitë dhe mbajtja përgjegjës e akterëve)	
Trajnimi dhe koordinimi i shumë agjencive në mesin e politikëbërësve në ministri dhe komuna të ndryshme	
Rritja e ndarjes së buxhetit/burimeve për adresimin e çështjes së fëmijëve në situatë rruge	
Reforma e ligjit, legjisllacionit dhe kodit penal	
Të tjera, specifiko:	

4. **Sipas mendimit tuaj, cilat do të thoshit se janë pesë prioritetet kryesore për të përmirësuar mbledhjen e të dhënave dhe vendimmarrjen dhe politikëbërjen e bazuar në dëshmi për politikëbërësit komunalë dhe qendrorë në lidhje me çështjen e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre?**

Ju lutemi renditni 5 prioritetet kryesore nga i pari (1=prioriteti i parë) në të pestin (5=prioriteti i pestë). Lexoni prioritetet e renditura më poshtë dhe mendoni se cili duhet të jetë prioriteti parë, i dytë, i tretë, i katërt dhe i pestë. Ju lutemi tregoni renditjen tuaj

Prioriteti	Renditja (1 deri në 5)
Përkufizime dhe terma të qarta për fëmijët në situatë rruge dhe familjet në kontekstin e Kosovës	
Krijimi i një baze të të dhënave të unifikuar për gjurmimin e fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre	
Identifikimi i numrit të fëmijëve në situatë rruge	
Ngritja e kapaciteteve për mbledhjen dhe analizën e të dhënave	

Strategjitë dhe politikat që bazohen në bazën e të dhënave	
Takime dhe analiza ndërsektoriale të të dhënave për të arritur konsensus mbi çështjet dhe për t'u koordinuar	
Trajnim mbi politikat dhe vendimmarrjen e bazuar në dëshmi	
Të tjera, specifikoni:	

5. A ka ndonjë gjë tjetër që dëshironi të na tregoni sot për fëmijët në situatë rruge në Kosovë, ligjet, politikat dhe ofrimin e shërbimeve për fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre?

[kuti e gjatë teksti me fund të hapur]

Faleminderit shumë për ndihmën tuaj me këtë! Kjo ka qenë shumë informuese dhe do të ndihmojë UNICEF-in dhe partnerët e tyre të mbështesin dhe mbrojnë fëmijët në situatë rruge dhe familjet e tyre në Kosovë!

Anketë e shkurtër e bazuar në terren

Anketë e shkurtër me fëmijët që dalin rrugëve

Ky është formular i shkurtër i anketës për t'i dokumentuar karakteristikat kritike socio-demografike dhe arsyet e daljes në rrugë. Ai duhet administruar te sa më shumë që të jetë e mundur te fëmijët që dalin në rrugë nga mosha gjashtë vjeç e më të vjetër nëpër komunat e Kosovës. Këtu përfshihen proceset e pëlqimit/pajtimit, anketa e shkurtër që duhet të zgjasë jo më shumë se 10 minuta për secilin pjesëmarrës.

Të plotësohet nga ekipi i intervistës për secilin fëmijë për ta dokumentuar procesin e pëlqimit dhe pajtimit të informuar.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet
	A shoqërohet fëmija nga prindi/kujdestari?	☐ Po ☐ Jo
	Çfarë moshe është fëmija?	☐ 6 deri < 10 vjeç ☐ 10 deri 17 vjeç

Zgjidhni procesin e pëlqimit/pajtimit të informuar të përdorur bazuar në shqyrtimin e mësipërm.

Ju lutemi, shënoni kutitë e duhura më poshtë bazuar në moshën e pjesëmarrësve dhe praninë ose mungesën e prindit/kujdestarit.

Fëmija i shoqëruar nga mosha 6 deri 17 vjeç.

- Kërkohe pëlqimi i informuar nga prindi/kujdestari
- Kërkohe pajtimi i informuar nga fëmija i shoqëruar nga mosha 6 deri 17 vjeç

Fëmijë i pashoqëruar nga mosha 6 deri < 10 vjeç.

- Kërkohe pëlqimi i informuar nga QPS-ja lokale

Kërkohet pajtimi i informuar nga fëmija i pashoqëruar nga mosha 6 deri < 10 vjeç

Fëmijë i pashoqëruar nga mosha 10 deri 17 vjeç.

Kërkohet pëlqimi i informuar nga adoleshenti i pashoqëruar i moshës 10 deri në 17 vjeç me kontrolle nëse është kuptueshëm

A e kaloi kontrollin e të kuptuarit fëmija i pashoqëruar 10-17 vjeç?

Po

Jo

nuk mund të pranojë të marrë pjesë vetëm, mund të japë pajtimin e informuar dhe pëlqimin e përfaqësuesit të konstatuar nga QPS-ja.

Procesi i pëlqimit/pajtimin të informuar duhet të dëshmohet dhe mbikëqyret nga punëtori social i specializuar për mbrojtjen e fëmijëve.

Nënshkruar nga

Intervistuesi në terren: _____

Punëtori social: _____

Numri unik i pjesëmarrësit:

Data: _____ (DD/MM/VVVV)

Emri i intervistuesit: _____

Vendndodhja e intervistës: QPS TdH Në rrugë Tjetër kund, të ceket:

Skenari i intervistuesit: Faleminderit që pranuat të merrni pjesë në këtë anketë të shkurtër për të marrë informatat bazë për fëmijët që jetojnë dhe/ose punojnë rrugëve në Kosovë. Duke marrë pjesë në këtë anketë, po merrni pjesë në një përpjekje jashtëzakonisht të rëndësishme për të na ndihmuar të kuptojmë se si t'i ndihmojmë fëmijët si ti në Kosovë. Pjesëmarrja në anketë është vullnetare dhe mund të refuzoni t'i përgjigjeni pyetjeve dhe ta ndalni pjesëmarrjen në çdo kohë. Sot na nevojiten vetëm 5 minuta nga koha juaj. Të gjitha përgjigjet mbeten konfidenciale. Nëse keni nevojë për ndihmë, mund t'u drejtoj te QPS-ja lokale ose te ndonjë organizatë joqeveritare lokale që mbështet fëmijët si ti për ta marrë ndihmën që mund t'u nevojitet, që aktualisht gjendet në dispozicion.

FORMULAR PËR ANKETËN E SHKURTËR PËR PJESËMARRËSIT E MOSHËS 6-17 VJEÇ (5 MINUTA)

Numri i pyetjes	Pyetje	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
	Në cilën vend gjeografik zhvillohet kjo anketë e shkurtër? (Të plotësohet nga intervistuesi)	☐ Prishtinë ☐ Fushë Kosovë ☐ Obiliq ☐ Ferizaj ☐ Prizren ☐ Pejë ☐ Gjakovë ☐ Diku tjetër, të ceket: _____

	Ku gjendet fëmija në kohën e intervistës? (Të plotësohet nga intervistuesi)	☐ Vetëm në rrugë ☐ Me miq / bashkëmoshatarë ☐ Me vëllezër e motra ☐ Me prindër/kujdestarë ☐ Dikë tjetër, të ceket: _____
	Cila është mosha juaj?	☐ Moshë: ☐ 6-10 vjeç ☐ 11-14 vjeç ☐ 15-17 vjeç ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Cili është seksi juaj në lindje?	☐ Mashkull/djalë ☐ Femër/vajzë ☐ Interseks ☐ E panjohur ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Cila është përkatësia juaj etnike/nacionaliteti juaj?	☐ Rom ☐ Ashkali ☐ Egjiptian ☐ Shqiptar ☐ Serb ☐ Boshnjak ☐ Goran ☐ Turk ☐ Fëmijë nga Republika e Shqipërisë ☐ E panjohur ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni ndonjë kujdestar ligjor (prind ose i rritur tjetër që ligjërisht është përgjegjës për ju)?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni certifikatë të lindjes?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Sa kohë keni që jetoni dhe/ose punoni në rrugë?	☐ <6 muaj ☐ 6 muaj-2 vjet ☐ 2-5 vjet ☐ > 5 vjet ☐ Tërë jetën ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

	<p>Çfarë u shtyu fillimisht të jetoni dhe/ose të punoni në rrugë? (Zgjidhni (një) arsye kryesore për dalje në rrugë)</p>	☐ Varfëria ☐ Aftësia e kufizuar ☐ Diskriminimi ☐ Trafikimi i fëmijëve ☐ Normat socio-kulturore ☐ Migrimi/kërkimi i azilit ☐ Problemet familjare (p.sh., alkoolizmi, dhuna në familje, divorci, etj.) ☐ Abuzimi, neglizhimi, keqtrajtimi në shtëpi ☐ Liria ☐ Delikuenca ☐ Detyrimi nga prindërit ose familja ☐ Mungesa e prindit ose kujdestarit ☐ Nuk ka pasur mundësi apo zgjedhje/ nuk ka pasur vend për të shkuar ☐ Familja është e lidhur me rrugën ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<p>Çfarë u mban të jetoni dhe/ose të punoni në rrugë? (shënoni të gjitha përgjigjet që i përmend fëmija)</p>	☐ Varfëria ☐ Aftësia e kufizuar ☐ Diskriminimi ☐ Trafikimi i fëmijëve ☐ Normat socio-kulturore ☐ Migrimi/kërkimi i azilit ☐ Problemet familjare (p.sh., alkoolizmi, dhuna në familje, divorci, etj.) ☐ Abuzimi, neglizhimi, keqtrajtimi në shtëpi ☐ Liria ☐ Delikuenca ☐ Detyrimi nga prindërit ose familja ☐ Mungesa e një prindi ose kujdestari ☐ Nuk ka pasur mundësi apo zgjedhje / nuk ka pasur vend për të shkuar ☐ Familja është e lidhur me rrugën ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
12.	A keni shkuar ndonjëherë në shkollë?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
13.	A shkoni tani në shkollë? (p.sh., i regjistruar dhe tani vijon mësimin (edhe nëse është sporadike)	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
14.	Çfarë aktivitete bëni kur dilni në rrugë? (Shënoni të gjitha që aplikohen)	☐ Punë (punë me dorë, ofrim i shërbimeve, shitje e gjërave) ☐ Luan ☐ Lyp ☐ Asgjë ☐ Kërkon ushqim ☐ Rri me miqtë ☐ Tjetër çka, të ceket _____
15.	A keni ndonjë gjë në shëndetin fizik ose mendor që ua vështirëson t'i bëni gjërat që dëshironi?	☐ Po, nëse po: ☐ fizik ☐ mendor ☐ të dyja Të ceket _____ ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Faleminderit për pjesëmarrjen në këtë anketë të shkurtër. Nëse keni ndonjë pyetje për mua, me gjithë dëshirë do tu përgjigjem.

A kërkon pjesëmarrësi këshillim, referim ose përcjellje? Po ose Jo

I referohet:

- Qendrës për Punë Sociale
- Qendrës për kujdes shëndetësor
- OJQ-së

Tjetër kund, të ceket: _____

Anketa e plotë

Anketë e plotë me fëmijët që dalin në rrugë të moshës 10-17 vjeç

Kjo, Shtojca 6, përmban anketën më të gjatë (anketën e plotë). Është projektuar për fëmijët që gjenden në rrugë nga mosha dhjetë deri shtatëmbëdhjetë vjeç dhe shkon më thellë për ta dokumentuar gjendjen e tyre familjare, arsimin, të ardhurat, punësimin dhe shëndetin. Anketa e plotë duhet të zgjasë jo më shumë se njëzet e pesë minuta, përfshirë procesin e pajtimit. Synojmë që 60 fëmijë që gjenden në rrugë ta plotësojnë anketën e plotë. Anketat e plota të zhvillohen në qendrat e kujdesit ditor të TdH, në Qendrën lokale për Punë Sociale ose në ndonjë vend të sigurt dhe neutral nëse asnjëra nga këto opsione nuk mund të sigurohen në disa komuna.

Të plotësohet nga ekipi i intervistës për secilin fëmijë për ta dokumentuar procesin e pëlqimit dhe pajtimit të informuar.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet
	A shoqërohet fëmija nga prindi/kujdestari?	☐ Po ☐ Jo

Zgjidhni procesin e pëlqimit/pajtimit të informuar të përdorur bazuar në shqyrtimin e mësipërm.

Ju lutemi, shënoni kutitë e duhura më poshtë bazuar në moshën e pjesëmarrësve dhe praninë ose mungesën e prindit/kujdestarit.

Fëmija i shoqëruar nga mosha 10 deri 17 vjeç.

- Kërkohej pëlqimi i informuar nga prindi/kujdestari
- Kërkohej pajtimi i informuar nga fëmija i moshës 10 deri në 17 vjeç

Fëmijë i pashoqëruar nga mosha 10 deri në 17 vjeç

- Kërkohej pëlqimi i informuar nga adoleshentët e moshës 10 deri në 17 vjeç me kontrolle nëse kuptohet

A e kaloi kontrollin e të kuptuarit fëmija i pashoqëruar 10-17 vjeç?

- Po
- Jo nuk mund të pranojë të marrë pjesë vetëm, mund të japë pajtimin e informuar dhe pëlqimin e përfaqësuesit të konstatuar nga QPS.

Procesi i pëlqimit/pajtimin të informuar duhet të dëshmohet dhe mbikëqyret nga punëtori social i specializuar në mbrojtjen e fëmijëve.

Nënshkruar nga

Intervistuesi: _____

Punëtori social: _____

ANKETË E DETAJUAR PËR PJESËMARRËSIT E MOSHAVE 10-17 VJEÇ (20 MINUTA)

Skenari i intervistuesit: Faleminderit që pranuat të merrni pjesë në këtë anketë për të grumbulluar informata për fëmijët që jetojnë dhe/ose punojnë rrugëve në Kosovë. Do t'u bëhen pyetje rreth vetes, familjes suaj, rreth shkollimit, punës që bëni, shëndetit tuaj dhe shërbimeve që përdorni si dhe nevojat. Duke marrë pjesë në këtë anketë, po merrni pjesë në një përpjekje jashtëzakonisht të rëndësishme për të na ndihmuar të kuptojmë se si t'i ndihmojmë fëmijët si ti në Kosovë. Pjesëmarrja në anketë është vullnetare dhe mund të refuzoni t'i përgjigjeni pyetjeve dhe ta ndalni pjesëmarrjen në çdo kohë. Sot na nevojiten vetëm 25 minuta nga koha juaj. Të gjitha përgjigjet do të mbeten konfidenciale. Nëse keni nevojë për ndihmë, mund t'ju drejtoj te QPS-ja lokale ose te ndonjë organizatë joqeveritare lokale që mbështet fëmijë si ti për t'u dhënë ndihmën që u nevojitet e që është aktualisht në dispozicion.

Informata bazë dhe socio-demografike për gjendjen në rrugë

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
	Në cilën vend gjeografik zhvillohet kjo anketë e shkurtër? (Të plotësohet nga intervistuesi)	☐ Prishtinë ☐ Fushë Kosovë ☐ Obiliq ☐ Ferizaj ☐ Prizren ☐ Pejë ☐ Gjakovë ☐ diku tjetër, të ceket: _____
	Situata e fëmijës në kohën e intervistës? (Të plotësohet nga intervistuesi)	☐ Vetëm në rrugë ☐ Me miq/bashkëmoshatarë ☐ Me vëllezër e motra ☐ Me prindër/kujdestarë ☐ dikë tjetër, të ceket: _____
	Cila është mosha juaj?	☐ Mosha: ☐ 6-10 vjeç ☐ 11-14 vjeç ☐ 15-17 vjeç ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

	Cila është gjinia juaj në lindje?	☐ Mashkull/djalë ☐ Femër/vajzë ☐ Interseks ☐ E panjohur ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Cila është përkatësia juaj etnike/nacionaliteti juaj?	☐ Rom ☐ Ashkali ☐ Egjiptian ☐ Shqiptar ☐ Serb ☐ Boshnjak ☐ Goran ☐ Turk ☐ Fëmijë nga Republika e Shqipërisë ☐ E panjohur ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni kujdestar ligjor (prind ose i rritur tjetër që ligjërisht është përgjegjës për ju)?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni certifikatë të lindjes?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Sa kohë keni që jetoni dhe/ose punoni në rrugë?	☐ <6 muaj ☐ 6 muaj-2 vjet ☐ 2-5 vjet ☐ > 5 vjet ☐ Tërë jetën ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Çfarë u shtyu fillimisht të jetoni dhe/ose të punoni në rrugë? (Zgjidhni (një) arsye kryesore për dalje në rrugë)	☐ Varfëria ☐ Aftësia e kufizuar ☐ Diskriminimi ☐ Trafikimi i fëmijëve ☐ Normat socio-kulturore ☐ Migrimi/kërkimi i azilit ☐ Problemet familjare (p.sh., alkoolizmi, dhuna në familje, divorci, etj.) ☐ Abuzimi, neglizhimi, keqtrajtimi në shtëpi ☐ Liria ☐ Delikuenca ☐ Detyrimi nga prindërit ose familja ☐ Mungesa e prindit ose kujdestarit ☐ Nuk ka pasur mundësi apo zgjedhje/ nuk ka pasur vend për të shkuar ☐ Familja është e lidhur me rrugën ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem

	Çfarë ju mban të jetoni dhe/ose të punoni në rrugë? (shënoni të gjitha përgjigjet që përmend fëmija)	☐ Varfëria ☐ Aftësia e kufizuar ☐ Diskriminimi ☐ Trafikimi i fëmijëve ☐ Normat socio-kulturore ☐ Migrimi/kërkimi i azilit ☐ Problemet familjare (p.sh., alkoolizmi, dhuna në familje, divorci, etj.) ☐ Abuzimi, neglizhimi, keqtrajtimi në shtëpi ☐ Liria ☐ Delikuenca ☐ Detyrimi nga prindërit ose familja ☐ Mungesa e prindit ose kujdestarit ☐ Nuk ka pasur mundësi apo zgjedhje / nuk ka pasur vend për të shkuar ☐ Familja është e lidhur me rrugën ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
12.	A keni shkuar ndonjëherë në shkollë?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
13.	A shkoni tani në shkollë? (p.sh., i regjistruar dhe vijon mësimin, edhe nëse është sporadik)	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
14.	Çfarë aktivitete bëni kur jeni në rrugë? (Shënoni të gjitha që aplikohen)	☐ Punë (punë me dorë, ofrimi i shërbimeve, shitja e gjërave) ☐ Luan ☐ Lyp ☐ Asgjë ☐ Kërkon ushqim ☐ Rri me miqtë ☐ Tjetër çka, të ceket _____
15.	A keni ndonjë gjë në shëndetin fizik ose mendor që ua vështirëson t'i bëni gjërat që dëshironi?	☐ Po, nëse po: ☐ fizik ☐ mendor ☐ të dyja Të ceket _____ ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Gjendja në familje

Tani do t'u bëj disa pyetje për veten dhe familjen tuaj. Nëse keni ndonjë pyetje ose keni nevojë për sqarime, ju lutem më tregoni. Të gjitha përgjigjet tuaja do të mbeten konfidenciale dhe askush nuk do t'i dijë përgjigjet tuaja pasi që do të përzihen me të dhëna tjera. Mund të refuzoni t'i përgjigjeni çdo pyetjeje që nuk dëshironi t'i përgjigjeni dhe ta ndalni anketimin në çdo kohë.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
1.	Me kë rri natën?	☐ Familjen e ngushtë (p.sh. nënën, babin, motrën ose vëllain, njerkën/ njerkun) ☐ Familjen e gjerë (p.sh. hallat, xhaxhallarët, kushërinjtë, gjyshërit) ☐ Prindërit kujdestarë ☐ Fqinjët ☐ Miqtë ☐ Partnerin/të dashurin ☐ Bashkëshortin ☐ Kujdesin rezidencial (emri: _____) ☐ Askë/vetëm ☐ Njerëz të ndryshëm gjatë gjithë kohës ☐ Refuzoj të përgjigjem
2.	A i ke gjallë prindërit?	☐ Të dy prindërit janë gjallë ☐ Të dy prindërit kanë vdekur ose nuk dihet a janë gjallë ☐ Babai gjallë dhe nëna e vdekur ose nuk dihet a janë gjallë ☐ Nëna gjallë dhe babai i vdekur ose nuk dihet a janë gjallë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2a.	Keni vëllezër e motra?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2b.	<i>Nëse keni vëllezër e motra, sa?</i>	(tekst i lirë)
2c.	<i>A dalin vëllezërit e motrat tuaja në rrugë me ju?</i>	☐ Jo ☐ Disa po ☐ Shumica po ☐ Të gjithë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2d.	<i>Nëse po, çfarë moshe kanë vëllezërit e motrat tuaja që dalin në rrugë?</i>	[tekst i lirë]
2e.	<i>A dalin prindërit tuaj në rrugë me ju?</i>	☐ Jo ☐ Ndonjëherë ☐ Shumicën e kohës ☐ Gjithmonë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
3.	A keni kontakt të rregullt (më shumë se një herë në muaj) me të paktën një anëtar të familjes?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
4.	Ku është shtëpia juaj origjinale familjare (ku keni jetuar me familjen para se të dilni në rrugë/ vini në Kosovë)?	Qyteti: _____ Regjioni/krahina: _____ Shteti: _____ ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
5.	A migron familja juaj sipas sezonës brenda dhe jashtë Kosovës?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

6.	A janë të punësuar prindërit apo kujdestarët tuaj?	☐ Po, në sektorin formal (p.sh., i punësuar) ☐ Po, në sektorin joformal (p.sh. grumbullon material riciklues, shet mall, punë jo të rregullt etj.) ☐ Jo, nuk kanë burim të ardhurash ☐ Jo, prindërit e mi lypin ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
7.	Cilat janë burimet e të ardhurave të prindërve apo kujdestarëve tuaj? (shënoni të gjitha që aplikohen)	☐ Nuk ka burim i të ardhurave ☐ Punë e përhershme me gjysmë orari ☐ Punë e përhershme me kohë të plotë ☐ Punë/punësim i parregullt ☐ Ndihmë sociale ☐ Lypës/kërkon para ☐ Riciklim i metalit dhe plastikës ☐ Tjera _____ ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Edukimi dhe arritjet

Tani, do t'u pyes për arsimimin dhe dëshirën tënde për të shkuar në shkollë.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
1a.	A keni shkuar ndonjëherë në shkollë?	☐ Po, nëse po: klasa më e lartë e përfunduar: _____. Kalo te pyetja 2a ☐ Jo, nëse jo, vazhdo me dy pyetjet vijuese. ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
1b.	<i>Cilat janë arsyet që nuk keni shkuar kurrë në shkollë?</i>	☐ Ka zgjedhur të fitojë para për familje ☐ Është detyruar të fitojë para për familje ☐ Është detyruar të fitojë para për dikë tjetër ☐ Nuk dëshiron të shkojë në shkollë ☐ Nuk ka qenë e mundur qasja/ futja në sistemin arsimor në Kosovë për shkak të jo-kualifikueshmërisë ☐ Tjetër arsye, të ceket: _____ ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
1c.	<i>Nëse nuk keni shkuar kurrë në shkollë, a dëshironi të shkoni në shkollë?</i>	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2a.	A jeni tani duke vijuar shkollën?	☐ Po, në klasën: _____ ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2b.	<i>Nëse nuk jeni tani duke vijuar shkollën, pse?</i>	☐ Ka zgjedhur të fitojë para për familje ☐ Është detyruar të fitojë para për familje ☐ Është detyruar të fitojë para për dikë tjetër ☐ Nuk dëshiron të shkojë në shkollë ☐ Tjetër arsye, të ceket: _____ ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2c.	<i>Nëse nuk jeni tani duke vijuar shkollën, a dëshironi të shkoni në shkollë?</i>	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
3.	Nëse vijon shkollën, sa ditë mësimi i keni humbur gjatë 4 javëve të fundit (1 muaj)?	☐ Asnjë ☐ 1-2 ditë ☐ 3-5 ditë ☐ Më shumë se 5 ditë ☐ Nuk është i sigurt ☐ Refuzoj të përgjigjem

Banimi dhe strehimi:

Tani, do t'u bëj disa pyetje rreth shtëpisë ku jetoni dhe ku keni qëndruar muajin e fundit.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
	Nëse u kujtohet në 4 javët e fundit, a mund të thoni nëse keni fjetur në ndonjërin nga këto vende:	
	Në banesë, shtëpi ose rimorkio me familjen tuaj	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në shtëpi/ banesë me qira ose jetoni bashkë me njerëz tjerë e jo me familjen tuaj	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në ndërtesë të zbrazët ose të braktisur	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në rrugë, park, trotuar, verandë apo hapësirë tjetër publike	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në shtëpinë e dikujt tjetër (p.sh., te shoku, fqinji, i afërmi)	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në qendër strehimi ose strehimore emergjente	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në qendrën e paraburgimit për të mitur ose në stacion të policisë	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Në institucion rezidencial të kujdesit	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Tjetër kund, të ceket	(tekst i lirë)
2.	Gjatë 4 javëve të fundit, sa netë u është dashur të flini aty ku nuk keni dëshiruar të flini?	☐ Asnjë natë ☐ Disa netë ☐ Më shumë se gjysma e netëve ☐ Gjithmonë ose gati gjithmonë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

Të ardhurat dhe punësimi

Tani, do t'u pyes për llojet e mënyrave se si mund të fitoni para në rrugë.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
1a.	A jeni të angazhuar në ndonjë aktivitet për të fituar të ardhura?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
1b.	Nëse po, zakonisht sa shpesh punoni?	☐ Çdo ditë (vetëm ditën) ☐ Çdo ditë (vetëm natën) ☐ Çdo ditë (ditën dhe natën) ☐ Vetëm para ose pas shkollës ☐ Vetëm gjatë fundjavës ☐ Tjera herë, të ceket: _____ ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2.	Cilat janë burimet tuaja të të ardhurave? (shënoni të gjitha që aplikohen)	☐ Nuk ka burime ☐ Punë me dorë/i/e punësuar ☐ Shërbime (parkimi, larje e xhamave, etj.) ☐ Puna në deponinë lokale ☐ Merr ndihma nga qeveria ☐ Lyp/kërkon para ☐ Riciklon metale dhe plastikë ☐ Punë të paligjshme ☐ Punë të përhershme me gjysmë orari ☐ Punë e përhershme me kohë të plotë ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
3.	Çfarë bëni me të ardhurat tuaja? (shënoni të gjitha që aplikohen)	☐ Ua jap prindërve të mi ☐ Ua jap të afërmve tjerë ☐ Ua jap dikujt tjetër ☐ Blej ushqim ☐ Paguaj për strehim ☐ Blej alkool ose drogë ☐ Për argëtim ☐ Transport ☐ Paguaj qiranë për banim/strehim ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
4.	Çka bën më së pari me të ardhura? (shëno vetëm njërin)	☐ Ua jap prindërve të mi ☐ Ua jap të afërmve të tjerë ☐ Ua jap dikujt tjetër ☐ Blej ushqim ☐ Paguaj për strehim ☐ Blej alkool ose drogë ☐ Për argëtim ☐ Transport ☐ Paguaj qiranë për banim/strehim ☐ Tjetër çka, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem

5.	Ti zgjedh se çka bën me paratë apo dikush tjetër?	☐ Po, vetë zgjedh ☐ Jo, dikush tjetër zgjedh ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
----	---	--

Shëndeti fizik dhe mendor

Tani, do t'u bëj disa pyetje në lidhje me shëndetin tuaj, përsëri, dua t'u rikujtoj se përgjigjet tuaja do të mbeten konfidenciale dhe mund të refuzoni t'i përgjigjeni cilëndo pyetje.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet e mundshme – shënoni kutinë (mos ua lexoni pjesëmarrësve nëse nuk u kërkohet)
	Sa shujta hani zakonisht gjatë ditës?	☐ 1 ose asnjë ☐ 2 ☐ 3 ose më shumë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni shkuar në shtrat i/e uritur javën e kaluar?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2a	Nëse po, sa shpesh?	☐ Çdo natë ☐ Shumicën e netëve (tri herë javën e kaluar) ☐ Disa netë (një herë këtë javë) ☐ Rrallë (jo më shumë se dy herë gjatë muajit të kaluar) ☐ Refuzoj të përgjigjem
2b	Nëse po, pse?	
	A keni ndonjë problem serioz shëndetësor?	☐ Po, të ceket: _____ ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni ndonjë sëmundje fizike ose mendore në ndonjërin nga fushat në vijim?	☐ Sëmundje syri (verbëri e plotë ose e pjesshme) ☐ Sëmundje dëgjimi (shurdhim i plotë ose i pjesshëm) ☐ Problem me lëvizshmëri ☐ Problem me të mësuar ose të kuptuar ☐ Problem me kujtesë ☐ Problem me shëndet mendor, të ceket _____ ☐ Sëmundje tjetër fizike, të ceket; _____ ☐ Të tjera, të ceket: _____ ☐ Asnjëra nga të më sipërmet ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	Nëse po është përgjigje në pyetjen 4, a e bën gjendja juaj të vështirë që t'i bëni gjërat që dëshironi të bëni?	☐ Jo, në të vërtetë ☐ Po, pak si vështirë e bëj atë që dua ☐ Po, shumë e vështirë e bëj atë që dua ☐ Po, gjendja ime e bën jashtëzakonisht të vështirë ta bëj atë që dua ☐ Nuk kam ndonjë vështirësi funksionale

	<p>A përdorni ndonjë substancë për arsye jo mjekësore? (shënoni të gjitha që aplikohen)</p>	<p>☐ Po, të ceket:</p> <p>Dëshira për:</p> <p>☐ duhan (cigare, duhan përtypës, puro etj.)</p> <p>☐ alkool (birrë, verë, pije alkoolike, etj.)</p> <p>☐ kanabis (marihuanë, drogë, bar, hashash, etj.)</p> <p>☐ kokainë (kokë, krak etj.)</p> <p>☐ stimulues nga lloji amfetaminë (speed, meta, ekstazi etj.)</p> <p>☐ inhalantë (nitros, ngjitës, gazolinë, hollues boje, etj.)</p> <p>☐ qetësues ose pilula gjumi (diazepam, alprazolam, flunitrazepam, midazolam, etj.)</p> <p>☐ opioidë (heroinë, morfinë, metadon, buprenorfinë, kodeinë, etj.)</p> <p>☐ Tjera: _____</p> <p>☐ Jo</p> <p>☐ Nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p>Si ndiheni për mundësitë tuaja në të ardhmen për të qenë të suksesshëm dhe i avancuar? A mund të thoni se keni:</p>	<p>☐ mundësi pa kufi</p> <p>☐ shumë mundësi</p> <p>☐ mundësi shumë të kufizuara</p> <p>☐ nuk keni fare mundësi</p> <p>☐ nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p><i>Tani janë disa pyetje shumë të vështira rreth dhunës që mund të keni përjetuar. Mos harroni se mund të refuzoni t'i përgjigjeni ndonjëherë prej saj.</i></p>	
	<p>A ka pasur ndonjëherë dikush në shtëpinë tuaj që:</p>	
	<p>-ka përdorur drogë dhe/ose alkool e më pas janë sjellë në mënyrë që ju ka frikësuar?</p>	<p>☐ Po</p> <p>☐ Jo</p> <p>☐ Nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p>- ka kërcënuar se do t'ju lëndojë apo vrasë?</p>	<p>☐ Po</p> <p>☐ Jo</p> <p>☐ Nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p>A ka përdorur ndonjëherë dikush brenda <u>ose jashtë</u> shtëpisë tuaj:</p>	
	<p>- goditje, rrahje, shuplakë ose ju ka goditur aq fort sa që u ka lënduar?</p>	<p>☐ Po</p> <p>☐ Jo</p> <p>☐ Nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p><i>Nëse ka ndodhur diçka ndonjëherë, a ka ndodhur:</i></p>	<p>☐ në shtëpi</p> <p>☐ në rrugë</p> <p>☐ dyja</p> <p>☐ asnjëra</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>
	<p>A u ka detyruar dikush ndonjëherë që të kryeni marrëdhënie seksuale brenda apo jashtë shtëpisë tuaj?</p>	<p>☐ Po</p> <p>☐ Jo</p> <p>☐ Nuk e di</p> <p>☐ Refuzoj të përgjigjem</p>

	<i>Nëse ka ndodhur ndonjëherë, a ka ndodhur:</i>	☐ në shtëpi ☐ në rrugë ☐ dyja ☐ asnjëra ☐ Refuzoj të përgjigjem
	A keni bërë ndonjëherë marrëdhënie seksuale për para, strehim, ushqim, mbrojtje apo ndonjë gjë tjetër?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<i>Nëse ka ndodhur ndonjëherë, a ka ndodhur:</i>	☐ në shtëpi ☐ në rrugë ☐ dyja ☐ asnjëra ☐ Refuzoj të përgjigjem
	<i>Nëse ka ndodhur ndonjëherë, a ishte:</i>	☐ vullnetare ☐ i/e detyruar me forcë ☐ nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

SHFRYTËZIMI I SHËRBIMEVE

Numri i pyetjes	Lloji i shërbimit	A është përdorur ndonjëherë?	Nëse po, shërbimi i emrit:	Nëse po, sa shpesh muajin e kaluar?	Nëse po, a do ta përdornit përsëri?
1.	Qendra e Kujdesit Familjar (vizitë te mjeku ose infermieri)	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem		☐ Një ose dy herë ☐ Tre deri në pesë herë ☐ Më shumë se pesë herë ☐ Nuk e di	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
2.	Spitali (p.sh. shërbimi i emergjencës)	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem		☐ Një ose dy herë ☐ Tre deri në pesë herë ☐ Më shumë se pesë herë ☐ Nuk e di	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
3.	Ndihma/mirëqenia sociale nga qeveria	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem		☐ Një ose dy herë ☐ Tre deri në pesë herë ☐ Më shumë se pesë herë ☐ Nuk e di	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
4.	Puna sociale ose shërbime tjera sociale	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem		☐ Një ose dy herë ☐ Tre deri në pesë herë ☐ Më shumë se pesë herë ☐ Nuk e di	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
5.	Organizata ose shërbime të bazuara në komunitet	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem		☐ Një ose dy herë ☐ Tre deri në pesë herë ☐ Më shumë se pesë herë ☐ Nuk e di	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem

A ka ndonjë gjë tjetër që dëshironi të më thoni sot për fëmijët që dalin në rrugë në Kosovë, të cilën nuk e kemi mbuluar?

[tekst i hapur]

A kërkon pjesëmarrësi këshillim, referime ose përcjellje? Po ose Jo

Referohet për:

- Qendrën për Punë Sociale
- Qendrën e kujdesit shëndetësor
- OJQ

Diku tjetër, të ceket: _____

Udhëzues për diskutime në fokus grup

Udhëzues për diskutime në fokus grup – fëmijët që dalin në rrugë.

Kjo faqe e parë e udhëzuesit për diskutime në fokus grup është për pjesëmarrësit e mundshëm të moshës 10 deri në 17 vjeç. Diskutimet në fokus grupe do të zhvillohen për grup-moshat (10-13/14-17 vjeç) dhe grupe të shtresuara gjinore (djem/vajza).

Të plotësohet nga ekipi i intervistës për secilin fëmijë për ta dokumentuar procesin e pëlqimit dhe pajtimit të informuar.

Numri i pyetjes	Pyetja	Përgjigjet
	A shoqërohet fëmija nga prindi/kujdestari?	☐ Po ☐ Jo
	Çfarë moshe është fëmija?	☐ 10-13 ☐ 14-17 vjeç
	Çfarë gjinie është fëmija?	☐ Vajzë/femër ☐ Djalë/mashkull

Zgjidhni procesin e përdorur të pëlqimit/pajtimit të informuar bazuar në shqyrtimin e mësipërm.

Ju lutem, shënoni kutitë e duhura më poshtë bazuar në moshën e pjesëmarrësve dhe praninë ose mungesën e prindit/kujdestarit.

Fëmijë i shoqëruar nga moshë 10 deri 17 vjeç.

- Kërkohej pëlqimi i informuar nga prindi/kujdestari
- Kërkohej pajtimi i informuar nga fëmija i moshës 10 deri në 17 vjeç

Fëmijë i pashoqëruar nga moshë 10 deri 17 vjeç

- Kërkohej pëlqimi i informuar nga adoleshentët e moshës 10 deri në 17 vjeç me kontrolle nëse kuptohet

A e kaloi kontrollin e të kuptuarit fëmija i pashoqëruar 10-17 vjeç?

- Po
- Jo nuk mund të pranojë të marrë pjesë vetëm, mund të japë pajtimin e informuar dhe pëlqimin e përfaqësuesit të konstatuar nga QPS.

Procesi i pëlqimit/pajtimit të informuar duhet të dëshmohet dhe mbikëqyret nga punëtori social i specializuar në mbrojtjen e fëmijëve.

Nënshkruar nga

Intervistuesi: _____

Punëtori social: _____

Data: __/__/____ (DD/MM/VVVV)

Emri i intervistuesit/lehtësuesit: _____

Numri i pjesëmarrësve në DFG: _____

Skenari hyrës i leximit nga lehtësuesi:

Faleminderit që pranuat të merrni pjesë në këtë diskutim në fokus grup për të ndarë informata për fëmijët që jetojnë dhe/ose punojnë rrugëve në Kosovë. Do t'u bëhen pyetje për fëmijët si ju, për jetën në rrugë dhe për llojet e shërbimeve që përdorni, keni nevojë dhe dëshironi. Duke marrë pjesë në këtë diskutim, po merrni pjesë në një përpjekje jashtëzakonisht të rëndësishme për të na ndihmuar të kuptojmë se si t'i ndihmojmë fëmijët si ju në Kosovë. Pjesëmarrja në diskutim është vullnetare dhe mund të refuzoni t'i përgjigjeni pyetjeve dhe ta ndalni pjesëmarrjen në çdo kohë. Sot na nevojitet 1 orë nga koha juaj. Të gjitha përgjigjet do të mbeten konfidenciale. Ne do ta incizojmë zërin nga diskutimi i sotëm. Nëse vendosni ta ndalni pjesëmarrjen pasi të ketë filluar fokus grupi, kjo është në rregull dhe nuk ka pasoja, por nuk do të mund ta fshijmë atë që na e keni thënë në incizim. Nëse keni nevojë për ndihmë, mund t'ju drejtoj te QPS-ja lokale ose te ndonjë organizatë joqeveritare lokale që mbështet fëmijët si ju për t'u dhënë ndihmën që u nevojitet e që është aktualisht në dispozicion. Nuk duhet ta ndani asnjë informatë që diskutoni ose asgjë rreth fëmijëve tjerë jashtë grupit sot. Faleminderit!

Informata të përgjithshme

- Duke menduar për fëmijë si ju, pse në Kosovë dalin fëmijët në rrugë?
 - Nëse do ta zgjidhnit një arsye, cila do të thoshit se është arsyeja numër 1 pse fëmijët dalin në rrugë këtu?
 - A mund të më tregoni për çështjet në shtëpi apo në familjen tuaj që i bëjnë fëmijët të dalin në rrugë?
 - A mund të më tregoni për gjërat në qytet apo në rrugë që i bëjnë fëmijët të dalin në rrugë?
- Me çfarë sfidash përballen fëmijët që dalin në rrugë?
 - Me çfarë sfidash përballeni rrugëve?
 - Me çfarë sfidash përballen ata në shtëpi?
 - Me çfarë sfidash përballen familjet e tyre?
 - A përballen vajzat dhe djemtë që dalin në rrugë me sfida të ndryshme? A mund të më tregoni për to?

Jeta në rrugë

- A mund të më thoni gjëra të mira, pozitive apo dobite kur fëmijët dalin në rrugë?
- Cilat janë gjërat e këqija që mund t'u ndodhin fëmijëve kur dalin në rrugë në Kosovë?
 - Hulumtimi: fizik (p.sh. rrahja), material (p.sh., kur është i/e ftohtë dhe i/e lagësht), emocional (p.sh. ngacmimi ose diskriminimi), seksual (p.sh. marrëdhënie e detyruar seksuale)
 - Cilat janë gjërat e këqija që mund t'u ndodhin në rrugë fëmijëve që dalin në rrugë?
 - Cilat janë gjërat e këqija që mund t'u ndodhin në shtëpi fëmijëve që dalin në rrugë?
- Çfarë lloj aktivitete bëjnë fëmijët në rrugë?
 - Hulumtimi: punojnë për para, argëtohen (luajnë, relaksohen, takohen me shoqëri etj.), përdorin drogë dhe alkool, përfshihen në marrëdhënie seksuale
- Çfarë lloj pune bëjnë fëmijët si ju?
 - Duke menduar për fëmijët që dalin në rrugë, sa punojnë ata?
 - Hulumtimi: A punojnë tërë ditën dhe natën? Mëngjeseve? Pasditeve? Mbrëmjeve? Fundjavave?
 - Sa orë në ditë punojnë fëmijët?
 - Sa para fitojnë zakonisht fëmijët në ditë? A bëjnë punë që sjellin më shumë para apo lloje tjera?
 - A bëjnë vajzat punë tjetër nga djemtë në rrugë?
 - Cilat janë disa nga rreziqet me të cilat përballen fëmijët kur dalin në rrugë dhe punojnë?
 - A ka punë që janë më të rrezikshme se tjerat?
 - Hulumtimi: A angazhohen në punë të rrezikshme (jep shembuj: punë në deponi plehrash, miniera, bujqësi, punë seksuale, me droga/substanca ilegale)
 - A detyrohen disa fëmijë të punojnë për shkak se janë trafikuar (p.sh., janë marrë nga shtëpia dhe janë detyruar të punojnë ose janë të caktuar të punojnë)?

- Kush i detyron fëmijët të punojnë? (Hulumtimi: familja? Organizata? Dikush tjetër?)
 - Me çfarë lloj pune detyrohen?
 - Si mund të dalin prej saj?
 - Sa mund të zgjedhin llojin e punës që bëjnë fëmijët që dalin në rrugë?
- Çfarë ndodh me paratë e fituara nga puna?
 - A u shkojnë në familje?
 - A u shkojnë tjerëve?
 - A mund të mbajnë ndonjë për vete?
 - Sa mund të zgjedhin se çfarë të bëjnë me para fëmijët që dalin në rrugë?

Shërbimet

- A mund të flisni për shërbimet që ekzistojnë në Kosovë për t'i ndihmuar fëmijët si ju dhe familjet e tyre?
 - A ka shërbime mbështetëse në arsim?
 - Çfarë mbështetje marrin fëmijët që janë në rrugë?
 - Çfarë mbështetje marrin familjet e fëmijëve që dalin në rrugë?
 - Hulumtimi: Emrat e shërbimeve dhe vendi ku gjinden
- Si fëmijë që del në rrugë, a mendoni se këto shërbime arrijnë te fëmijët që janë në rrugë? Po te familjet e tyre?
 - A mendoni se këto shërbime i ndihmojnë fëmijëve që dalin në rrugë? Po familjeve të tyre?
 - Pse po ose pse jo?
- Çfarë lloj shërbimesh dhe programesh keni përdorur ose marrë ju ose fëmijët tjerë që dalin në rrugë dhe familjet e tyre?
 - Hulumtimi: nga qeveria, nga organizata joqeveritare, organizata me bazë në komunitet, Qendra për Punë Sociale, objektet shëndetësore, shëndetësi, mbështetje në arsim ose subvencion
 - A i keni përdorur ndonjëherë këto shërbime?
 - A ju kanë ndihmuar?
 - Pse po ose pse jo
- Kur mendoni për qasjen në këto shërbime që sapo diskutuam, çfarë mund t'i ndalojë ose pengojë fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre që të kenë qasje në këto shërbime?
 - Cilat janë arsyet kryesore që fëmijët dhe familjet e tyre nuk i përdorin shërbimet? A keni dëgjuar nga fëmijët se prejardhja e tyre (p.sh. përkatësia etnike ose kombësia) i pengon që të kenë qasje në shërbime?
 - Cilat janë rrëfimet tjera që u kanë treguar fëmijët lidhur me pamundësinë për t'u qasur në shërbime?
- Çfarë do t'i bënte më të mira shërbimet ekzistuese për fëmijët dhe familjet e tyre?

Cilat shërbime mungojnë e që dëshironi t'i kenë fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre?

- Nëse do të dëshironit t'i ndihmoni fëmijëve që dalin në rrugë dhe familjeve të tyre, çfarë do të bënit? Për çfarë lloj ndihme dhe mbështetje kanë nevojë ata?
 - Çfarë mendoni se u nevojitet atyre sa i përket arsimit?

- Çfarë lloj mbështetjeje u nevojitet në rrugë?
- Çfarë lloj mbështetjeje u nevojitet familjeve?
- Nëse do të duhej të zgjidhni se çfarë të bëni së pari për t'i ndihmuar dhe mbrojtur fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre, çfarë do të bënit së pari? Çfarë do të bënit në të ardhmen?
- Si fëmijë që del në rrugë, çfarë mendoni se mund të bëni për tu ndihmuar fëmijëve tjerë që dalin në rrugë dhe familjeve të tyre?
- A ka ndonjë gjë tjetër që dëshironi të ma thoni sot për fëmijët si ju?

Faleminderit shumë për ndihmën tuaj! Kjo ka qenë shumë informuese dhe do ta ndihmojë UNICEF-in dhe partnerët e tyre t'i mbështesin dhe mbrojnë fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre në Kosovë!

Udhëzuesi për intervistën e thellë të prindërve

Udhëzues për intervistën e thellë – për prindërit e fëmijëve që dalin në rrugë

Data: __/__/____ (dd/mm/vvvv)

Emri i intervistuesit/lehtësuesit:

Intervistuesi e lexon skenarin hyrës:

Faleminderit që pranuat të merrni pjesë në këtë intervistë të thellë për të ndarë informata për fëmijët dhe prindërit e tyre të cilët jetojnë dhe/ose punojnë rrugëve në Kosovë. Do t'u bëhen pyetje në lidhje me jetën në rrugë, çfarë bëni ju dhe fëmijët tuaj në rrugë dhe cilat lloje shërbimesh, nevojash të përdorni dhe do të dëshironit. Duke marrë pjesë në këtë intervistë, po merrni pjesë në përpjekje jashtëzakonisht të rëndësishme për të na ndihmuar të kuptojmë se si t'i ndihmojmë fëmijët dhe familjet që dalin në rrugë në Kosovë. Pjesëmarrja në intervistë është vullnetare dhe mund të refuzoni t'i përgjigjeni cilësdo pyetjeje dhe të ndalni pjesëmarrjen në çdo kohë. Sot na nevojitet 1 orë nga koha juaj. Të gjitha përgjigjet do të mbeten konfidenciale. Intervistës së sotme do të ia incizojmë zërin. Nëse vendosni të ndalni pjesëmarrjen pasi të ketë filluar intervista, kjo është në rregull dhe nuk ka pasoja. Nëse keni nevojë për ndihmë, mund t'ju drejtoj te QPS-ja lokale ose te ndonjë organizatë joqeveritare lokale që mbështet fëmijët si ju për t'u dhënë ndihmën që u nevojitet e që është aktualisht në dispozicion. Faleminderit!

Informata socio-demografike për pjesëmarrës.

Skenari i intervistës: Para se ta fillojmë intervistën, doja të filloja duke u bërë disa pyetje rreth vetes suaj.

Numri	Pyetja	Përgjigjet
	Cila është mosha juaj?	_____ vjet
	Cila është gjinia juaj në lindje?	☐ Mashkull ☐ Femër ☐ Interseks ☐ E panjohur ☐ Refuzoj të përgjigjem

Cila është përkatësia juaj etnike?	☐ Rom ☐ Ashkali ☐ Egjiptian ☐ Shqiptar ☐ Serb ☐ Boshnjak ☐ Goran ☐ Turk ☐ E panjohur ☐ Tjerët, të ceket: _____ ☐ Refuzoj të përgjigjem
Cili është statusi juaj martesor?	☐ Beqar/e ☐ I/e martuar / bashkëjeton ☐ Në marrëdhënie ☐ I/e ve ☐ I/e divorcuar ☐ Refuzoj të përgjigjem
Cili është niveli më i lartë i arsimimit që keni përfunduar?	☐ Fillor ☐ I mesëm i ulët ☐ I mesëm i lartë ☐ Profesional ☐ Kolegjin ☐ Universitetin ☐ Nuk kam arsim formal ☐ Refuzoj të përgjigjem
A jeni momentalisht i/e punësuar?	☐ I punësuar në sektorin formal (p.sh. ka vend pune) ☐ Punon në sektorin joformal (p.sh. mbledh material riciklues, shet mallra, kryej punë kohë pas kohe etj.) ☐ Nuk kam burim të ardhurash ☐ Lyp në rrugë ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
A merrni ndonjë ndihmë në para nga qeveria?	☐ Po ☐ Jo ☐ Nuk e di ☐ Refuzoj të përgjigjem
Sa fëmijë keni?	_____ (shkruaj numrin)
Cilat janë moshat e fëmijëve veç e veç?	Moshë e fëmijës 1: _____ Moshë e fëmijës 2: _____ Moshë e fëmijës 3: _____ Moshë e fëmijës 4: _____ Moshë e fëmijës 5: _____ Moshë e fëmijës 6: _____ Moshë e fëmijës 7: _____ Moshë e fëmijës 8: _____
Nga fëmijët që përmendët më lart, cilët fëmijë dalin në rrugë me ju?	Fëmija 1: ☐ del në rrugë. Fëmija 2: ☐ del në rrugë. Fëmija 3: ☐ del në rrugë. Fëmija 4: ☐ del në rrugë. Fëmija 5: ☐ del në rrugë. Fëmija 6: ☐ del në rrugë. Fëmija 7: ☐ del në rrugë. Fëmija 8: ☐ del në rrugë.

Skenari i intervistuesit: Faleminderit, tani do të fillojmë intervistën duke diskutuar disa çështje në përgjithësi për fëmijët dhe familjet që dalin në rrugë.

Informata të përgjithshme

- Duke menduar për njerëz si ju, pse dalin prindërit dhe fëmijët në rrugë në Kosovë?
 - Nëse do ta zgjidhnit një arsye, cila do të thoshit se është arsyeja numër 1 pse prindërit dhe fëmijët dalin në rrugë në Kosovë?

- A mund të më tregoni për çështjet në shtëpi apo në familjen tuaj që i bëjnë familjen dhe fëmijët tuaj të dalin rrugëve?
- A mund të më tregoni për gjërat në qytet apo në rrugë që i bëjnë prindërit dhe fëmijët të dalin rrugëve?
- Kur dilni në rrugë me fëmijët tuaj, me çfarë sfidash përballeni?
- Me çfarë sfidash përballeni në shtëpi si familje?

Jeta në rrugë

Skenari i intervistuesit: Tani, do t'u pyes pak më shumë për jetën tuaj rrugëve si prind me fëmijë.

- Cilat janë dobitë për ju si prind kur dilni rrugëve me fëmijët tuaj?
- Cilat janë gjërat e këqija që mund t'u ndodhin juve dhe fëmijëve tuaj kur dilni rrugëve në Kosovë?
 - Kur ju dhe fëmijët tuaj jeni në rrugë, a përjetoni ndonjëherë dhunë fizike? Dhunë seksuale? Dhunë emocionale? Aksidente të trafikut rrugor?
 - A mund të më tregoni për gjëra tjera të këqija që mund t'u ndodhin juve dhe fëmijëve tuaj në rrugë?
- Çfarë lloj aktivitete bën si prindër kur dilni me fëmijët tuaj në rrugë?
 - Hulumtimi: punojnë për para, argëtohen (luajnë, relaksohen, takohen me shoqëri etj.), përdorin drogë dhe alkool
- Përmendët se dilni në rrugë për të fituar para, çfarë lloj pune bën si prind që del në rrugë me fëmijën tënd?
 - Duke menduar për prindërit dhe fëmijët që dalin rrugëve, sa punoni kur dilni në rrugë?
 - Hulumtimi: A punojnë gjithë ditën dhe natën? Mëngjeseve? Pasditeve? Mbrëmjeve? Fundjavave?
 - Sa orë në ditë punoni ju dhe fëmijët tuaj?
 - A bëjnë punë që sjellin më shumë para apo lloje tjera?
 - Sa para zakonisht bëni ju dhe fëmija/fëmijët tuaj në ditë?
 - A bëjnë vajzat punë tjetër nga djemtë në rrugë?

Cilat janë disa nga rreziqet me të cilat përballeni ju dhe fëmija/fëmijët tuaj në rrugë kur jeni në punë?

- A ka punë që janë më të rrezikshme se tjerat?
- Hulumtimi: A angazhohen në punë të rrezikshme (jep shembuj: punë në deponi plehrash, miniera, bujqësi, punë seksuale, me droga/substanca ilegale)
- A detyrohen disa prindër dhe fëmijë të punojnë për shkak se janë trafikuar (p.sh., janë marrë nga shtëpia e tyre dhe detyrohen të punojnë ose janë caktuar të punojnë)?
 - Kush i detyron fëmijët të punojnë? (Hulumtimi: familja? Organizata? Dikush tjetër?)

Me çfarë lloj pune detyrohen?

- Si mund të dalin prej saj?
 - Sa mund të zgjedhin llojin e punës që bëjnë fëmijët që dalin në rrugë?
- Çfarë ndodh me paratë e fituara nga puna?

Shërbimet

- A mund të flisni për shërbimet që ekzistojnë në Kosovë për t'i ndihmuar fëmijët si ju dhe familjet e tyre që dalin rrugëve?
 - Çfarë mbështetje marrin prindërit dhe familjet e fëmijëve që dalin rrugëve?
 - A ka shërbime mbështetëse arsimore për fëmijë?
 - Çfarë mbështetje marrin fëmijët në rrugë?
 - Hulumtimi: Emrat e shërbimeve dhe vendi ku gjinden
- A mendoni se këto shërbime u arrijnë fëmijëve në situatë rruge dhe familjeve të tyre?
 - A mendoni se këto shërbime i ndihmojnë fëmijëve që dalin në rrugë?
 - Pse po ose pse jo?
- Çfarë lloj shërbimesh dhe programesh keni përdorur ose marrë si prind?
 - Hulumtimi: nga qeveria, nga organizata joqeveritare, organizata me bazë në komunitet, Qendra për Punë Sociale, objektet shëndetësore, shëndetësi, mbështetje në arsim ose subvencion
 - A u kanë ndihmuar?
 - Pse po ose pse jo
- Kur mendoni për qasjen në këto shërbime që sapo diskutuam, çfarë mund t'i ndalojë ose pengojë fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre që të kenë qasje në këto shërbime?
 - Cilat janë arsyet kryesore që fëmijët dhe familjet e tyre nuk i përdorin shërbimet? A keni dëgjuar nga prindër tjerë se prejardhja e tyre (p.sh. përkatësia etnike ose kombësia) u pengon atyre të kenë qasje në shërbime?
 - Cilat janë rrëfimet tjera që u kanë treguar prindërit të cilët nuk kanë mundur të përdorin shërbimet?
- Çfarë do t'i bënte më të mira shërbimet ekzistuese për fëmijët dhe familjet e tyre?
- Cilat shërbime mungojnë që dëshironi t'i kenë fëmijët që dalin rrugëve dhe familjet e tyre?
- Nëse do të dëshironit t'i ndihmoni fëmijëve që dalin në rrugë dhe familjeve të tyre, çfarë do të bënit? Për çfarë lloj ndihme dhe mbështetje kanë nevojë ata?
 - Çfarë mendoni se u nevojitet atyre sa i përket arsimit?
 - Çfarë lloj mbështetjeje u nevojitet atyre në rrugë?
 - Për çfarë lloj mbështetjeje u nevojitet familjeve?

Nëse do të duhej të zgjidhni se çfarë të bëni së pari për t'i ndihmuar dhe mbrojtur fëmijët që dalin në rrugë dhe familjet e tyre, çfarë do të bënit së pari? Çfarë do të bënit në të ardhmen?

A ka ndonjë gjë tjetër që dëshironi të ma thoni sot për prindërit e fëmijëve dalin në rrugë si ju?

Faleminderit shumë për ndihmën tuaj! Kjo ka qenë shumë informuese dhe do ta ndihmojë UNICEF-in dhe partnerët e tyre t'i mbështesin dhe mbrojnë fëmijët që dalin rrugëve dhe familjet e tyre në Kosovë!

Studim mbi
**fëmijët në situatë
rruge në Kosovë**

Funded by
the European Union

unicef
for every child